Lennart Lynge Andersen
Tanja Jørgensen

Bank og særlige indlån

2. udgave

FORLAGET THOMSON

Lennart Lynge Andersen & Tanja Jørgensen
Bank og særlige indlån
2. udgave, 1. oplag
© Forlaget Thomson A/S, København 2008

ISBN 978-87-619-2135-2

Omslag: Axel Surland, Ljungbyhed
Sats og tryk: AKA-Print A/S, Århus

Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse
af denne bog eller dele af den er ikke tilladt
ifølge gældende dansk lov om ophavsret.
Alle rettgheder forbeholdes.

FORORD TIL 2. UDGAVE

Bogens 1. udgave udkom for tyve år siden. Den var funderet i undren over den manglende koordination mellem den civilretlige og den skatteretlige behandling af bankernes pensionskonti, men de store spørgsmål var dels "flyttespørgsmålet", dels hvad forfatteren anså som en noget lemfældig omgang med børneopsparingskonti. De to sidste spørgsmål fandt hurtigt et fornuftigt leje, hvilket kan kædes sammen med *Pengeinstitutankenævnets* etablering. Tilbage står, at de særlige indlån, der stadig kan oprettes, synes at kunne fortjene en revideret udgave af bogen.

Tanja Jørgensen er indtrådt som medforfatter. Dele af stoffet vil indgå som præmisleverandør, når hun i 2009 afleverer sin ph.d.-afhandling om regulering af kundeaftaler med finansielle virksomheder.

Visse spørgsmål har vi overladt til kommende tider. Det fremgår af bogen, at spørgsmål om begunstigelse nu har fået et helt andet omfang end ved bogens 1. udgave. Der er sket lovregulering i 1996 og en større revision i 2007. Det kan oplyses, at bogen "Begunstigelse og pension" på denne baggrund udkommer i en ny udgave i 2008.

Tak til vore kolleger for altid gode diskussioner. Hvad angår denne bogs emnekredse er det altid en stor fordel at kunne lytte til *Lisbeth Faurdal.*

Der er ikke taget hensyn til materiale, fremkommet efter den 1. februar 2008.

Frederiksberg, marts 2008

Lennart Lynge Andersen *Tanja Jørgensen*

FORORD TIL 1. UDGAVE

Der er flere grunde til, at jeg har foretaget en gennemgang og analyse af en række modregningsspørgsmål, der knytter sig til de særlige indlån i pengeinstitutterne.

Min tilknytning fra efteråret 1987 til Provinsbankernes Kursuscenter i Skanderborg har givet megen inspiration til at samle det efterhånden fyldige materiale, der findes om emnet, og som normalt ikke er trykt. Bogens sigte er at give såvel pengeinstitutterne som kontohaverne et klart bud på retsstillingen. Det er tankevækkende, at ikke én sag på området har nået Højesterets skranke, og jeg håber med bogen at kunne fjerne noget af den uklarhed, der på den måde har hersket om emnet.

Jeg takker *Inger Graves Pedersen*, der har renskrevet manuskriptet og hjulpet med korrekturlæsningen.

Århus, september 1988
Lennart Lynge Andersen

INDHOLD

KAPITEL 1. Problemstillingerne 11
1. Indledning. Bogens formål 11
2. Begrebet "særlige indlån" og lidt statistik 14

KAPITEL 2. De hidtidige overvejelser om kreditorforfølgning i særlige indlån 17
1. Skatteretlige overvejelser 19
1.1. Retsstillingen før pensionsbeskatningsloven 19
1.2. Pensionsbeskatningsloven og dens forarbejder 21
2. Civilretlige overvejelser 25
2.1. Forsikringsaftaleloven 25
2.2. Ægteskabsudvalgets overvejelser 25
2.3. Pensionsopsparingsloven 29
2.4. Udviklingen efter pensionsopsparingsloven 31

KAPITEL 3. Hensynene bag reglerne 33
1. Udlæg contra modregning 35
1.1. Retsplejelovens udlægsregler 35
1.2. Betydningen for modregning 37
2. Reglerne om effektiv betaling 38
3. Øremærkede ydelser 39
4. Formålsbindinger 41
5. Pensionsopsparingslovens og forsikringsaftalelovens regulering af de drøftede spørgsmål 44

KAPITEL 4. De enkelte indlånsformer 49
1. Kapitalpension og ratepension 51
1.1. Karakteristik af ordningerne 51
1.2. Modregning i kapital- eller ratepensionskonti 54
2. Selvpensioneringskonti 72

2.1. Karakteristik af ordningen 72
2.2. Modregning i selvpensioneringskonti 73
3. Indekskontrakter (Pristalsreguleret alderdomsopsparing). 85
3.1. Karakteristik af ordningen 85
3.2. Modregning i indekskontrakter..... 86
4. Investeringsfonds og etableringskonti 92
4.1. Karakteristik af ordningerne..... 93
4.2. Modregning i investeringsfonds- og etableringskonti 95
5. Boligsparekontrakter og boligopsparing..... 101
5.1. Karakteristik af ordningerne..... 102
5.2. Modregning i boligsparekontrakter og boligopsparingskonti 103
6. Uddannelsesopsparing 110
6.1. Karakteristik af ordningen 110
6.2. Modregning i uddannelseskonti 111
7. Børneopsparing..... 114
7.1. Karakteristik af ordningen 114
7.2. Modregning i børneopsparingskonti..... 114
8. Gevinstopsparing 116
8.1. Karakteristik af ordningen 116
8.2. Modregning i gevinstopsparingskonti 117

KAPITEL 5. Overførsel af særlige indlånskonti..... 121
1. Problemstillingerne..... 121
2. Flyttespørgsmålet 122
2.1. Lovreguleringen 122
2.2. Praksis 124
2.2.1. Praksis *før* Pengeinstitutankenævnets etablering 124
2.2.2. Praksis *efter* Pengeinstitutankenævnets etablering 133
2.3. Vurdering 141
3. Ny aftale? 143

Forkortelser..... 145
Litteratur..... 147
Afgørelsesregister 151
Stikordsregister..... 155

KAPITEL 1

PROBLEMSTILLINGERNE

1. INDLEDNING. BOGENS FORMÅL

Der eksisterer ikke særregler om bankers modregningsadgang, og bankerne indtager ingen særstilling – de skal kort sagt følge de almindelige regler på området på linie med andre kreditorer. Banker er dog ofte mere heldigt stillet end andre kreditorer og er også relativt hyppigt involveret i modregningsspørgsmål. Det er der hovedsagelig to grunde til: For det første er bankernes "vare" penge og tjenesteydelser i forbindelse med penge. Det følger blandt andet af kravet om udjævnelighed (komputabilitet), at penge er den fordring, der egner sig bedst til modregning. For det andet er banken for mange kunder både kreditor og debitor. Banken er således stedet, hvor borgerne ("husholdningerne") og virksomhederne dels opbevarer deres midler, dels finansierer deres indkøb og virksomhed ved lån af midler. Spørgsmålet om modregning vil derfor typisk opstå i den situation, hvor en kontohaver både har et beløb på sin indlånskonto og forfalden gæld til banken.

En bank kan som andre kreditorer modregne under forudsætning af, at obligationsrettens almindelige betingelser for modregning (gensidighed, udjævnelighed m.v.) er opfyldt. Betingelserne vil ofte være opfyldt i forbindelse med almindelige indlånskonti.[1] Til gengæld opstår der en række (yderligere) konkrete modregningsspørgsmål i forbindelse med særlige indlånskonti.

De særlige indlånskonti eller blot "særlige indlån" bæres af specifikke formål og er ofte skattemæssigt tilskyndet fra statens side. På grund af kontienes specifikke formål er fordelene ofte suppleret med en række særegne bestemmelser, som afvejet med hensynene bag reglerne kan hindre adgangen til at modregne. I kontrast hertil synes kontiene at være en tillokkende genstand for modregning, når en kunde samtidig har et stort forfaldent engagement. De særlige indlån (især pensionsordningerne) andrager ofte betydelige beløb.[2]

De særegne forhold omkring særlige indlån gør en undersøgelse af modregningsspørgsmålet nødvendig. Inden undersøgelsen behandles de hidtidige overvejelser om kreditorforfølgning i særlige indlån i kapitel 2 og hensynene bag reglerne i kapitel 3; de to kapitler omhandler især de særlige indlån med pensionsformål, eftersom det er disse, der oftest har været omdrejningspunktet for den juridiske

---

1. Dette er almindeligt anerkendt i dansk ret, hvor *U 1972.672 Ø* underkendte et generelt modregningsforbud. *Henry Ussing*: Obligationsretten. Almindelig Del (4. udg. 1967) s. 341 antog inden da, at banker normalt var udelukket fra at modregne i indlån, dvs. penge modtaget til forvaring som depositum irregulare. Han fremhævede, at: »Det typiske formål med sådan forvaring er at opnå en sikker og eventuelt indtægtgivende anbringelse, samtidig med at pengene til enhver tid står til deponentens rådighed« og anførte, at sådant indskud er den eneste tidssvarende måde at anbringe en kassebeholdning på, og den kan kun fuldt tjene som sådan, hvis modregning udelukkes.
I *norsk ret* kommer lignende betragtninger til udtryk i *NOU 1994:19* s. 136 f (forarbejderne til den norske finansavtalelov – Lov 1999-06-25 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag), men anses af mindre praktisk relevans. I finansavtalelovens § 29 har banken nu i forbrugerforhold kun adgang til at modregne, hvis der er tale om et konnekst modkrav og modkrav opstået som følge af et strafbart forhold. *Rune Sæbø*: Motregning (2003) – anmeldt af *Lennart Lynge Andersen* i U 2003 B s. 265 ff – forholder sig s. 354 kritisk til, om der var et præceptivt modregningsforbud i forbrugerforhold i norsk ret før finansavtalelovens indførelse, og han udtaler, at Bankkommissionens flertal tog »klart fejl«, da de lagde dette til grund. Før finansavtaleloven undersøgte *Siri K. Arntzen* "Bankenes motregningsrett" i TfR 1992 s. 152 ff og nåede s. 239 frem til, at bankerne kun i beskeden grad kunne modregne, medmindre det drejer sig om modregning med gebyrer eller med modkrav opstået på grundlag af bedrageri fra kundens side. Den udbredte opfattelse, at bankerne i udgangspunktet har modregningsadgang, trækker dog i retning af, at bankerne ikke er afskåret fra at modregne. Den første del af hendes betragtning skal ses i sammenhæng med spørgsmålet om konneksitet, hvor modregningsadgangen udvides. Forfatteren udtaler s. 233 f, at det er vanskeligt at »se at bankenes krav på renter og avdrag på lån skal kunne sies å springe ut fra samme rettsforhold som kundens tilgodehavende i banken.« I den danske litteratur synes spørgsmålet ikke at være behandlet. *Pia Moltke Jensen*: Konneksitet (2007) undgår s. 152 at behandle spørgsmålet, eftersom hendes afhandling omhandler konneksitetsbegrebet, og der ikke er praksis på området. Hun synes dog samtidig at anerkende, at det kan være et tvivlspørgsmål.
Ovenstående kan danne basis for overvejelser i dansk ret om bankernes modregningsadgang i almindelige indlånskonti, og om der bør indføres en regel i dansk ret med inspiration i den norske finansavtalelovs § 29. Noget sådant er dog uden for rammerne af det her behandlede emne, se nærmere i ovenstående litteratur med henvisninger.

diskussion. Retsstillingen i de konfliktsituationer (ordinær udbetaling, død, konkurs m.v.), hvor modregning er særlig aktuel, undersøges i kapitel 4. Hovedspørgsmålet i kapitlet er: *I hvilket omfang kan bankerne modregne i de særlige indlånskonti?*

En anden problemstilling er, hvor en kontohaver anmoder om at få flyttet de særlige indlånskonti til en anden bank (eller for nogle kontis vedkommende til et forsikringsselskab), og den afgivende bank nægter at overføre under henvisning til sin potentielle modregningsadgang. Især bankverden har kædet modregnings- og "flytte-spørgsmålet" sammen, trods der i almindelighed ikke synes at være en sammenhæng. Det har tidligere givet anledning til såvel juridiske som politiske dønninger. Det principielle udgangspunkt synes nu efter Pengeinstitutankenævnets praksis at være, at der ikke er sammenhæng mellem modregning og flytning af konto. Flyttespørgsmålet giver dog stadig anledning til overvejelser, hvor spørgsmålet om, hvorvidt det er den samme aftale eller en ny aftale ved kontooverførsel, kan give anledning til diskrepans mellem den skatteretlige og civilretlige kvalifikation. Disse problemstillinger behandles i kapitel 5, hvor hovedspørgsmålene er: – *Hvilke regler gælder om flytning af de særlige indlånskonti til en anden bank (eller til et forsikringsselskab), og i hvilket omfang er bankerne berettiget til at nægte flytning af de særlige indlånskonti? – Hvordan skal en flytning af en konto retligt kvalificeres? Er der tale om samme aftale eller en ny indlånsaftale?*

Undersøgelsen er begrænset til pengeinstitutterne. Vi anvender i bogen den mere mundrette betegnelse "bank" som synonym for betegnelsen pengeinstitut. Flere af de særlige indlån, som behandles i kapitel 4, kan også oprettes i et forsikringsselskab, men i praksis opstår der ikke de samme modregningsspørgsmål. Eftersom en række ens betragtninger gør sig gældende, er kunden dog i de fleste relationer lige så godt stillet over for banken som over for et forsikringsselskab, – der foreligger altså neutralitet. Udover opsparing i forsikringsselskaber behandles heller ikke i videre omfang de ordninger, hvor en arbejdsgiver foretager indbetalingen.

Udtrykket "pensionskonti" betegner i bogen samlet kapitalpensionskonti, ratepensionskonti, selvpensioneringskonti og indekskontrakter.

---

2. Det understreges af statistikken i afsnit 2 nedenfor, som viser det samlede indestående på de særlige indlånskonti.

2. BEGREBET "SÆRLIGE INDLÅN" OG LIDT STATISTIK

Begrebet *"særlige indlån"* står som fagudtryk i modsætning til almindelige indlånskonti, som eksempelvis en lønkonto. Fælles for de "særlige indlån" er, at kontohaveren skattemæssigt får fordelagtige vilkår ved at foretage en formålsbinding af midlerne, hvorfor kontiene også i praksis bliver kaldt konti med skattefordele. Disse formål tæller hovedsageligt pension, erhvervsinvestering eller har sigte på børn og unge. Begrebet "særlige indlån" ses også anvendt om *gevinstopsparing*, som er en almindelig indlånskonto, hvor kontohaveren i stedet for hele eller en del af renten får mulighed for at vinde en pengepræmie. Disse konti adskiller sig således fra de formål, som normalt kendetegner de særlige indlån og synes ikke i sig selv at være beskyttet mod modregning. En række af de overvejelser, som bliver foretaget i kapitel 2 og 3, vil således ikke omfatte gevinstopsparing.
Der har herudover eksisteret i alt 10 forskellige ordninger, hvoraf fire stadig kan oprettes. Det gælder kapitalpension, ratepension, etableringskonti og børneopsparing. Tilfælde, hvor nye konti ikke kan oprettes, omfatter indekskontrakter, selvpensioneringskonti, boligsparekontrakter fra før 1994, boligopsparing i 1998, uddannelsesopsparing og investeringsfondskonti.
I oversigt ser det således ud:

Tabel 1

Formål	**Nuværende ordninger**	**Ordninger der tidligere kunne oprettes**
Pension	Kapitalpension	Selvpensioneringskonti
	Ratepension	Indekskontrakter
Erhvervsinvestering	Etableringskonti	Investeringsfondskonti
Bolig		Boligopsparing
Bolig/ Sigte på børn og unge		Boligsparekontrakter
Sigte på børn og unge	Børneopsparing	Uddannelsesopsparing
Gevinst	Gevinstopsparing	

Konti oprettet under tidligere ordninger eksisterer stadig, hvorfor modregningsadgangen også er relevant at undersøge for disse. Aktualiteten af de enkelte ordninger illustreres ved følgende statistik, som

viser beløbene af de særlige indlånsformer i bankerne i 2006 suppleret med beløbene fra 1987[3]:

Tabel 2

Særlige indlånsformer	Mia. kr.	Mia. kr.[4]
	1987	**2006**
1. Kapitalpensionskonti	34,3	188,075
2. Ratepensionskonti	0,883	139,076
3. Selvpensioneringskonti	10,3	7,164
4. Indekskontrakter	17,2	11,908
5. Investeringsfondskonti	8,5	0,019
6. Etableringskonti	2,3	0,906
7. Boligopsparingskontrakter (både boligsparekontrakter og boligopsparing)	1,6	0,568
8. Uddannelsesopsparing	0,127	0,383
9. Børneopsparingskonti	11,4	12,291
10. Gevinstopsparingskonti		8,731
I alt på særlige indlånsformer	86,51	369,121

Det samlede indestående på de særlige indlånsformer i 1987 svarer til cirka 134,96 mia. kr. i 2006-tal. Sammenholdes det med beløbet fra 2006, er der således sket en stigning i de særlige indlån. Stigningen er sket i indeståendet på kapitalpension og ratepension, hvor det lave indestående i 1987 på ratepension skal ses i sammenhæng med, at ordningen var ny. I de kommende år må det formodes, at indeståendet på ratepension i forhold til kapitalpension vil stige, eftersom kapitalpension skattemæssigt anses for mindre favorabel. Oversigten illustrerer samtidig, at det er pensionsområdet, der navnlig spiller en rolle, når det gælder de særlige indlån.

3. Beløbene for 2006 er afrundet og stammer fra tabel 2.20 i Finanstilsynets "Statistisk materiale 2006" for pengeinstitutter, se http://www.finanstilsynet.dk/sw30681.asp, og se også http://www.statistikbanken.dk/statbank5a/default.asp ?w=1024. Beløbene for 1987 stammer fra *Lennart Lynge Andersen*: Pengeinstitutternes modregning i særlige indlån (1988) s. 11-12 og er også afrundet. Ifølge Danmarks Statistiks prisberegner svarer 1 mia. kr. i 1987 til cirka 1,560 mia. i 2006, se http://www.dst.dk/Statistik/seneste/Indkomst/Priser/Prisberegner.aspx. De tre hjemmesider er besøgt 1. marts 2008.

4. Depoter etableret i forbindelse med kapitalpension, ratepension, selvpension og børneopsparing er indregnet i nedenstående tal.

KAPITEL 2

DE HIDTIDIGE OVERVEJELSER OM KREDITORFORFØLGNING I SÆRLIGE INDLÅN

I den danske tradition undlader man i vidt omfang at lovgive om obligationsretlige spørgsmål. Det synes også at være tilfældet med bankernes modregningsadgang i særlige indlån, hvor der trods den sparsomme *civilretlige* regulering kan nævnes *lov nr. 293 af 24. april 1996 om visse civilretlige forhold m.v. ved pensionsopsparing i pengeinstitutter* med senere ændringer, se dette kapitel, afsnit 3 og 4, og kapitel 3, afsnit 5. Loven er i det følgende betegnet som pensionsopsparingsloven.[5] Den omfatter indsættelse af begunstigede og kreditorforfølgning i kapitalpension og ratepension. De to pensionsordninger udgør beløbsmæssigt, som det fremgår af kapitel 1, hovedparten af de særlige indlån; indekskontrakter og selvpensioneringskonti angår dog heller ikke ubetydelige beløb, men uden at være omfattet af pensionsopsparingsloven. De betydelige beløb synes også at forklare, hvorfor det især er på pensionsområdet, at overvejelserne ved særlige indlån er gjort – området er derfor også dette kapitels fokus.

Skatteretligt har særlige indlån til gengæld været reguleret i flere årtier, hvor man traditionelt har ønsket at give et skattemæssigt incitament til at oprette de særlige indlån. *Lovbekendtgørelse nr. 1120 om beskatningen af pensionsordninger m.v. af 10. november 2006*,

---

5. Loven er i den juridiske litteratur også omtalt som "1996-loven". Betegnelsen "pensionsopsparingsloven" er valgt i det følgende, selv om den kan give associationer til et videre anvendelsesområde. Loven omhandler begunstigelse i pension og kreditorforfølgning. Sidstnævnte betegnelse stemmer overens med anvendelsen i Arvelovsudvalgets *Betænkning nr. 1473/2006 om revision af arvelovgivningen.*
   Pensionsopsparingsloven er kommenteret i *Lennart Lynge Andersen* og *Lisbeth Faurdal*: Begunstigelse i pension og forsikring (2004) – herefter ***Begunstigelse i pension*** – hvor forsikringsaftalelovens tilsvarende bestemmelser også omtales.

med senere ændringer – herefter pensionsbeskatningsloven – har i den skatteretlige regulering en betydelig plads. Skattemyndighederne har i forbindelse med pensionsbeskatningslovens udarbejdelse, se afsnit 2 nedenfor, ikke fundet det rigtigt at tage stilling til kreditorforfølgning og indsættelse af begunstigede, som i første række betragtes som civilretlige spørgsmål. Denne sondring mellem skatteregler og civilretlige regler synes at have manifesteret sig hos skattemyndighederne og efterfølgende i praksis.

De hidtidige overvejelser om kreditorforfølgning i særlige indlån synes dog at vise, at det ikke er helt muligt at adskille skatteret og civilret. Før pensions*beskatnings*loven, se afsnit 1 nedenfor, var netop spørgsmålet om, hvorledes kontohaver kan disponere over kontoen, *og* i hvilket omfang hans kreditorer kan foretage kreditorforfølgning mod kontoen, genstand for de skatteretlige overvejelser, hvilket skete under betegnelsen båndlæggelse. I pensionsbeskatningsloven valgte man ikke at tage stilling til disse spørgsmål, og man ønskede heller ikke at regulere spørgsmålet om indsættelse af begunstigede, selvom man faktisk i lovens § 12, stk. 1, nr. 4, foretog en regulering af spørgsmålet. Pensions*opsparings*loven viser også, at reglerne hænger sammen, ved i § 1, stk. 1, at henvise til at opsparingsordningen skal opfylde betingelserne for skattemæssig begunstigelse i pensionsbeskatningslovens afsnit I, kapitel 1. Tilsvarende henviser pensionsopsparingslovens § 1, stk. 2, til pensionsbeskatningslovens § 11 A og § 12 i forbindelse pensionsopsparingslovens forståelse af et pengeinstitut, som et institut, hvori kapitalpension og ratepension kan oprettes.[6] Helt adskille de skatteretlige og civilretlige regler kan man således ikke, da der vil være et samspil mellem reglerne.[7] Trods emnet "bankernes modregningsadgang i særlige indlån" har civilretlig karakter, udgør skattereglerne

---

6. Se Folketingstidende 1995/96, Tillæg A, sp. 3322 f.
   Pensionsopsparingslovens § 1 har følgende ordlyd:
   »Loven gælder for opsparing i pensionsøjemed og rateopsparing i pensionsøjemed i pengeinstitutter, når opsparingsordningen opfylder betingelserne for skattemæssig begunstigelse i afsnit I, kapitel 1, i lov om beskatningen af pensionsordninger mv. (pensionsbeskatningsloven).
   Stk. 2. Ved et pengeinstitut forstås i denne lov et institut, hvori der kan oprettes pensionsordninger som nævnt i stk. 1, jf. pensionsbeskatningslovens § 11 A og § 12.«
7. Om den regelkonflikt en stringent adskillelse af civilretten og skatteretten skaber, se kapitel 5, afsnit 3.

anvendt med omhu således et vigtigt supplement til emnet, som ikke bør overses.
I resten af dette kapitel bibeholdes dog for overblikkets skyld opdelingen mellem skatteretlige (afsnit 1) og civilretlige regler (afsnit 2). I afsnittene vil de hidtidige overvejelser om kreditorforfølgning blive gennemgået, idet udviklingen på pensionsområdet udgør et betydeligt fortolkningsbidrag til de konkrete resultater, som overvejes i kapitel 4. Udviklingen synes kort beskrevet at have bevæget sig fra tidligere tiders spørgsmål om båndlæggelse til at diskutere begunstigelse.[8]

1. SKATTERETLIGE OVERVEJELSER

1.1. Retsstillingen før pensionsbeskatningsloven

Før renteforsikringsloven af 1958

Spørgsmålet om kreditorforfølgning i pensionsmidler synes at have foreligget implicit, siden man – i hvert fald fra 1930'erne – accepterede, at der med skattemæssig begunstigelse kunne foretages opsparing i pensionsøjemed. Den mest almindelige ordning er helt frem til vore dage gået ud på, at en arbejdsgiver og en arbejdstager indgik aftale om, at der skulle afsættes midler til den sidstnævnte med henblik på dennes alderdom.
Før renteforsikringsloven – lov nr. 150 af 28. maj 1958 om beskatningen af renteforsikringer m.v. – stillede skattemyndighederne krav om, at midlerne var "båndlagt", indtil arbejdstageren fratrådte sin stilling.
Kravet om, at arbejdstageren ikke måtte råde over midlerne, tog således ikke sigte på arbejdstagerens alder, men på tidspunktet for hans fratræden – arbejdstageren kunne derfor få frigivet midlerne, selv om han fratrådte før pensionsalderen. Dette førte til, at skattedepartementet i et utrykt cirkulære fra 1953 fastsatte, at en kapital skulle indbetales til en bank, indtil medarbejderen fratrådte, selv om medarbejderen opfyldte pensionsaftalens aldersmæssige betingelser for at få pensionen udbetalt.[9] Baggrunden for myndighedernes holdning var, at båndlæggelsen legitimerede den dagældende skattefrihed, dels under forløbet, dels ved udbetalingen.

---

8. Den følgende oversigt bygger især dels på den tidligere udgave af nærværende bog og dels indledningens ajourføring i *Begunstigelse i pension.*
9. Se *Poul Olsen*: Opsparing i pensionsøjemed m.v. (1971) – herefter *Poul Olsen* – s. 20 ff.

Renteforsikringsloven af 1958

I renteforsikringsloven[10] var der taget udtrykkelig stilling til den skatteretlige del af spørgsmålet. Efter lovens § 3, stk. 1, 2. pkt., skulle det i en privat pensionsordning i ansættelsesforhold være aftalt mellem arbejdsgiveren og arbejdstageren, at arbejdstageren ikke kunne disponere over kontoen indtil ansættelsesforholdets ophør, og at hans kreditorer i den samme periode ikke kunne søge fyldestgørelse i kontoen.[11] Var denne klausul ikke vedtaget mellem parterne, opnåede hele opsparingsordningen ikke de skattemæssige begunstigelser, der fulgte af renteforsikringsloven. Det kan derfor ikke undre, at klausulen blev optaget som et standardvilkår i bankernes formularer.[12] Klausulen er gengivet i kapitel 3, afsnit 5.

Det forhold, at klausulen var skattemæssigt begrundet, rejste for nogle forfattere spørgsmålet, om der kunne tillægges den generel gyldighed, eller om der forelå en (ulovlig) *selvbåndlæggelse*. Den grundlæggende undersøgelse af spørgsmålet om selvbåndlæggelse blev foretaget af *Borum, Iuul og Schegel* i kapitel 9 i Båndlæggelsesinstituttet i dansk ret (1958). Forfatterne inddrog s. 149-150 (jf. s. 164-165) netop pensionsordningerne, og de konkluderede s. 150 følgende:

> »Under hensyn til virksomhedens interesse i at skabe en varigere tilknytning til funktionæren, bl.a. ved at betrygge hans alderdom, en interesse som manifesterer sig ved, at firmaet bidrager væsentligt til opsparingen, at virksomheden har krav på i visse tilfælde at få udbetalt et til sin andel i opsparingen svarende beløb, og at udbetaling kun kan finde sted med firmaets samtykke, må der antages at være skabt et fællesskabsforhold med hensyn til indskuddet, som udelukker den ene parts kreditorer fra at gøre udlæg i det indestående beløb. Det må dog være en forudsætning, at de betingelser, hvorunder udbetalinger finder sted, er nøje angivet. De opsparings- og navnlig forsørgelsesmæssige hensyn, hvis varetagelse er

---

10. Præsenteret af *Jørgen Wernberg* i Juristen 1959.423 ff.
11. For kapitalpensioner skulle båndlæggelsen vedvare mindst til arbejdstagerens fyldte 60. år, medmindre Ligningsrådet fastsatte en lavere pensionsalder. I pensionsaftalen kunne fastsættes, at kapitalpensionen kunne udbetales, hvor ansættelsesforholdet ophørte på grund af uarbejdsdygtighed, eller for kvinders vedkommende indgåelse af ægteskab.
    Cirkulæret om loven – nr. 140 af 24. september 1958 – indeholdt alene en gengivelse af lovens § 3.
12. Se *Betænkning V, nr. 501/1968 om opsparing og kapitalforsikring i pensionsøjemed* s. 23 og *Adam Vestberg* i U 1964 B s. 20.

formålet med såvel de særlige regler i pensionskasseloven som individuelle pensionsordninger, fører endvidere til, at der ikke kan gøres udlæg i funktionærens eller hans enkes og livsarvingers ret til ved død, sygdom o.s.v. at få udbetalt kontoens beløb. Mere tvivlsomt er det, om der kan foretages eksekution i funktionærens ret til ved frivillig fratræden at få sit indskud med renter frigjort. Både de forsørgelsesmæssige hensyn og hensynet til virksomhedens interesser taler dog afgørende herimod. Det beløb, der i disse tilfælde udbetales, skal, selv om funktionæren har krav på at få det udbetalt, som regel anvendes som grundindskud i en pensionsordning på funktionærens nye arbejdssted, jfr. også herved bestemmelsen i pensionskasselovens § 9, stk. 3.«

I U 1964 B s. 9 ff behandlede *Adam Vestberg* privatrettens regler om pension. Han henviste s. 19-20 til, at spørgsmålet om den berettigedes råden over pensionsmidler og kreditorforfølgning er positivt løst i lovgivningen med hensyn til invalide- og folkepension, ikke-udbetalt pension til tjenestemænd, og midler i en pensionskasse, ligesom forsikringsaftalelovens §§ 116-117 (som nærmere omtales i dette kapitels afsnit 2.1. og i kapitel 3, afsnit 5) udelukker kreditorforfølgning. Med hensyn til private kapitalpensioner henvistes til renteforsikringslovens § 3, stk. 1, men *Vestberg* pegede på, at denne bestemmelse alene var en skatteretlig forudsætning. Spørgsmålet om dens rækkevidde i øvrigt betegnedes s. 20 som tvivlsomt, selv om *Vestberg* mente, at behovet for at tillægge den almen gyldighed var til stede.
At der skulle være aftalt båndlæggelse, betød endvidere, at kapitalpensionsordninger stadig kun kunne oprettes i forbindelse med ansættelsesforhold, idet der dog var adgang til at foretage egne bidrag med "begrænset" fradragsret. Sondringen mellem egne indbetalinger og arbejdsgiverindbetalinger bortfaldt ved pensionsbeskatningsloven. [13]

1.2. Pensionsbeskatningsloven og dens forarbejder
Pensionsbeskatningsloven[14] – i sin oprindelige udformning lov nr. 310 af 310 af 9. juni 1971 – bygger på *Betænkning nr. 419/1966 om beskatningen af pensionsordninger m.v.*
Udvalget afstod s. 34, 54 og 55-56 fra at videreføre – eller fuldføre –

13. Se *Ole Andreasen, Kresten Fonnesbech-Wulff, Hanne Søgaard Hansen, Jesper Hjetting* og *Leif Normann Jeppesen*: Pensionsbeskatningsloven (2005) s. 59-60 og 65.

båndlæggelsesbestemmelsen i renteforsikringslovens § 3, stk. 1. Det skete med følgende begrundelse, se s. 55-56:

»Båndlæggelseskravet i rfl.'s § 3, stk. 1, har givet særlige vanskeligheder for opsparingsordningerne. Det følger af lov nr. 129 af 15. april 1930 om forsikringsaftaler § 116, at en forsikring er unddraget fra kreditorforfølgning, men tilsvarende lovhjemmel findes ikke for midler der indestår i en pensionsopsparingsordning. Her er kravet i rfl.'s § 3, stk. 1, om, at der mellem arbejdsgiver og arbejdstager skal være truffet aftale bl.a. om midlernes unddragelse fra kreditorforfølgning, derfor alene baseret på en antagelse om, at en sådan aftale er gyldig i forhold til de eventuelle kreditorer. Det må betragtes som et uafklaret spørgsmål, om denne antagelse, der navnlig måtte støttes på arbejdsgiverens formodede interesse i, at de pågældende midler bevares intakt som pensionsmidler, holder stik i alle tilfælde. Hvad enten indbetalingerne til en pensionsordning i ansættelsesforhold er betegnet som arbejdsgiver- eller arbejdstagerbidrag, har de karakter af lønudgift for arbejdsgiveren, jf. ovenfor under de fælles bemærkninger til §§ 3 og 4, og lønindtægt for arbejdstageren. Disse forhold vanskeliggør grænsedragningen mellem båndlæggelsesaftale i ansættelsesforhold og den rene selvbåndlæggelse, som ikke har nogen gyldighed i forhold til kreditorer.

Mellem forsikring og opsparing i pengeinstitut m.v. er der endvidere den forskel, at medens der i loven om forsikringsaftaler §§ 102 ff. er hjemlet adgang til at indsætte begunstigede i en forsikringspolice – med den virkning, at de begunstigede efter forsikredes død har krav på udbetaling fra forsikringen uden om dødsboet, d.v.s. uden at arvingernes eller de eventuelle kreditorers krav mod boet skal respekteres – findes der ikke tilsvarende lovregler vedrørende opsparingsordninger. I en upåanket kendelse afsagt af Københavns amts nordre birks skifteret den 11. januar 1961 (utrykt), er det dog antaget, at de nævnte regler i forsikringsaftaleloven kan anvendes analogt på pensionsopsparingsordninger.

De her omtalte problemer vedrørende unddragelse fra kreditorforfølgning og indsættelse af begunstigede må i første række betragtes som civilretlige spørgsmål, som det ikke kan anses for rigtigt at tage stilling til i skattelovgivningen. Foranlediget af en henvendelse fra bankerne og sparekasserne til justitsministeriet er pro-

---

14. Loven er kommenteret i *Ole Andreasen*, *Kresten Fonnesbech-Wulff*, *Hanne Søgaard Hansen*, *Jesper Hjetting* og *Leif Normann Jeppesen*: Pensionsbeskatningsloven (2005). Den blev præsenteret af *Ulf Landerslev* i Juristen 1972 s. 65-80, *Moritz Hansen* i Skattebegunstigede pensionsordninger (1972) og *Poul Olsen* (ovf. cit.). Se også beskrivelsen af den historiske udvikling i *Poul Olsen*: Pensionsbeskatningsloven m.v. (1990) s. 15-30.

blemerne taget op til overvejelse i det af justitsministeriet den 22. november 1962 nedsatte udvalg til behandling af bl.a. reglerne om ægteskabets retsvirkninger. Man har derfor i lovudkastet valgt at udforme de regler, der har tilknytning til disse spørgsmål, på en sådan måde, at en eventuel senere afklaring af spørgsmålene, eventuelt gennem en særlig lovgivning herom, ikke foregribes gennem beskatningsreglerne. Der findes således ikke i udkastet noget krav om, at midlerne skal være unddraget fra kreditorforfølgning, jfr. herved de indledende bemærkninger til lovudkastet, afsnit C, om opgivelse af de hidtidige båndlæggelsesvilkår, ligesom der ikke med den valgte formulering af udkastets § 15 om dispositioner »i utide« er taget stilling til, om midlerne gyldigt vil kunne aftales unddraget fra kreditorforfølgning. Det har heller ikke med reglen i § 4, stk. 1 d, været tanken at tage stilling til, om der med civilretlig gyldighed kan aftales indsættelse af begunstigede, men som reglen er formuleret, er muligheden for, at en gyldig begunstigelsesaftale kan indgås, holdt åben.«

Udvalgets synspunkter blev gentaget in extenso i *lovforslaget*[15] (lovforslag L nr. 26 1970/71), og der blev ikke under Folketingsforhandlingerne rejst spørgsmål om dette punkt. Løsningen ifølge lovforslaget blev således, at man ikke tog stilling til kontohavers rådighedsadgang under forløbet (bortset fra ophævelse i utide) eller til, om kreditorforfølgning kunne ske. Derimod er udvalgets og senere lovforslagets bemærkning om, at man (heller) ikke ønskede at regulere spørgsmålet om indsættelse af en begunstiget noget misvisende, idet man netop i lovens § 12, stk. 1, nr. 4, foretog en regulering af spørgsmålet.[16]

Set i historiens lys virker argumentationen for ikke at regulere spørgsmålene mindre holdbar. Det er ikke dokumenteret, hvilke praktiske vanskeligheder renteforsikringslovens § 3, stk. 1, havde givet anledning til, og der var tale om spørgsmål af så stor vigtighed, at der burde være taget stilling til dem i loven. Det har hverken før eller senere været muligt fuldstændig at adskille skatteret og civilret, og det kan derfor undre, hvorfor der skulle gå 25 år inden spørgsmålene civilretligt blev reguleret i pensionsopsparingsloven. Sml. *Thøger Nielsen* i TfR 1963.371 ff og *Sture Bergstrøm* i Skatter og civilrätt (Stockholm 1978).

Den *kendelse afsagt af Københavns amts nordre birks skifteret den*

15. Se Folketingstidende 1970/71, Tillæg A, sp. 648-649.
16. Se om *U 1992.545 Ø* og om forspillet til denne nedenfor i kapitel 4, afsnit 1.2, under kontohaverens død.

11. januar 1961, der nævnes i forarbejderne, omhandlede en kapitalpensionsordning oprettet mellem en arbejdsgiver og en arbejdstager, og således at parterne, efter at arbejdsgiveren havde foretaget et engangsindskud på 4.000 kr., indbetalte henholdsvis 6 2/3 procent og 3 1/3 procent af arbejdstagerens løn til en bank. Aftalen var forsynet med klausul i overensstemmelse med renteforsikringslovens § 3, stk. 1, og det var aftalt, at kontoens indestående ved kontohaverens død skulle udbetales »til »nærmeste pårørende«, dvs. ægtefælle, eller hvis sådan ikke efterlades, medarbejderens børn, jf. forsikringsaftalelovens § 105, og ellers til hans bo.«

Tvisten var mellem den afdødes adoptivdatter – der påstod, at midlerne skulle inddrages i boet – og enken, der påstod, at hun skulle have udbetalt kontoens indestående uden om boet. Skifteretten gav enken medhold med følgende præmisser: »Medens skifteretten må være betænkelig ved at antage, at der udover den del af pensionskontoens indestående, der hidrører fra arbejdsgiveren, er stiftet en for arvingerne bindende kontrakt eller tredjemandsretshandel til fordel for enken, finder retten at principperne i forsikringsaftalelovens § 102, jf. § 104 kan finde analog anvendelse på en kontrakt af det foreliggende indhold, således at enken vil være berettiget til udbetaling af kontoens indestående uden om boet.«

I U 1961 B s. 313 har *Hans Fischer-Møller* tilsluttet sig resultatet, men se heroverfor tvivlende *Schlegel* i Festskrift til Borum (1964) s. 462.

Siden vedtagelsen i 1971 har pensionsbeskatningsloven gennemgået mange ændringer. Særligt skattereformen fra 1986 kan nævnes (hovedreformen var lov nr. 148 af 19. marts 1986), hvor bestemmelserne om ratepension blev gennemført, og der blev mulighed for private at tegne kapitalpensionsordninger – sidstnævnte skete i forbindelse med, at fradraget for ordningerne blev nedsat.[17] En af de andre ændringer i pensionsbeskatningsloven er lov nr. 143 af 17. marts 1999 om ændring af boafgiftsloven og pensionsbeskatningsloven, som blandt andet tilpassede lovgivningen i forbindelse med, at indbetalinger til kapitalpensionsordninger ikke længere kunne fragå ved beregningen af topskatten efter personskatteloven.[18] Se også denne bogs kapitel 4, afsnit 1.1.

---

17. *Ole Andreasen, Kresten Fonnesbech-Wulff, Hanne Søgaard Hansen, Jesper Hjetting* og *Leif Normann Jeppesen*: Pensionsbeskatningsloven (2005) s. 68.
18. *Ole Andreasen, Kresten Fonnesbech-Wulff, Hanne Søgaard Hansen, Jesper Hjetting* og *Leif Normann Jeppesen*: Pensionsbeskatningsloven (2005) s. 72.

2. CIVILRETLIGE OVERVEJELSER

2.1. Forsikringsaftaleloven

Som omtalt under de skatteretlige overvejelser hænger opsparing af pensionsmidler uløseligt sammen med spørgsmålet om kreditorforfølgning i disse. På *forsikring*sområdet var der allerede i 1800-tallet lovgivet om kreditorbeskyttelse, og før forsikringsaftaleloven kunne der ikke ske retsforfølgning i forsikringssummer og livrentebeløb, medmindre det måtte antages, at midlerne ikke var bestemt til at tjene i forsørgelsesøjemed.[19]

Da man i 1930 indførte forsikringsaftaleloven[20], valgte man tilsvarende at sikre livsforsikringerne mod kreditorforfølgelse, men uden at gøre forsørgelsesformålet til det afgørende kriterium for kreditorbeskyttelsen.[21] Reguleringen er i forsikringsaftalelovens §§ 116 og 117, som omtales i kapitel 3, afsnit 5. Beskyttelsen blev indført ud fra sociale hensyn, herunder forsørgelsesmæssige hensyn. Derudover blev retsstillingen for indsættelse af begunstigede for kapitalforsikringer (kapitalpension) også reguleret. Reguleringen finder tilsvarende anvendelse på renteforsikring (ratepension), jf. § 118, stk. 1, – en ordning, der som nævnt blev indført ved skattereformen i 1986.

På området for *banker* skulle der i modsætning hertil gå flere årtier, før spørgsmålet om kreditorforfølgning blev reguleret. Det skete i pensionsopsparingsloven, hvor spørgsmålet om indsættelse af begunstigede også blev reguleret. Indtil da anså man forsikringsaftalelovens §§ 102 ff for at finde analog anvendelse.

2.2. Ægteskabsudvalgets overvejelser

At der gik så mange år før reguleringen i pensionsopsparingsloven, skyldtes ikke, at området ikke havde været overvejet før. Af interesse

---

19. Jf. lovbekendtgørelse nr. 299 af 30. juni 1922 om livsforsikringsvirksomhed § 39, stk. 1, og § 51, stk. 2. Bestemmelsen blev suppleret af konkurslovens § 27, hvor forsikringstagerens eventuelle ret til at tilbagekøbe forsikringen kunne gøres gældende af boet, hvis forsikringstageren inden for det sidste år før konkursen havde anvendt et uforholdsmæssigt stort beløb til pension, se *C.C. Munksgaard Nielsen*: Begunstigelsesinstituttet (2002) s. 32 f og s. 134 f med henvisninger. Se også *Preben Lyngsø*: Forsikringsaftaleloven, 4. udg. (1992) s. 796 og *Henning Jønsson* og *Lisbeth Kjærgaard*: Dansk Forsikringsret, 8. udg. (2003) s. 871.
20. Lov nr. 129 af 15. april 1930 om forsikringsaftaler.
21. Se *Henning Jønsson* og *Lisbeth Kjærgaard*: Dansk Forsikringsret, 8. udg. (2003) s. 871.

for det her behandlede emne er *Betænkning V, nr. 501/1968 om opsparing og kapitalforsikring i pensionsøjemed* fra Justitsministeriets Ægteskabsudvalg, der har titlen: "Opsparing og kapitalforsikring i pensionsøjemed". Ægteskabsudvalgets forslag blev ikke gennemført.[22] Til gengæld har forslaget mange lighedspunkter med pensionsopsparingsloven, som behandles i afsnit 4.

Baggrunden for denne del af udvalgets arbejde var en henvendelse af 22. februar 1962, som Danmarks Sparekasseforening og Danske Bankers Fællesrepræsentation rettede til Justitsministeriet. Henvendelsen tog sigte på »en lovgivning, der kan give kapitalpensioner med indskud i pengeinstitutter en privatretlig retsstilling, som på bedst mulig måde sikrer pensionen for kontohaveren og den personkreds, som tilsigtes forsørget gennem pensionen«. Brevet er gengivet i Pensionsbeskatningsudvalgets betænkning s. 35-38 og er nævnt ovenfor i citatet fra betænkningen. Foreningerne henviser i brevet til, at der ved siden af tegning af livs- og pensionsforsikringer og medlemskab af pensionskasser er sket en stærk forøgelse af antallet af kapitalpensionskonti i bankerne, altså en opsparing, der tager sigte på samme formål. Foreningerne peger på, at mens der på skatteområdet er givet særlige begunstigelser for de forskellige typer af pensionsopsparing, indeholder alene forsikringsaftaleloven og lov om tilsyn med pensionskasser regler, der beskytter opsparingen mod kreditorforfølgning og i øvrigt sikrer, at pensionsmidlerne kommer de begunstigede til gode.

Herefter udtales blandt andet følgende i brevet:

> »Derimod findes der ingen udtrykkelige lovregler for den pensionsopsparing, der sker gennem pengeinstitutterne. Dette har formentlig sin historiske forklaring derved, at en mere omfattende og udbygget form for pensionsløsning gennem pengeinstitutterne først har foreligget efter gennemførelsen af lovene om forsikringsaftaler og tilsyn med pensionskasser. Det stiller sig tvivlsomt, hvorvidt pensionstageren og de begunstigedes ret til pensionskapitalen er beskyttet i tilsvarende omfang efter gældende ret, og det er derfor vor opfattelse, at der er behov for lovregler, der yder en sådan beskyttelse. De beskyttelsesregler, der nærmere må kræves, for at en pensionsordning med sikkerhed skal kunne fyldestgøre sit formål, kan sammenfattes i følgende 3 punkter:

---

22. Ægteskabsudvalget af 1969 beskæftigede sig ikke med spørgsmålene – heller ikke i Betænkning nr. 716/1974.

1) Lovregler, der effektivt beskytter mod kreditorforfølgning i pensionsmidlerne, så længe pensionsretten ikke er aktuel.
2) Lovregler, der sikrer, at pensionsmidlerne i tilfælde af dødsfald ikke inddrages under dødsboet, men tillægges de begunstigede direkte.
3) Lovregler, der på rimelig måde løser spørgsmålet om skifte af pensionsretten ved skifte af formuefællesskab mellem ægtefæller i levende live.

Ad 1

Som nævnt ovenfor indeholder forsikringsaftaleloven (§§ 116-117) og loven om tilsyn med pensionskasser (§ 18) regler, der sikrer pensionsmidlerne mod kreditorforfølgning. Derimod indeholder lovgivningen ikke tilsvarende regler, der sikrer kapitalpensionskonti i pengeinstitutter, og en analogislutning fra disse særlige regler er formentlig tvivlsom.

Man har derfor søgt at sikre sig ved privatretlige aftaler. I de standardaftaler, der indgås mellem arbejdsgiver og medarbejder om kapitalpensioner i pengeinstitutter, indeholdes en bestemmelse, der fastslår, at kontoens indestående ikke kan overdrages til eje eller pant eller gøres til genstand for retsforfølgning fra kreditorernes side, så længe betingelserne i aftalen for kapitalens udbetaling ikke er til stede. Der henvises til vedlagte eksemplar af bankernes og sparekassernes standardoverenskomster om kapitalpension samt til vedlagte af Danske Bankers Fællesrepræsentation og af 2 københavnske sparekasser udarbejdede brochurer, hvori pensionsopsparingsreglerne er gengivet. Den omhandlede bestemmelse er netop vedtaget med henblik på at sikre, at kapitalen ikke gennem retshandler eller ved kreditorforfølgning kommer til udbetaling i strid med pensionsformålet og er i øvrigt påkrævet efter § 3 i lov om beskatning af renteforsikringer m.v., for at pensionsordningen kan opnå skattemæssig godkendelse som pensionsordning. Selv om flere hensyn taler for, at bestemmelsen har gyldighed efter sit indhold, haves der ingen sikkerhed for, at den har retsvirkning i forhold til arbejdstagerens kreditorer, især ikke for så vidt angår den del af kapitalen, der måtte hidrøre fra arbejdstagerens egne bidrag. Nogen støtte for gyldigheden kan formentlig ikke hentes i renteforsikringslovens § 3, dels fordi denne formentlig kun fastslår båndlæggelse af den del af kapitalen, der hidrører fra arbejdsgiverens bidrag til pensionsordningen, dels fordi den kun bygger på en forudsætning om, at sådanne aftaler kan have retsvirkning og således lader spørgsmålets afgørelse bero på almindelige formueretlige regler. I denne forbindelse skal fremhæves, at renteforsikringsloven gennem reglen i § 2, stk. 1, nr. 2, om, at bidragene definitivt skal udskilles af arbejdsgiverens formue og unddrages hans rådighed, og den fortolkning, skattedepartementet har anlagt af denne bestemmelse i relation til de retlige bånd, arbejdsgiveren kan lægge på kapitalpension, i et vist omfang har hindret pensionsaftaler, der effektivt udelukker midlerne fra kreditorforfølgning, idet arbejdsgiver

> og medarbejder har været udelukket fra at træffe aftaler, der kun betinget gav medarbejderen ejendomsret over midlerne.
> Man kan således nære nogen frygt for, at den usikre retstilstand, der hersker på dette område, vil kunne hæmme en yderligere udbredelse af kapitalpensionsordninger i pengeinstitutterne; en udvikling, som lovgivningen gennem renteforsikringsloven har søgt at fremme. Det vil derfor være ønskeligt, at der ved lov søges gennemført regler, der kan sikre kapitalpensionsindskud imod kreditorforfølgning, i hvilken forbindelse adgangen til ved aftale at råde over midlerne endvidere bør begrænses.«

Baggrunden for, at de rejste spørgsmål blev overladt til behandling i Ægteskabsudvalget, skal nok ses i, at to af de tre hovedpunkter havde relation til ægtefælleskifte og den efterlevende ægtefælles stilling (punkterne 2 og 3). Der er i princippet ikke mange fælles spørgsmål mellem disse punkter og punkt 1, selv om der selvsagt er en vis indre sammenhæng. Ægteskabsudvalget fandt dog, at der var en nøjere sammenhæng, idet man i betænkningen s. 6 udtaler:

> »Efter ægteskabsudvalgets mening taler en del for at gennemføre de under 1 og 2 nævnte forslag ved lov. Forudsætningen for gennemførelsen af en sådan lovgivning synes dog at måtte være, at man samtidig opnår en lovmæssig regulering også af spørgsmålet om, i hvilket omfang de nævnte rettigheder skal inddrages under et skifte i forbindelse med opløsning af formuefællesskab i ægtefællers levende live. Udformningen af lovregler herom, jfr. herved det under 3 nævnte forslag, byder imidlertid på betydelige vanskeligheder.«

Ægteskabsudvalget konkluderede, at udvalget ikke havde mulighed for at stille forslag om punkt 3 (ægtefælleskifte), idet dette forudsatte en undersøgelse af hele pensionsområdet, som ville falde uden for udvalgets kommissorium. Samtidig anførte udvalget (s. 16) »at det for tiden, indtil en sådan undersøgelse kan gennemføres, muligt vil være hensigtsmæssigt at søge gennemført en lovgivning, der i overensstemmelse med de netop skitserede retningslinier i *alt væsentligt kodificerer retsstillingen* [vores fremhævelse] for de pensionsordninger, der er udformet som kapitalforsikringer eller som opsparing på spærret konto i et pengeinstitut.«
Ægteskabsudvalget udarbejdede på denne baggrund et udkast til lov om opsparing og kapitalforsikring i pensionsøjemed. Forslaget blev som nævnt ikke gennemført, se nærmere i *Begunstigelse i pension* s. 23 ff.

2.3. Pensionsopsparingsloven

Perioden frem til pensionsopsparingsloven

I 1985 nedsatte Lønnings- og pensionsdepartementet et udvalg vedrørende bevarelse af pensionsret ved separation og skilsmisse. Udvalget skulle efter kommissoriet overveje en revision af Enkepensionsloven af 1941. Af særlig interesse i denne sammenhæng var det, at udvalget også burde

> »... tage stilling til, om den nuværende lovgivning – der især har haft tjenestemandspensionsordningen for øje, men også omfatter andre pensionsordninger, der er et led i et ansættelsesforhold – må anses for hensigtsmæssig. Det bør i denne forbindelse overvejes, om og i hvilket omfang det vil være muligt og hensigtsmæssigt at udarbejde regler om enker og enkemænds bevarelse af pensionsret ved separation og skilsmisse, der kan gælde for alle pensionsordninger, herunder kapitalforsikrings- og pensionsopsparingsordninger, hvad enten de er etableret som led i et ansættelsesforhold eller ej, jfr. herved bemærkningerne i betænkning V fra justitsministeriets ægteskabsudvalg af 1957, s. 15 og s. 19.«

Udvalgets *Rapport om pensionsrettigheders bevarelse ved separation og skilsmisse*, der blev udarbejdet i 1988 (trykt 1990), indeholder dog ikke fortolkningsbidrag til det her behandlede emne. På samme vis er der heller ikke noget fortolkningsbidrag i det videre arbejde i form af *Betænkning nr. 1293/1995 om fraskiltes pensionsret.*

På grundlag af *Betænkning nr. 1466/2005 om Ægtefællers pensionsrettigheder* blev der gennemført regler i retsvirkningsloven, og der er kommet en ny lov om ret til ægtefællepension efter separation og skilsmisse. Disse regler har ikke i sit selv betydning for denne bogs emne. Regelsættet er behandlet af *Irene Nørgaard* i Pensionsrettigheders behandling ved separation, skilsmisse og død (2007).

Pensionsopsparingsloven

Som en fortsættelse af 1962-henvendelsen pegede *Finansrådet* i 1990'erne ved flere lejligheder på behovet for regulering – primært med henvisning til spørgsmålet om kreditorforfølgning, og spørgsmålet om, i hvilket omfang forsikringsaftalelovens §§ 102 ff fandt analog anvendelse. Om dette står der blandt andet i de almindelige bemærkninger til lovforslaget:[23]

---

23. Folketingstidende 1995/96, Tillæg A, sp. 3321.

»I dag er den altovervejende del af pensionsopsparingerne i pengeinstitutter kapital- og ratepensionsopsparinger. Det skal i den forbindelse bemærkes, at det samlede indestående på kapital- og ratepensionskonti er stadig stigende, og at det samlede indestående ved udgangen af 1994 udgjorde ca. 115 milliarder kr.

Disse pensionsordninger varetager samme forsørgelseshensyn og pensionsformål, som opnås ved tegning af bl.a. kapitalforsikringer.

Det er således Justitsministeriets opfattelse, at der er samme behov for at sikre, at pensionsmidlerne kommer de begunstigede til gode i tilfælde af dødsfald, og at der foretages en effektiv beskyttelse mod kreditorforfølgning, så længe pensionsretten ikke er aktuel.

For kapitalforsikringer er der i forsikringsaftaleloven regler om indsættelse af begunstigede og regler om forbud mod kreditorforfølgning. I retspraksis er disse regler i vidt omfang anvendt analogt på kapital- og ratepensionsopsparing i pengeinstitutter.

Finansrådet har over for Justitsministeriet peget på, at den omstændighed, at disse pensionsordninger ikke er lovreguleret, giver anledning til en vis uklarhed om det retlige grundlag.

På den baggrund er lovforslaget udformet med henblik på at sikre parallelitet til forsikringsaftalelovens regler om indsættelse af begunstigede og kreditorforfølgning, således at der skabes sikkerhed for, at der i det væsentlige gælder samme regler på disse områder.

...«

Formålet med lovforslaget var at lovfæste nogle civilretlige regler om pensionsordninger i banker. Fokus var på indsættelse af begunstigede og retsvirkningerne heraf i forhold til kontohaverens arvinger ved kontohaverens død. Endvidere ønskede man at regulere forholdet omkring kreditorforfølgning.[24] Lovforslaget omtales nærmere i kapitel 3, afsnit 5.

24. Folketingstidende 1995/96, Tillæg A, sp. 3321.

2.4. Udviklingen efter pensionsopsparingsloven

Siden pensionsopsparingsloven har diskussionen navnlig været om, hvem der kan indsættes som begunstigede. Samtidig er den kreds, som kan indsættes, blevet udvidet. Spørgsmålet får betydning for bankernes modregningsadgang ved kontohavers død, se kapitel 4, afsnit 1.2.

I 1999 blev det muligt at indsætte en samlever som begunstigede. Under pensionsopsparingsloven var det kun muligt under klausulen "nærmeste pårørende", og det var ikke sikkert, at det blev tilfældet ved kontohavers død. Spørgsmålet var fremme i *U 1998.1715 V* og *U 1998.779 H*. I 2004 blev det også muligt at begunstige samleverens livsarvinger.

I 2000 nedsatte justitsministeren udvalget til revision af arveloven og lov om skifte af fællesbo mv. (*Arvelovsudvalget*), der havde til opgave at fremkomme med forslag til en fuldstændig revision af arveloven. Udvalget kom i marts 2006 med *Betænkning nr. 1473/ 2006 om revision af arvelovgivningen mv.* Den nye arvelov (lov nr. 515 af 6. juni 2007) trådte i kraft den 1. januar 2008. Udover at komme med forslag til revision af arveloven skulle Arvelovsudvalget også foreslå ændringer i den lovgivning, som knytter sig til arveloven. Formålet var at revidere reglerne om indsættelse af begunstigede i forsikrings- og pensionsordninger og at gennemføre de ændringer i den øvrige lovgivning, som fulgte af forslaget til den ny arvelov. Forslaget blev gennemført som lov nr. 516 af 6. juni 2007, der trådte i kraft 1. januar 2008. Af særlig interesse for det her behandlede emne er ændringerne i forsikringsaftalelovens §§ 102-105 og pensionsopsparingslovens §§ 2-5 om indsættelse af begunstigede. De to regelsæt har også fremover samme indhold. Sammen med en (tiltrængt) sproglig modernisering kan følgende ændringer fremhæves:

Den væsentligste ændring i forhold til det her behandlede emne er, at standardbegunstigelsesklausulen "nærmeste pårørende" i pensionsopsparingslovens § 5, stk. 5, (forsikringsaftalelovens § 105, stk. 5) erstattes af en ny bestemmelse i form af § 5 a (forsikringsaftalelovens § 105 a), hvorefter nu også en samlever udtrykkeligt indgår ved fortolkningen af "nærmeste pårørende". Ændringen er sket i lyset af, at der i dag eksisterer ca. 290.000 ugifte par.[25] Man har valgt at placere samlevere i standardbegunstigelsen før forsikringstagerens børn og andre livsarvinger. Som nærmeste pårørende efter § 5 a, stk. 1, anses derfor nu kontohaverens ægtefælle, en samlever, børn eller

arvinger i nævnte rækkefølge. For at være omfattet af § 5 a, stk. 1, skal en samlever efter stk. 2 have levet sammen med kontohaveren på fælles bopæl og 1) vente, have eller have haft barn sammen eller 2) have levet sammen i et ægteskabslignende forhold på den fælles bopæl i de sidste to år før dødsfaldet. Definitionen svarer til definitionen i resten af arvelovgivningen. Før lovændringen gjaldt, at i det tilfælde, at der *ingen begunstiget var indsat*, tilfaldt midlerne dødsboet ifølge den tidligere bestemmelse i pensionsopsparingslovens § 4, stk. 1 (forsikringsaftalelovens § 104, stk. 1). Bestemmelsen er erstattet af lovens § 5 b, stk. 1 (forsikringsaftalelovens § 105 b, stk. 1), hvorefter midlerne tilfalder nærmeste pårørende, og hvis en sådan ikke er indsat, tilfalder midlerne først da dødsboet. Bestemmelsen er suppleret af § 5 b, stk. 2 (forsikringsaftalelovens § 105 b, stk. 2), hvorefter de opsparede midler tilfalder kontohavers dødsbo, hvis kontohaver *har bestemt*, at der ikke skal være indsat en begunstiget.[26] Ændringen finder kun anvendelse på begunstigelsesindsættelser, der er foretaget efter den 1. januar 2008, jf. §§ 9 og 10, stk. 1, i lov nr. 516 af 6. juni 2007. Om de overvejelser det giver i forbindelse med "overførelse" af kapitalpension og ratepension, se kapitel 5, afsnit 3.

---

25. Det stemmer overens med forsørgelsesformålet at anse samlevende som "nærmeste pårørende", og der vil kunne undgås sager som sag *410/1995*, hvor en samleverske ikke var sikret, da samleveren døde i en arbejdsulykke. Forsikringssummen tilfaldt deres femårige fællesbarn. Havde samleversken været omfattet af begrebet "nærmeste pårørende", var forsikringssummen tilfaldet hende, og hun havde blandt andet haft mulighed for at overtage samleverens halvpart af familiens bolig, som de ejede i lige sameje. Sagen er omtalt nærmere i kapitel 4, afsnit 1.2.
26. Om ændringerne se *Betænkning nr. 1473/2006 om revision af arvelovgivningen m.v.* s. 594-601, *Lennart Lynge Andersen* og *Lisbeth Faurdal* i T:FA 2005 s. 183 ff og i T:FA 2006 s. 267 ff.

KAPITEL 3

HENSYNENE BAG REGLERNE

Som nævnt i kapitel 1 eksisterer der ikke særregler om bankernes modregningsadgang. Den eneste forskel i de praktiske problemer på området går alene på, at bankerne har en lettere faktisk adgang til at modregne. De spørgsmål, vi drøfter i denne bog, kan derfor i betydeligt omfang vurderes på grundlag af, om obligationsrettens almindelige betingelser for tvungen modregning[27] er opfyldt: En bank kan modregne under forudsætning af, at disse betingelser er opfyldte.[28] Banken er således modregneren, hvis tilgodehavende er modfordringen, og kunden hovedmanden, hvis tilgodehavende er hovedfordringen.

Obligationsretten opstiller nogle almindelige betingelser for, at en part – her et pengeinstitut – kan foretage modregning (kravene om gensidighed mellem parterne, afviklingsmodenhed m.v.). Disse betingelser er alment accepterede og foreligger velbelyst i teori og praksis, og de fleste sager bliver afgjort i pengeinstituttets favør. Selvom de almindelige betingelser principielt er opfyldt, kan modregning være udelukket, fordi kontoen er *øremærket* (ved aftale eller på grund af kontoens karakter). Endelig fører – navnlig – socialt betonede hensyn til, at et pengeinstitut bør udvise nogen tilbagehol-

---

27. Banken vil udgangspunkt kunne modregne, hvor dette er *aftalt*. For en række af de særlige indlåns konti, som behandles i kapitel 4, gælder der dog visse begrænsninger. For selvpensioneringskonti gælder eksempelvis, at modregning ikke kan aftales før periodes udløb, jf. selvpensioneringsbekendtgørelsens § 3, stk. 2, som fastsætter, at indeståendet ikke kan overdrages til eje eller pant *i* bindingsperioden; mens der for etableringskonti, investeringsfonds og boligsopsparingskonti må forudsættes, at modregning skal ske under respekt af et eventuelt efterbeskatningskrav.

28. Om de almindelige betingelser for bankers modregning (og Pengeinstitutankenævnets praksis), se nærmere *Bo von Eyben*, *Peter Mortensen* og *Ivan Sørensen*: Lærebog i obligationsret II (2. udg. 2005) s. 157 ff samt *Bankretlige emner* s. 45-56.

denhed med hensyn til at modregne i løn, pension, feriepenge o.l., der indbetales på kundens konto.
Modregning er i de fleste tilfælde en tvangsforanstaltning, således at modregning kan ske trods modpartens protest. Ved modregning fratrækkes modregnerens (pengeinstituttets) fordring i kundens fordring i det omfang, de to fordringer dækker hinanden. Der sker således betaling – i banklivet typisk for mindre end den totale gæld – og en del af kundens fordring på pengeinstituttet ophører. Det nævnte tvangselement har ført til, at modregneren skal respektere en række forhold, der i oversigtsform ser således ud:
(a) Pengeinstituttet skal afgive *en erklæring om, at det foretager modregning,* til kunden. Modregningen har virkning fra det tidspunkt, hvor modregningserklæringen kommer frem til kunden.
(b) Fordringerne skal være *afviklingsmodne.* Der kan først foretages modregning, når modfordringens forfaldstid er indtrådt (d.v.s. at pengeinstituttets fordring på kunden skal være forfalden), og hovedfordringens frigørelsestid er indtrådt.
(c) Fordringerne skal bestå mellem de samme (fysiske eller juridiske) personer – kravet om *gensidighed.* Der kan eksempelvis ikke foretages modregning i realkreditobligationer, der ligger i en kundes åbne depot, idet pengeinstituttet her ikke optræder som debitor. Det forhold, at en fordring er blevet transporteret, udelukker ikke i sig selv, at der foretages modregning.
(d) Fordringerne skal være *udjævnelige (komputable),* dvs. at de skal vedrøre samme art. Det er just denne betingelse, der gør modregning lettere i banklivet end andre steder, eftersom modkrav og hovedkrav næsten altid er et krav på penge.
(e) Kravet på kunden må ikke være forældet eller prækluderet – kravet om *retskraftighed.*
(f) Endelig opstilles et krav om, at pengeinstituttets fordring på kunden skal være (rimelig) *klar.*
Man søger med denne regel at undgå, at den svagere part mødes med tvivlsomme modregninger. Der er for de fleste fordringers vedkommende intet, der hindrer, at pengeinstituttet og kunden aftaler, at der skal ske modregning. Det modsatte kan også være tilfældet, således at kontoen bliver *øremærket.*
Modregningsbetingelserne vil som oftest være opfyldt i forbindelse med almindelige indlån. Til gengæld gør en række hensyn sig gældende ved særlige indlån, som i visse tilfælde kan udelukke modregning. Ved bedømmelsen kommer især to regelsæt i betragtning, dels

princippet om at fordringer, der ikke kan gøres udlæg i, (heller) ikke kan mødes med modregning, dels – og endnu vigtigere – reglerne om effektiv betaling. Derudover gør spørgsmål om øremærkning, og at kontiene er formålsrelaterede, sig gældende. Endelig indeholder pensionsopsparingsloven og forsikringsaftaleloven regler, der må tages i betragtning ved bankernes modregning i særlige indlån.
I det følgende behandler vi: 1. udlæg contra modregning, 2. reglerne om effektiv betaling, 3. øremærkede ydelser, 4. formålsbindinger og 5. pensionsopsparingslovens og forsikringsaftalelovens regulering af de drøftede spørgsmål.

1. UDLÆG CONTRA MODREGNING

1.1. Retsplejelovens udlægsregler

Der kan ikke ske kreditorforfølgning i krav på pension[29] m.v., før der er gået tre måneder fra den dag, beløbet kunne fordres betalt, jf. retsplejelovens § 512, stk. 3, *1. pkt.* Udlæg kan heller ikke foretages i retten til ydelser, der ikke kan kræves betalt til andre end den berettigede selv, jf. retsplejelovens § 512, stk. 1.
Retsplejelovens regler om tvangsfuldbyrdelse bygger på *Betænkning nr. 634/1971 om udlæg og udpantning*.[30] Om § 512, stk. 3, 1. pkt., udtales i betænkningen s. 84 blandt andet følgende:

> »Den foreslåede bestemmelse indeholder kun den ændring i den gældende retstilstand, at ikke blot pensioner fra det offentlige, men også pensioner fra private arbejdsgivere medtages under beskyttelsen. Sådanne pensioner vil i langt de fleste tilfælde være omfattet enten af reglerne i lov om tilsyn med pensionskasser, jfr.

29. Ifølge *Bernhard Gomard, Jens Møller* og *Oliver Talevski* (red.): Kommenteret retsplejelov, EF-Domskonvention, 7. udg. (2004) s. 183 omfatter bestemmelsen alle former for pension, således ikke blot pensioner fra det offentlige, men også pensioner fra private arbejdsgivere og opsparingsordninger i banker, der er foretaget i pensionsøjemed. Se tilsvarende *Ejler Bruun, Peter Møgelvang-Hansen* og *Lars Lindencrone Petersen*: Fogedsager, 3. udg. (2005) s. 378, men i modsætning hertil *Bo von Eyben* og *Peter Møgelvang-Hansen*: Kreditorforfølgning – materiel foged- og konkursret, 5. udg. (2006) s. 235 som i et opgaveeksempel udtaler, at bestemmelsen »kun vedrører krav på pension fra det offentlige eller fra stiftelser m.v. Det er imidlertid givet, at reglen i et vist omfang kan anvendes analogt på andre pensionsordninger og lign., hvor et tilsvarende forsørgelsesøjemed tilsiger en begrænsning i adgangen til kreditorforfølgning.« I opgaven synes det at være tilfældet med selvpensioneringskonti.
30. Reglerne blev gennemført ved lov nr. 258 af 26. maj 1976.

lovbekendtgørelse nr. 163 af 26. maj 1959, hvis § 18 giver beskyttelse mod udlæg, eller, dersom pensionen er tilvejebragt ved tegning af forsikring, af reglerne i forsikringsaftaleloven nr. 129 af 15. april 1930, hvis § 116, stk. 1, hjemler en tilsvarende beskyttelse. Disse regler foreslås ikke ændret. I nogle tilfælde forekommer der individuelle pensionsordninger, jf. Gomard: Privat pension og social forsikring s. 109. Pensionistens krav i henhold til en sådan ordning vil falde ind under udkastets bestemmelse.

Henstår pensionen eller understøttelsen i længere tid uden at blive hævet, kan de grunde, der fører til udlægsforbudet, ikke mere anses for at være til stede. Udkastet har anset det for rimeligt at give pensionisten eller den understøttede en noget længere frist end lønmodtagere, jfr. udkastets § 511, stk. 1, og det foreslås derfor, at udlæg først kan foretages, når der er gået tre måneder fra forfaldsdagen.«

Retsplejelovens udlægsregler virker også som en refleks på konkurslovens regler, se konkurslovens § 36: Kan der ikke foretages udlæg i en fordring, inddrages den kun i konkursmassen, når dette er særligt bestemt.
Ved § 15 i pensionsopsparingsloven fra 1996 fik retsplejelovens 512, stk. 3, indføjet *2. pkt.*, og har siden haft følgende ordlyd:

»Udlæg kan ikke foretages i krav på pension eller i krav på understøttelse eller anden hjælp fra det offentlige eller fra stiftelser eller andre velgørende institutioner, medmindre der er forløbet tre måneder fra den dag, beløbet kan fordres udbetalt. Reglerne om fritagelse fra retsforfølgning i lov om tilsyn med pensionskasser samt i lov om forsikringsaftaler og lov om visse civilretlige forhold m.v. ved pensionsopsparing i pengeinstitutter berøres ikke heraf.«

Som det fremgår af bestemmelsen, berøres tre-måneders-perioden i § 512, stk. 3, 1. pkt., ikke af reglerne om fritagelse for retsforfølgning i forsikringsaftaleloven og pensionsopsparingsloven. Eftersom pensionsopsparingsloven alene omfatter kapitalpension og ratepension, vil selvpensioneringskonti og indekskontrakter i modsætning hertil være omfattet af tre-måneders-perioden i 1. pkt. Ved de sidstnævnte to konti er bankens retsstilling ikke dårligere end de andre kreditorers, idet de også er afskåret fra kreditorforfølgning i denne periode. Har kontohaver ikke reageret, kan banken modregne, når tre-måneders-perioden er forløbet.
For kapitalpension og ratepensions vedkommende er udlæg udelukket, *indtil* midlerne er udbetalt til den berettigede, uanset om der er gået mere end tre måneder eller ej.[31] Når midlerne (pensionsop-

sparingssummen) *er* udbetalt, kan der som hovedregel ske kreditorforfølgning, hvilket fremgår af sammenhængen mellem pensionsopsparingslovens § 11 og retsplejelovens § 512, stk. 3 – pensionsopspareren og den begunstigede har ikke længere nogen »ret over for pengeinstituttet«.

Pensionsopsparingssummen kan først anses udbetalt, når den er modtaget af den berettigede.[32] I forhold til forsikringsselskaber vil ordene »er modtaget af den berettigede« ikke give anledning til tvivl, da pengene her normalt "sendes ud af huset".[33] Omvendt kan der opstå tvivl ved banker, der normalt flytter midlerne fra én konto til en anden. I den situation er spørgsmålet, om »er modtaget af den berettigede« betyder, at midlerne er blevet indbetalt på en af kontohavers konti, eller at kontohaver har modtaget meddelelse om, at midlerne er indbetalt. Svaret er givetvis, at kontohaver skal have modtaget meddelelse om, at midlerne er indbetalt på kontoen, i det omfang at retsplejeloven giver mulighed for kreditorforfølgning.

Da der gælder forskellige regler for de forskellige kontoformer, som bogen omhandler, tager kapitel 4 detailspørgsmål herom op under de enkelte konti.

1.2. Betydningen for modregning

Hvis hovedfordringen ikke kan mødes med udlæg, kan der i almindelighed ikke foretages modregning.[34] Reglen bygger på retspraksis,

---

31. Se Folketingstidende 1995/96, Tillæg A, sp. 3327 og 3331, hvoraf følger, at kreditorforfølgning efter pensionsopsparingslovens § 11 er undtaget fra adgangen i retsplejelovens § 512, stk. 3, 1. pkt., til i visse tilfælde at foretage udlæg i krav på pension.
    For diskussion af kapitalpension og ratepension også er omfattet af tre-måneders-perioden, se *C. C. Munksgaard Nielsen*: Begunstigelsesinstituttet (2002) s. 340 ff. Noget sådant synes næppe at være tilfældet, se samme sted og lovforslaget. I tillæg til sidstnævnte opfattelse kan nævnes: *Begunstigelse i pension* s. 148, *Ejler Bruun*, *Peter Møgelvang-Hansen* og *Lars Lindencrone Petersen*: Fogedsager, 3. udg. (2005) s. 380, samt *Bo von Eyben* og *Peter Møgelvang-Hansen*: Kreditorforfølgning – materiel foged- og konkursret, 5. udg. (2006) s. 72 og 205 f.
32. Folketingstidende 1995/96, Tillæg A, sp. 3326 og 3330 f.
33. *Begunstigelse i pension* s. 149.
34. Se *Henry Ussing*: Almindelig del (1967) s. 338 ff, *Knud Illum*: Modregning i konkurs (1934) s. 132 ff og *Bernhard Gomard*: Tillæg til obligationsretten i en nøddeskal (1977) – herefter *Gomard*: Tillæg – s. 95 f.

og de undtagelser, man – navnlig i teorien – har opstillet, er mindre relevante på det område, som drøftes her.
Hovedreglen har betydelig interesse på området for særlige indlån. Som det fremgår af gennemgangen i kapitel 4, indeholder flere af lovene regler om udlægsfritagelse, og i mangel heraf vil lovgivningens almindelige regler – således retsplejelovens § 512 – oftest føre til det samme resultat.
Størst betydning synes reglen at få for retsstillingen *under forløbet* – det vil eksempelvis sige, mens kontohaveren indbetaler på en pensionskonto og venter på at få pensionen udbetalt, hvilket typisk sker ved, at han eller hun opfylder alderskravene. Se nærmere definitionen af "under forløbet" i indledningen til kapitel 4.
I afgørelsen *U 1986.364 V* havde en person oprettet en selvpensioneringskonto i 1972. Bindingsperioden udløb i 1989. I 1983 blev banken frifundet i en sag, som kontohaveren havde anlagt med påstand om, at kontoen skulle flyttes til en anden bank, og banken blev tilkendt sagsomkostninger på 11.000 kr. Banken foretog herefter udlæg i selvpensioneringskontoen under henvisning til, at den dagældende bekendtgørelse ikke indeholdt forbud mod kreditorforfølgning. Landsretten fandt, at der »i hvert fald i almindelighed« ikke kunne foretages udlæg i bindingsperioden, jf. nærmere nedenfor i kapitel 4, afsnit 2.

2. REGLERNE OM EFFEKTIV BETALING

I praksis spiller reglerne om *effektiv betaling* en stor rolle. Disse regler, der tager udgangspunkt i hovedkravets *beskaffenhed,* indeholder en præsumption for, at nogle fordringer – for eksempel løn, pension og sociale ydelser – efter deres indhold skal anvendes til dækning af leveomkostninger for fordringshaveren og dennes husstand, og dette hensyn fortrænger modregnerens krav.[35] Nøgleordet er i første række, hvad der er *formålet* med det pågældende beløb. Der er i betydeligt omfang sammenfald med de synspunkter, der har ført til reglerne om udlægsfritagelse, men reglerne om effektiv betaling rækker tidsmæssigt længere. Der hersker eksempelvis næppe tvivl

35. Se *Henry Ussing*: Almindelig del (1967) s. 338 ff og *Gomard*: Tillæg s. 93 f. Reglerne om effektiv betaling behandles nærmere i *Bankretlige emner* s. 53-54, se sagerne *121/1990, 220/1990* og *313/1990* fra Pengeinstitutankenævnet.

om, at banken ikke kan foretage modregning i en selvpensioneringskonto, selv om kontohaveren ikke har hævet beløbet 8 dage efter forfaldstidspunktet.

> De synspunkter, der ligger bag regelsættet om effektiv betaling, gælder selvsagt ved alle fordringer af den her omhandlede beskaffenhed – om der skal mad på bordet, eller om huslejen skal betales, gælder uafhængigt af sondringen mellem konnekse og ikke-konnekse fordringer. Retspraksis har imidlertid – ved modregning med *mindre* beløb – anerkendt visse undtagelser, jf. *Gomard*: Tillæg s. 97 og 107 f og afgørelserne *U 1940.1029 H* og *U 1956.134 V*.[36]
>
> Der foreligger kun én (trykt) situation[37], hvor bankerne har påberåbt sig disse begrænsede undtagelser, og det må anses for ikke at være sandsynligt – eller rigtigt – at domstolene på det hér drøftede område vil bringe dem i anvendelse i forholdet mellem kunde og bank.

3. ØREMÆRKEDE YDELSER

Blandt betingelserne for tvungen modregning er kravet om, at fordringerne skal være udjævnelige (komputable). De skal efter deres art kunne udligne eller opfylde hinanden, og hovedfordringens art skal isoleret set være egnet til modregning. Sidstnævnte er som udgangspunkt ikke tilfældet ved "øremærkede" hovedfordringer. Et "øremærket" beløb er en ydelse, »der er tiltænkt et specielt formål ifølge aftale, almindelig opfattelse eller lov«,[38] som det eksempelvis er tilfældet med en børneopsparing og en pensionsopsparing.
Reglerne om effektiv betaling omfatter fordringer og ydelser, der er

---

36. Den pågældende domspraksis er ikke indiskutabel, og i modsætning til de almindelige regler om modregning, bygger den på et hensyn til modregneren. Afgørelserne afspejler rimelighedsvurderinger, men den lagte praksis indebærer, at det er den typisk svagere part, der risikerer at blive mødt med tvivlsomme modregningskrav, og den betyder også, at det er den svagere part, der må anlægge retssag, hvis han vil anfægte rigtigheden af kravet.
    Vi finder dog ikke, at afgørelsen *U 1986.212 V* kan kritiseres.
37. *U 1986.364 V.*
38. *Bo von Eyben, Peter Mortensen* og *Ivan Sørensen*: Lærebog i obligationsret II (2. udg. 2005) s. 159 og sst. generelt om modregning s. 157-170. Pengeinstitutankenævnets praksis om øremærkede konti er gennemgået i *Bankretlige emner* s. 56 ff.

generelt øremærkede. Heri ligger, at man ikke behøver konkret at undersøge, om for eksempel en pension er omfattet af regelsættet. En undergruppe er noget vanskeligere at håndtere på grund af deres uhomogene karakter.[39] Det er fordringer, der er *konkret øremærkede*. I teorien spænder dette fra almindelige indlånskonti over "terminskonti", "budgetkonti" og lignende til beløb, der deponeres i en bank, for eksempel i anledning af en hushandel.

> Med hensyn til rene indlånskonti, står det i dag fast, at disse konti ikke kan karakteriseres som "øremærkede", jf. *U 1972.672 Ø*[40]. I det omfang indlånskontoen alene består af beløb, der beviseligt stammer fra løn, pension og lignende, kan modregning stride imod god skik, jf. lov om finansiel virksomhed § 43, stk. 1.
>
> Man har tidligere været inde på, at bankernes markedsføring kan være til hinder for modregning. Der tænkes her navnlig på "terminskonti", "budgetkonti" og tilsvarende konti, hvis banken typisk har opfordret kunden til at oprette en speciel konto. Der er ikke retspraksis for det sidstnævnte område – formentlig bl.a. fordi bankerne vil være tilbageholdende med at udøve modregning i disse konti. Det er uden videre klart, at en konto af denne art ikke fra kundens side kan anvendes som kreditorly, og en afskæring af bankens modregning måtte forudsætte, at kontoen kun indeholdt beløb, der var beregnet til det pågældende formål, f.eks. udgifterne i forbindelse med fast ejendom.
>
> Det er efter vor vurdering sandsynligt, at bankerne under en retssag vil få medhold i, at der kan foretages modregning. De pågældende konti har ikke den grad af øremærkning, som man må kræve for at udelukke modregning.

Reglerne om konkret øremærkning er her trukket frem, selv om de generelt har mindre betydning på det her behandlede område. Det skyldes, at reglerne kan være af betydning ved bedømmelsen af bankers modregningsadgang ved *boligsparekontrakter* og *uddannelseskonti*, se kapitel 4, afsnit 5 og 6. Netop ved disse konti forekommer det ikke rigtigt at presse de almindelige regler om effektiv betaling så meget, at de er afgørende for resultatet.

---

39. Se diskussionen mellem *Lego Andersen* og *Bo von Eyben* i U 1982 B s. 24 ff, 219 ff, 330 ff, 421 f og 422 f.
40. Se *Anders Ørgaard*: Konkursret (9. udg. 2006) s. 203 og *Lennart Lynge Andersen* i Revision og Regnskabsvæsen 1988 nr. 6 s. 47 med yderligere henvisninger.

4. FORMÅLSBINDINGER

De ordninger, som kapitel 4 omtaler, og som i bankkredse normalt kaldes "særlige indlån", er ikke ens udformede. Nogle ordninger har gammel rod, mens andre er af nyere dato. Lovgivningssproget og sproget i bekendtgørelserne er derfor forskelligt. Nogle ordninger er karakteriseret ved (ren) egenbetaling (som eksempel selvpensioneringskonti, etableringskonti og investeringsfonds), andre ordninger finansieres ved bidrag fra såvel kontohaveren som fra hans arbejdsgiver (hvilket kan være tilfældet med kapital- og ratepension), og nogle ordninger finansieres udelukkende ved bidrag fra tredjemand (hvilket – også – kan være tilfældet ved kapital- og ratepension, og ved børneopsparing kommer midlerne – i hvert fald i teorien – fra tredjemand).

Alle ordninger er kendetegnet ved, at der på en eller anden måde sker en skattemæssig begunstigelse. Yderpunkterne er total skattefrihed under forløbet (og fradrag for indbetalinger) – hovedeksemplet er ratepension – til fritagelse for beskatning af renter med videre. I nogle tilfælde har staten "præmieret" opsparingen, såfremt midlerne blev anvendt til formålet (hvilket var tilfældet med boligsparekontrakter og uddannelsesopsparing).

Det samlende – og vigtigste – aspekt ved disse opsparingsordninger er imidlertid, at ordningerne er *formålsrelateret.* I alle ordninger indgår, at de opsparede midler – afhængig af ordningens karakter – skal anvendes til bestemte formål, således pension, (investering i) erhvervsvirksomhed, bolig eller med sigte på børn og unge; se ovenfor i kapitel 1, afsnit 2.

Det nærmere formål fremgår af den enkelte lovgivning, herunder lovens forarbejder, og formålet finder typisk udtryk i lovens titel. Der er forskel på det offentliges kontrol med, at midlerne anvendes til det angivne formål, og kontrollen udøves i et vist omfang af bankerne. Ved boligsparekontrakter er statspræmien afhængig af, at det over for den kontoførende bank dokumenteres, at der er anvendt midler til boligformål. Kontrollen er således her i hvert fald intenderet at være 100 procent. En tilsvarende kontrol udøves af skattemyndighederne i henhold til reglerne om investeringsfonds og etableringskonti.

Ved de såvel talmæssigt som beløbsmæssigt vigtigste konti – pensionskontiene – er der ingen kontrol af, at midlerne anvendes til formålet – *midlerne anvendes præsumptivt til formålet.* Ordningen er i

stedet tilrettelagt således, at kontohaveren under normale omstændigheder først kan få beløbet udbetalt, når han er i nærheden af pensionsalderen[41], og således at ophævelse i utide medfører en væsentlig beskatning (selvpensioneringskonti kan dog ikke ophæves i utide). Kontohaveren har heller ikke adgang til at overdrage eller pantsætte kontoen. Når man ved, at det er disse konti, der har bankernes største interesse som modregningsobjekt, har det interesse at se nærmere på, om ordningerne har en sådan karakter, at der er grundlag for at anerkende, at de kun kan udbetales effektivt til kontohaveren, altså at de ikke kan mødes med modregning.

Navnlig tre synspunkter supplerer de ovennævnte forhold.

1) Begrebet "pension" betyder forsørgelse ved alderdom og invaliditet samt forsørgelse af efterladte. Det er uden videre klart, at indbetalinger på en arbejdsmarkedspension er omfattet af pensionsbegrebet, men i øvrigt har ordet "pensionsopsparing" ikke den fasthed, der entydigt fastsætter opsparingens karakter. Heri ligger, at opsparing i pensionsøjemed kan foretages i en af de nævnte – skattebegunstigede – former i en bank eller forsikringsselskab, men den kan også ske i form af en livsforsikring eller lignende ordning. Også ved for eksempel tjenestemandsansættelse finder der en "opsparing i pensionsøjemed" sted, idet tjenestemandspensioner som bekendt indgår som en komponent ved overvejelserne om lønforhold for denne uddøende gruppe af offentligt ansatte. Skal det tages i betragtning ved fastlæggelsen af begrebet, at nogle private "pensionsformer", eksempelvis kapitalpension og ratepension, kan ophæves i utide? Og endelig omfatter en vid forståelse af begrebet pensionsopsparing køb af for eksempel fast ejendom med henblik på salg ved pensionsalderen.[42] Denne rummelighed betyder, at der må ses på andre momenter, når det skal afgøres, om der kan ske kreditorforfølgning.

   Nogle af de vanskeligheder, denne mangel på begrebsdannelse giver, er afhjulpet gennem lovgivningen, og det er en lettelse for det her behandlede emne, at de ordninger, som undersøges, er

---

41. Se *Betænkning nr. 419/1966 om beskatning af pensionsordninger m.v.* s. 7 f og s. 32 f, og *Bernhard Gomard*: Privat pension og social forsikring (1968) s. 22 f og s. 78. *Gomard* udtaler direkte, at »En almindelig – og nyttig – definition af pensionsopsparing i modsætning til anden opsparing kan næppe opstilles«.
42. Smh. *Anders Ølgaard* i Nationaløkonomisk tidsskrift 1988.119.

underkastet en intensiv legal regulering. Dette skaber klarhed over de ordninger, man taler om – en konto, der uden for det normerede område i dag oprettes som "Viggo Elmersens opsparing i pensionsøjemed" er naturligvis ikke beskyttet mod kreditorforfølgning.

Betænkning 419/1966 om beskatning af pensionsordninger m.v. foreslog et system, således at der i skattemæssig henseende sondredes mellem »P-ordninger« og andre ordninger. Dette forslag blev ikke fremsat, jf. Folketingstidende 1970/71, Tillæg A, sp. 612-613.

Fogedrettens kendelse i *U 1975.973 V* afviste, at arbejdsgiveren kunne foretage udlæg i en bankkonto, som arbejdsgiver og arbejdstager havde oprettet som en »kombineret kontrakt om efterbetaling af arbejdsydelse og privat opsparing«. Kontoen var oprettet i 1955, og kendelsen yder ikke bidrag til, hvilke krav man i dag ville stille i så henseende til en privat opsparing i pensionsøjemed uden for det normerede område. Det springer selvsagt i øjnene, at det var arbejdsgiveren, der søgte at foretage udlæg.

2) En nærmere kontrol med midlernes anvendelse – således som det kendes fra boligsparekontrakter og fra uddannelsesopsparing – er ikke mulig ved beløb, der udbetales fra en pensionskonto. Det ligger i forholdets natur, at samfundet ikke kan kontrollere, hvad Viggo Elmersen bruger sin kapitalpension til. Systemet bygger som nævnt i stedet på, at pengene først udbetales på et tidspunkt, hvor borgeren efter en normal standard er begyndt at tænke på den 3. alder, og på, at der kommer en dag, hvor den månedlige løncheck (eller indtægt fra selvstændig virksomhed) ikke længere kommer.

3) Lovgivningsmagten og bankerne har selv grundigt belært om fordelene ved de pensionsopsparingsformer, som her er undersøgt. Fra samfundets side er der som nævnt anvendt skattebegunstigelser som opsparingsmotiverende faktorer, og bankerne (og forsikringsselskaberne) har i deres markedsføring på dette område lagt sig direkte i myndighedernes hjul – slagordene har været "spar i skat" og "spar op til din alderdom". Dette giver ikke *det* afgørende retlige belæg, men det betyder i sammenhæng med de andre synspunkter, at ikke mindst bankerne ikke bør kunne påregne modregning som den almindelige regel.

På baggrund af disse overvejelser kan man efter vores opfattelse konkludere, *at* de pensionsopsparingsordninger, som her undersøges, er så formålsrelaterede, at der retligt kan lægges vægt herpå, og *at* de pågældende formål nyder en sådan almen anerkendelse, at modregning i almindelighed må være udelukket.

5. PENSIONSOPSPARINGSLOVENS OG FORSIKRINGS-AFTALELOVENS REGULERING AF DE DRØFTEDE SPØRGSMÅL

De civilretlige bestemmelser for kapitalpension og ratepension i banker er som nævnt i pensionsopsparingsloven. Før pensionsopsparingsloven var der i kontraktvilkårene til kapital- eller ratepensionen ofte indsat bankernes og sparekassernes standardklausul, som havde følgende ordlyd:[43]

> »Kapital-/ratepension kan ikke overdrages til eje, sikkerhed eller på anden måde gøres til genstand for retsforfølgning fra kreditorers side.«

Som nævnt ovf. henviste sagkyndige udvalg og domstolene før pensionsopsparingsloven flere gange til forsikringsaftalelovens[44] bestemmelser om livsforsikring, herunder især reglerne om kapitalforsikring, selvom disse regler ikke havde relation til *bankernes* modregningsadgang. Under udarbejdelsen af lovforslaget ønskede Justitsministeriet med enkelte undtagelser at bevare forsikringsaftalelovens ordlyd i pensionsopsparingsloven, idet sigtet med pensionsopsparingsloven var at sikre parallelitet mellem reglerne om pensionsopsparing for forsikringsselskaber og reglerne for banker. Væsentlige dele af reglerne for forsikringsselskaber i forsikringsaftalelovens §§ 102 ff er derfor ved pensionsopsparingsloven overført til også at gælde for banker. Disse forhold er med til at understrege, at den mangeårige erfaring på forsikringsområdet – om end ikke ukritisk[45] – kan anvendes ved fortolkning af pensionsopsparingsloven; om praksis før pensionsopsparingsloven se kapitel 4, afsnit 1.2 under kontohavers død.

---

43. Folketingstidende 1995/96, Tillæg A, sp. 3327. Samme klausul var gengivet i Ægteskabsudvalgets overvejelser.
44. Lovbekendtgørelse nr. 999 af 5. oktober 2006, med senere ændringer.
45. Se *Begunstigelse i pension* s. 35.

Forarbejderne til pensionsopsparingsloven[46] omtaler forholdet således:

»Der er i det væsentlige tale om en overførsel af reglerne i forsikringsaftalelovens §§ 102-110 og §§ 116-117 vedrørende kapitalforsikring til pensionsopsparing i pengeinstitutter. Herved sikres parallelitet mellem de gældende regler for pensionsopsparing i forsikringsselskaber og reglerne for pensionsopsparing i pengeinstitutter.

Baggrunden for, at man i 1930 indførte regler om forsikringsaftaler, var, at man bl.a. ønskede i lovform at samle de retsregler, der er særlige for forsikringsaftalen i modsætning til andre formueretlige aftaler. Selv om de almindelige forsikringsvilkår regulerede mange forhold mellem forsikringstager og forsikringsselskab, indeholdt de langt fra regler om alle de spørgsmål, som retsforholdet mellem parterne kunne foranledige, ligesom vilkårene ikke altid var lige tydelige. Der var derfor behov for regler i forsikringsaftaleloven, som ville virke udfyldende og fortolkende på området. Man fandt endvidere, at sociale hensyn, herunder forsørgelsesmæssige hensyn, talte for at sikre livsforsikringerne mod kreditorforfølgelse, og at denne beskyttelse skulle gælde, lige indtil forsikringen var udbetalt.

Justitsministeriet har fundet det hensigtsmæssigt og i overensstemmelse med gældende ret på området i videst muligt omfang at sikre parallelitet til forsikringsaftalelovens regler.

I dag er der i pengeinstitutterne etableret selvpensioneringskonti, indeksordninger samt kapital- og ratepensionsordninger. Idet pengeinstitutternes pensionsprodukter i dag i al væsentlighed består af kapital- og ratepensionskonti, er det fundet hensigtsmæssigt, at forslaget alene omfatter disse pensionsformer.

For så vidt angår selvpensionerings- og indeksordninger gælder der visse særlige regler i lovgivningen, som medfører, at de foreslåede regler på de pågældende områder ikke vil kunne finde analog anvendelse. ...«

Man valgte kun at lade kapitalpension og ratepension regulere af pensionsopsparingsloven, idet selvpensioneringskonti og indekskontrakter er selvstændigt reguleret. Anvendelsesområdet er derfor i pensionsopsparingslovens § 1 defineret til kapitalpensioner og rate-

46. Folketingstidende 1995/96, Tillæg A, sp. 3321-3322.

pensioner, som kan oprettes i banker. Bestemmelsen er nærmere omtalt i indledningen til kapitel 2 i denne bog.
Inden gennemgangen af de enkelte indlånsformer i kapitel 4 er der grund til kort at skitsere to vigtige principper:
1) Kapitel 3 i pensionsopsparingsloven bærer overskriften *kreditorforfølgning* og gælder som nævnt kun for kapitalpension og ratepension. Lovens § 11 indeholder et forbud mod kreditorforfølgning og efterfølges af en omstødelsesregel i § 12 for uforholdsmæssig store indbetalinger. De to bestemmelser er parallelle med forsikringsaftalelovens §§ 116, stk. 1,[47] og 117, som gælder for pensionsopsparing i forsikringsselskaber, og har følgende indhold:

»**§ 11.** Hverken kontohaverens eller den begunstigedes ret over for pengeinstituttet kan gøres til genstand for retsforfølgning fra deres kreditorers side, jf. dog § 12.

§ 12. Kommer kontohaveren under konkurs, og findes det, at den pågældende i løbet af de sidste 3 år inden fristdagen til betaling af indskud på en opsparingsordning omfattet af denne lov har anvendt et efter den pågældendes formuetilstand på det tidspunkt, betalingen fandt sted, uforholdsmæssigt stort beløb, kan konkursboet over for pengeinstituttet forlange, at det for meget erlagte indbetales i boet, for så vidt det kan udredes af opsparingsordningens værdi.

Stk. 2. Er de opsparede midler forfaldne uden at være udbetalt inden fristdagen, eller forfalder de under konkursbehandlingen, kan konkursboet under de i stk. 1 nævnte betingelser forlange en tilsvarende del af de opsparede midler indbetalt til boet.

Stk. 3. Stk. 1 og 2 gælder, uanset om der er indsat en begunstiget, og uanset om kontohaveren har forpligtet sig til ikke at tilbagekalde begunstigelsen. Har den begunstigede betalt vederlag for indsættelsen, er den pågældende berettiget til af boet at kræve dette tilbage. Såfremt den begunstigede har fået udbetalt de opsparede midler, kan boet gøre kravet gældende mod denne.«

Pensionsopsparingslovens og forsikringsaftalelovens forhold til retsplejelovens § 512, stk. 3, er præciseret i pensionsopsparingslovens § 15. – Selvom der er forløbet mere end tre måneder fra den dag, belø-

47. Pensionsopsparingsloven indeholder ikke en regel, som svarer til forsikringsaftalelovens § 116, stk. 2, om overdragelse af livsforsikringspolice – se herom *C. C. Munksgaard Nielsen*: Begunstigelsesinstituttet (2002) s. 140.

bet kunne fordres udbetalt, kan der for kapitalpension og ratepension i modsætning til andre pensionsordninger ikke ske retsforfølgning. Se nærmere herom afsnit 1 i dette kapitel.

2) Efter pensionsopsparingslovens § 2, stk. 1, 1. pkt., kan kontohaveren såvel ved kontoens oprettelse som senere indsætte en *begunstiget* (bestemmelsen er parallel med forsikringsaftalelovens[48] § 102, stk. 1, 1. pkt.).

Normalt medfører indsættelse af en begunstiget ingen indskrænkninger i kontohaverens ret til at forlange værdien af opsparingsordningen udbetalt, jf. § 8, stk. 1 (forsikringsaftalelovens § 108, stk. 1), men er indsættelsen gjort uigenkaldelig, kan kontohaveren ikke uden den begunstigedes samtykke råde over ordningen på en måde, som indskrænker eller forspilder den begunstigedes ret, jf. § 8, stk. 2. Indtil pensionsbegivenheden indtræder, kan den begunstigede omvendt heller ikke overdrage, pantsætte eller på anden måde råde over sit krav – også selv om begunstigelsen er gjort uigenkaldelig, jf. § 9 (forsikringsaftalelovens § 109).

Falder den begunstigede inden for den gruppe, som lovligt kan begunstiges, er retsvirkningen, at beløbet udbetales til denne med fradrag af statsafgift[49] uden om dødsboet, det vil sige beløbet indgår ikke under skiftet. Dette fremgår direkte af pensionsopsparingslovens § 2, stk. 1, 2. pkt., hvorefter indeståendet betales umiddelbart til den begunstigede ved kontohaverens død. Er der ikke indsat en begunstiget, og er der ikke nogen "nærmeste pårørende", tilfalder midlerne dødsboet, jf. pensionsopsparingslovens § 5 b, stk. 1 (forsikringsaftalelovens § 105 b, stk. 1).

Bestemmelserne om indsættelse af begunstigelse behandles nærmere i kapitel 4, afsnit 1.2. under kontohavers død, og den seneste udvikling på pensionsopsparingslovens og forsikringsaftalelovens område er omtalt i kapitel 2, afsnit 4.

---

48. Reglerne om indsættelse af begunstigelse i forsikringsaftaleloven er med dette sigte behandlet i *C. C. Munksgaard Nielsen*: Begunstigelsesinstituttet (2002) især kapitel 4, samme forfatter: Fal's begunstigelsesregler i kritisk belysning, FEST I, Forsikrings- og Erstatningsretlige Skrifter (2000) s. 121 ff; og *Ivan Sørensen*: Forsikringsaftaleloven med kommentarer (2000) s. 265 ff. Denne litteratur behandler dog forsikringsaftaleloven, før loven sammen med pensionsopsparingsloven blev ændret i 2007. Se nu *Irene Nørgaard*: Arveret (2008) kap. 19.

49. Se lovbekendtgørelse nr. 971 af 22. september 2006 med senere ændringer (boafgiftsloven), herunder § 6, stk. 1, litra c.

KAPITEL 4

DE ENKELTE INDLÅNSFORMER

En bank vil som nævnt kunne modregne i almindelige indlånskonti. Dette kapitel gennemgår de konkrete modregningsspørgsmål, der opstår i forbindelse med de særlige indlån. Kapitlet behandler i de enkelte afsnit hver indlånsform særskilt: Først giver afsnittet en almindelig karakteristik af ordningen. Denne er ikke udtømmende, da der fokuseres på momenter af betydning for de undersøgte spørgsmål. Efter den almindelige karakteristik af ordningen behandler afsnittet de modregningsspørgsmål, ordningen rejser. Behandlingen sker systematisk og gennemgår retsstillingen:

Under forløbet
Ved kontohavers konkurs
Ved kontohavers gældssanering
Ved kontohavers død
Ved ophævelse af ordningen i utide
Ved normal udbetaling.

Gevinstopsparingskonti behandles ikke efter denne systematik. Kapitalpensionskonti og ratepensionskonti behandles sammen, idet modregningsreglerne her må antages at være sammenfaldende. Det samme er tilfældet ved investeringsfondskonti og etableringskonti.
Begrebet *"under forløbet"* definerer vi som det tidsrum, der går fra kontoens oprettelse, indtil kontoen ophæves af hvilken som helst grund – eksempelvis kan forløbet standses ved, at kontoen ophæves i utide, eller ved at kontohaver dør. Det er grunden til, at vi ikke anvender det tekniske begreb "bindingsperioden", der er skatteretligt.
Hvad der menes med kontohavers konkurs, gældsanering og død, synes ikke at give anledning til nærmere problemer.
Ved *"ophævelse af ordningen i utide"* forstår vi den situation, at kontohaver ønsker indeståendet udbetalt før ordningens normale udbeta-

ling; for pensionsordningernes vedkommende vil dette sige på et tidspunkt, hvor pensionsbegivenheden ikke er indtrådt. Som det fremgår af gennemgangen nedenfor, har kontohaver ikke altid adgang til ophæve ordningen i utide. Overførsel af kontoen til en anden bank betragtes ikke som ophævelse i utide, se kapitel 5.
Ordningens *"normal udbetaling"* er det tidspunkt i normalforløbet, hvor formålet realiseres, og hvor kontohaver får rådighed over indeståendet (herunder renter, tillæg mv.) – eksempelvis når pensionsbegivenheden indtræder. Tidspunktet vil fremgå af kontrakten og/eller følge af lovgivningen.
Inden gennemgangen af de enkelte ordninger skal der knyttes et par generelle kommentarer:
Banker er som finansielle virksomheder blandt andet forpligtede til at overholde god skik som fastsat i § 43 i lov om finansiel virksomhed[50], og den i medfør af § 43, stk. 2, og § 373, stk. 4, udstedte bekendtgørelse nr. 1222 af 19. oktober 2007 om god skik for finansielle virksomheder (god skik-bekendtgørelsen). – Overholdelsen af god skik, rådgivning mv. kan spille ind i de konkrete overvejelser i forbindelse med de særlige indlånskonti.
Kapitalpension, rateopsparing, selvpension, børneopsparing og boligopsparing er derudover generelt reguleret i lovens §§ 50 og 51. Disse ordninger kan ifølge § 50, stk. 1, i en bank »anbringes på en indlånskonto enten kontant eller som puljeindlån og kan endvidere anbringes i et særskilt depot«. Kunden kan vælge at kombinere ordningerne. Ved anbringelse i puljeordninger er det banken, som investerer, mens der ved anbringelse i særskilt depot er kontohaveren selv, som investerer inden for rammerne af de gældende investeringsgrænser (banken kan have en rolle som rådgiver). De indskudte midler placeres ved puljeindlån i en eller flere puljer med værdipapirer, som anvendes som beregningsgrundlag for afkastet af de indbetalte midler; det er banken og ikke indskyderen, som ejer værdipapirerne.[51] Ordninger, der er anbragt på en indlånskonto, skal

50. Lovbekendtgørelse nr. 1413 om finansiel virksomhed af 10. december 2007.
51. Smh. *Merete Hjetting*, *Thomas Kjøller*, *Marianne Simonsen* og *Malene Stadil*: Lov om finansiel virksomhed – med kommentarer (2007) s. 243 f og *Bankretlige emner* s. 67. – Se fra Ankenævnets praksis sag *1/1988*, hvor Pengeinstitutankenævnet fandt, at et negativt afkast direkte kunne debiteres på kontoen, ligesom banken i sag *117/1989* kunne fradrage det negative afkast ved renteberegningen på en kapitalpension, som var overført fra en puljeordning med negativt afkast til en kontantkonto.

efter § 51 være fuldt ud dækket af Indskydergarantifonden og/eller af en tilsvarende ordning i kreditinstituttets hjemland i tilfælde af kreditinstituttets betalingsstandsning og konkurs.
Ifølge § 50, stk. 2, fastsætter Finanstilsynet nærmere regler for opsparing i puljer i en bank og for anbringelse af midler i værdipapirer. Bemyndigelsen er udnyttet til at udstede bekendtgørelse nr. 1464 om puljepension og andre skattebegunstigede opsparingsformer m.v. af 13. december 2006. Overtræder en bank bekendtgørelsen, kan Finanstilsynet offentliggøre navnet på banken, når det skønnes at være af interesse for dens kunder, jf. lovens § 354 a, stk. 1, og stk. 2, nr. 4. For overtrædelse af bekendtgørelsen kan der fastsættes straf af bøde, jf. § 373, stk. 4; bekendtgørelsens § 30 sanktionerer overtrædelse af visse af bekendtgørelsens bestemmelser.

1. KAPITALPENSION OG RATEPENSION

1.1. Karakteristik af ordningerne

Lovgrundlaget og de administrative forskrifter er hovedsageligt de samme for kapitalpension og ratepension:
De skatteretlige bestemmelser for de to pensionsordninger er efter pensionsbeskatningsloven udtrykt i henholdsvis "opsparing i pensionsøjemed" for kapitalpension og "rateopsparing i pensionsøjemed" for ratepension.[52] Med hjemmel i lovens § 11 A, stk. 5, knytter sig for ratepensions vedkommende kapitel 4 i bekendtgørelse nr. 662 af 16. juni 2006 om beskatningen af pensionsordninger. Til loven knytter sig endvidere ligningsvejledningens almindelige del udgivet af SKAT.

---

52. Banken skal ved oprettelse og ændring betegne de ordninger, som behandles efter pensionsbeskatningsloven (herunder kapitalpension, ratepension, indekskontrakter og børneopsparing), på den måde, som er angivet i §§ 4 og 5 i bekendtgørelse nr. 662 af 16. juni 2006 om beskatningen af pensionsordninger. – Det betyder eksempelvis, at en kapitalpensionskonto i banken, som en privat opretter, efter § 4 skal betegnes som en "opsparing i pensionsøjemed", og efter § 5 skal det anføres, at pensionsordningen "er oprettet uden for ansættelsesforhold".
Da denne bog alene omhandler private pensionsordninger i banker, behandles ikke de såkaldte "kapitalforsikringer i pensionsøjemed" og "rateforsikringer i pensionsøjemed", som kan oprettes i forsikringsselskaber. Reglerne for disse ordninger i forsikringsaftalelovens § 102 ff er dog næsten ens med dem, som gælder for banker i pensionsopsparingsloven, se nærmere denne bogs kapitel 3, afsnit 5.

De civilretlige bestemmelser findes i pensionsopsparingsloven og ifølge lovens § 1, stk. 1, skal begge ordninger opfylde betingelserne for skattemæssig begunstigelse i pensionsbeskatningslovens afsnit I, kapitel 1.
For nærmere om pensionsbeskatningsloven og pensionsopsparingsloven, se kapitlerne 2 og 3, afsnit 5.

Kapitalpension
For kapitalpension gælder, at indbetaling til ordningen skal være påbegyndt før kontohavers fyldte 60. år efter betingelserne i pensionsbeskatningslovens § 12, stk. 1, nr. 1.[53] Ifølge lovens § 16 kan der højst indbetales 25.000 kr. årligt. Dette beløb reguleres hvert år efter § 20 i lov om indkomstskat for personer m.v. (personskatteloven) og andrager for indkomståret 2008 44.500 kr. Før 1. januar 1999 kunne indskuddene trækkes fra i den personlige indkomst. Siden 1. januar 1999 – i forbindelse med den såkaldte "pinsepakke" – er fradragsværdien højst cirka 45 procent (den er op til cirka 60 procent på andre pensionsopsparinger), eftersom indskuddene kun kan trækkes fra ved beregningen af bundskat og mellemskat og ikke i topskattegrundlaget.
En kapitalpension skal opfylde betingelserne i pensionsbeskatningslovens § 12. "Normal udbetaling" kan tidligst ske ved det fyldte 60. år og senest ved det fyldte 70. år, jf. pensionsbeskatningslovens § 12, stk. 1, nr. 3, 1. pkt. Udbetaling kan efter lovens § 12, stk. 1, nr. 3, 2. pkt., dog ske før, hvis kontohaveren får varigt nedsat arbejdsevne, som berettiger til førtidspension efter reglerne i lov om social pension, eller i tilfælde af livstruende sygdom. Ved udbetaling betales en afgift til staten på 40 procent af det udbetalte beløb. Ophæves ordningen i "utide" – før pensionsbegivenheden er indtrådt – skal der betales en afgift på 60 procent.
Pensionsopsparingsloven er central i forhold til, hvorvidt bankerne kan modregne i ordningen. Lovens § 11 indeholder et forbud mod kreditorforfølgning under forløbet. Bestemmelsen regulerer ikke kontohavers ophævelse af kontoen i utide, og efterfølges af en

53. Dog kan ordningen påbegyndes efter det fyldte 60. år, hvis kontohaveren på det tidspunkt har en anden opsparing i pensionsøjemed eller ejer en kapitalforsikring i pensionsøjemed, og afgiftspligt eller indkomstskattepligt for den pågældende konto eller police ikke er indtrådt, jf. pensionsbeskatningslovens § 12, stk. 1, nr. 1, 2. pkt.

omstødelsesregel i § 12 for uforholdsmæssig store indbetalinger i forbindelse med konkurs. De to bestemmelser er gengivet i kapitel 3, afsnit 5, og er formuleret ad modum forsikringsaftalelovens §§ 116, stk. 1, og 117, som gælder for pensionsopsparing i forsikringsselskaber. Derudover kan begunstigelsesreglerne i pensionsopsparingsloven i samspil med pensionsbeskatningsloven være bestemmende for bankens modregningsadgang i tilfælde af kontohavers død.

Ratepension

Ordningen blev indført ved skattereformen i 1986 (lov nr. 148 af 19. marts 1986) og indsat ved ændring af pensionsbeskatningsloven. I modsætning til kapitalpension kan indskud på en ratepension fortsat fratrækkes i topskatten, hvorfor ratepension ofte foretrækkes frem for kapitalpension.

Populært sagt er en *ratepension* en kapitalpension med løbende udbetalinger. Opsparingen skal som ved kapitalpension være påbegyndt før kontohaverens fyldte 60. år, jf. pensionsbeskatningslovens § 11 A, stk. 1, nr. 1, 1. pkt. Ved oprettelse af ordningen skal der med banken træffes aftale om indbetalingsperiodens længde og størrelsen af det årlige indskud, jf. § 7, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 662 af 16. juni 2006 om beskatningen af pensionsordninger. Derudover skal det ønskede tidspunkt for påbegyndelse af udbetalingen fra ratepensionen og udbetalingsperiodens længde fastsættes i aftalen, jf. bekendtgørelsens § 9, stk. 1. Før rateudbetalingen påbegyndes, afgiver kontohaveren bindende erklæring om det valgte udbetalingsforløb efter reglerne i pensionsbeskatningslovens § 11 A, stk. 2, jf. bekendtgørelsens § 10, stk. 1. Er kontohaveren død, er det den begunstigede, som afgiver erklæringen, jf. bekendtgørelsens § 10, stk. 2. Overtrædelse af de her nævnte bestemmelser i bekendtgørelsen straffes med bøde, jf. bekendtgørelsens § 45.

Det opsparede pensionsbeløb udbetales i rater over mindst 10 år og udbetales til kontohaveren, mens denne lever, jf. pensionsbeskatningslovens § 11 A, stk. 1, nr. 1, 1. pkt. Udbetalingen af de årlige rater kan tidligst påbegyndes, når kontohaver fylder 60 år, og tidligst fem år efter kontoen er oprettet, jf. lovens § 11 A, stk. 1, nr. 5, 2. pkt. Den sidste rate skal senest være i det kalenderår, hvor kontohaveren fylder 85 år, jf. lovens § 11 A, stk. 1, nr. 5, 1. pkt., – det betyder, at en person senest kan påbegynde udbetalingen i det kalenderår, hvor denne fylder 75 år. "Normaludbetaling" sker således mellem kontohaverens fyldte 60. og 85. år. Udbetaling kan efter lovens § 11 A, stk.

1, nr. 5, 3. pkt., dog ske før, hvis kontohaveren dør før det fyldte 60. år eller får varigt nedsat arbejdsevne, som berettiger til førtidspension efter reglerne i lov om social pension.
Der gælder særlige regler for sportsudøvere, se pensionsbeskatningslovens § 15 B.
Eftersom pensionsopsparingsloven finder tilsvarende anvendelse på ratepension som på kapitalpension, gør de samme betragtninger om kreditorforfølgning og begunstigelse sig gældende som ved kapitalpension.

1.2. Modregning i kapital- eller ratepensionskonti

Under forløbet
Mens kapitalpensionskontoen eller ratepensionskontoen løber, kan hverken kontohavers eller den begunstigedes ret over for banken gøres til genstand for retsforfølgning fra kreditorers side, jf. pensionsopsparingslovens § 11. Banken har således ikke under forløbet adgang til at modregne forfaldne krav på kontohaveren i dennes pensionskonto.[54]

Kontohavers konkurs
Som nævnt ovenfor og i den almindelige karakteristik indeholder pensionsopsparingslovens § 11 et forbud mod kreditorforfølgning. Udgangspunktet er derfor, at kontoen ikke indgår i kontohaverens konkurs, og at der ikke opstår modregningsspørgsmål i denne relation.
Forbudet mod kreditorforfølgning i pensionsopsparingslovens § 11 er korrigeret i lovens § 12, hvorefter kontohavers bo ifølge stk. 1 kan omstøde et uforholdsmæssigt stort beløb, som kontohaver har indskudt i løbet af de sidste tre år inden fristdagen – sammenhold med fristdagen i konkurslovens § 1. Det afgørende for, hvorvidt beløbet er »uforholdsmæssigt stort«, er kontohavers formuetilstand på indbetalingstidspunktet. Bestemmelsen synes kun relevant for ratepension, eftersom maksimum indskuddet for kapitalpension er 44.500 kr. (i 2008),[55] og den omfatter ifølge § 13, stk. 2, kun pensionsaftaler, som

54. Dette gjaldt også før pensionsopsparingsloven., smh. *Lennart Lynge Andersen*: Pengeinstitutters modregning i særlige indlån, 1. udg. (1988) s. 41 ff og *Ole Simonsen* s. 27.
55. *Begunstigelse i pension* s. 134.

er indgået efter den 1. juli 1996. Det fremgår af § 12, stk. 1, at konkursboet over for banken kan forlange, at det for meget erlagte indbetales i boet, for så vidt det kan udredes af opsparingsordningens værdi. Banken må således ikke kunne modregne i det for meget erlagte.

Kontohavers gældssanering

Det kan være en betingelse for, at en skyldner kan opnå gældssanering, at dennes pensionskonto ophæves og inddrages i gældssaneringen. Modregner banken, som den ofte vil have adgang til ved ophævelse i utide, vil det ske på de andre kreditorers bekostning, hvilket ikke var hensigten med at ophæve kontoen. Spørgsmålet om bankernes modregningsadgang bliver dog kun aktuelt, hvis kontoen kan inddrages i forbindelse med gældssanering. Ved gældssanering opstår følgelig tre spørgsmål: 1) Kan/skal ordningen inddrages forbindelse med gældssanering? Hvis ja, 2) i hvilket omfang? Og 3) kan den bank, hvor kontoen befinder sig, modregne før andre kreditorer?

Ad 1) Ud fra en umiddelbar vurdering kunne man tro, at kontohavers retsstilling med hensyn til en videreførelse af kapitalpensionen eller ratepensionen måtte være den samme, hvad enten der er tale om konkurs eller gældssanering.

Konkursloven regulerer da også begge situationer, men reglerne har imidlertid et forskelligt sigte. Gældssaneringsinstituttet er et tilbud til forgældede personer, der forventes selv at deltage i gældssaneringsprocessen, og i modsætning til konkurs gives der ved gældssanering normalt helt eller delvis saldokvittering, sml. konkurslovens[56] § 198. Det ville virke stødende, hvis den nu gældssanerede kort tid efter i utide kunne ophæve en større kapitalpension. Efter indførelsen af reglerne om gældssanering har man derfor forudsat noget andet end for konkurs.

Det fulgte af forarbejderne (*Betænkning nr. 957/1982 om gældssanering* s. 123 f) til de oprindelige regler om gældssanering, som blev indført i dansk ret den 1. juli 1984, at det normalt var en betingelse for at opnå gældssanering, at også aktiver, der var fritaget for kreditorforfølgning, blev realiseret. Dette krav burde efter betænkningen kun stilles, hvis en ordning, f.eks. en kapitalpension eller livsforsikring, var usædvanlig under hensyn til skyldnerens forhold. I den noget uensartede retspraksis, som fulgte, gik man dog ofte videre i

56. Lovbekendtgørelse nr. 1259 af 23. oktober 2007 af konkursloven.

retning af at kræve ordningerne ophævet – hvilket betød, at for at opnå gældssaneringskendelse skulle selv beskedne pensionsopsparingsbeløb på privattegnede[57] kapital- og ratepensionsordninger realiseres.[58]

Konkursrådets *Betænkning nr. 1449/2004 om gældssanering* (herefter i dette afsnit "betænkningen")[59] førte til, at man indsatte § 222 a i konkursloven ved lov nr. 365 af 24. maj 2005 om ændring af konkursloven og konkursskatteloven. Bestemmelsen trådte i kraft 1. oktober 2005 og har følgende ordlyd:

> »Har skyldneren indbetalt et efter den pågældendes forhold på det tidspunkt, betalingen fandt sted, uforholdsmæssigt stort beløb på en pensionsordning, skal et beløb svarende til det for meget indbetalte almindeligvis indgå i skyldnerens forslag til gældens sanering efter § 213.
>
> *Stk. 2.* Skifteretten kan under særlige omstændigheder bestemme, at en del af skyldnerens pensionsordning i andre tilfælde end nævnt i stk. 1 skal indgå i skyldnerens forslag til gældens sanering efter § 213.
>
> *Stk. 3.* Det beløb, der er opgjort efter stk. 1 og 2, kan ikke overstige pensionsordningens værdi.
>
> *Stk. 4.* Ophæves en pensionsordning helt eller delvis efter fristdagen som led i skyldnerens gældssanering, kan der ikke foretages modregning efter § 42, stk. 1, i det beløb, der skal komme til udbetaling til fordringshaverne.«

Ifølge de almindelige bemærkninger til lovforslaget punkt 4.2.2.10. var Justitsministeriet enig med Konkursrådet i, at der med udgangspunkt i den seneste retspraksis på området burde udformes lovregler om behandlingen i gældssaneringssager af skyldnerens pensionsordninger. Derudover følger det blandt andet af bemærkningerne til § 222 a, at der med stk. 1, ikke tilsigtes en ændring af den *vurdering*,

---

57. For arbejdsmarkedspensionerne, som er kendetegnet ved at være oprettet som led i et ansættelsesforhold, gælder andre overvejelser end for de private pensioner, hvor frivillighedselementet betyder, at disse kan ophæves i utide mod statsafgift.
58. Praksis er omtalt i 1. udg. af denne bog s. 44 samt hos *Jens Paulsen*: Insolvensret – Gældssanering (2006) s. 165 ff.
59. *Lennart Lynge Andersen* behandler i U 2005 B s. 60 betænkningen og lovforslaget.

som i retspraksis ved bestemmelsens indførelse foretoges af dette spørgsmål. Det er dog tvivlsomt om konkurslovens § 222 a, stk. 1 og 2, er udtryk for en kodifikation af seneste praksis;[60] – dels har praksis været uensartet, og dels synes § 222 a, stk. 1, at indskrænke adgangen til at inddrage sådanne ordninger under gældssanering ved kun at finde anvendelse på uforholdsmæssige store beløb, hvorfor bestemmelsen må suppleres med opsamlingsbestemmelsen i stk. 2 med henblik på særligt stødende resultater.[61] Hvad der gælder for gældssanering, har således ved lovændringen nærmet sig, hvad der gælder for konkurs.

Det synes ikke at hindre gældssanering, at kontohaver har indsat en uigenkaldelig begunstiget og således fraskrevet sig retten til at råde over ordningen uden den begunstigedes samtykke; dette til trods for, at et argument, for at privattegnede kapital- og ratepensionsordninger skal inddrages i en gældssanering, er, at tilbagekøbsværdien er undergivet kontohaverens fri disposition, og at denne har mulighed for at stille disse ordninger til rådighed for kreditorerne. Konkurslovens § 222 a, stk. 1, synes sprogligt og indholdsmæssigt at bygge på omstødelsesbestemmelserne i forsikringsaftalelovens § 117, stk. 1, og pensionsopsparingslovens § 12, stk. 1; ifølge stk. 3 i disse bestemmelser kan der ske omstødelse i forbindelse med konkurs uanset, at der er indsat en uigenkaldelig begunstiget.[62]

---

60. *Lennart Lynge Andersen* i U 2005 B s. 62 f og *Jens Paulsen* i ET 4/2006 s. 292 ff forholder sig tvivlende heroverfor. Praksis før lovændringen er behandlet af *Jens Paulsen*: Insolvensret – Gældssanering (2006) s. 169 ff.

61. Konkurslovens § 222 a svarer således ikke til lovforslaget, når det under pkt. 4.2.2.2 (betænkningen s. 122) hedder:
»Konkursrådet finder, at en lovregel om behandlingen af pensionsordninger bør udformes med udgangspunkt i, hvad der i dag er gældende ret. Dette indebærer, at indbetalinger foretaget på privattegnede ordninger efter tidspunktet for skyldnernes økonomiske sammenbrud i almindelighed bør inddrages i gældssaneringssagen, og at indbetalinger foretaget på en pensionsordning som led i skyldnerens ansættelsesforhold alene inddrages i gældssaneringssagen, hvis indholdet af den pågældende opsparingsordning var usædvanlig for ansættelsesforholdet.
Konkursrådet har i den forbindelse overvejet, om der er grunde til at fravige det overordnede princip, som bl.a. kom til udtryk i Højesterets kendelse gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 1998, side 1545, hvorefter alle skyldnerens forventede indtægter efter pensioneringen skal indgå i en vurdering af, om en pensionsordning under hensyn til skyldnerens økonomiske forhold må anses for usædvanlig.«

62. *Lennart Lynge Andersen* i U 2005 B s. 62 f.

Ad 2) Selve fastsættelsen af, hvor stor en del af kontoens beløb, som skal indgå i gældssaneringssagen falder uden for denne bogs emne, se hertil bl.a. gældssaneringsbekendtgørelsens § 4, stk. 3, om, hvad der medregnes som indkomst. Det beløb, der opgøres efter § 222 a, stk. 1 og 2, kan dog ikke overstige pensionsordningens værdi, jf. bestemmelsens stk. 3.[63]

Ad 3) Inddrages en konto som led i skyldnerens gældssanering, vil der være tale om ophævelse i utide, medmindre det tidspunkt i normalforløbet er nået, hvor kontoen udbetales. Modregning i de to situationer behandles nærmere nedenfor, hvor blandt andet skyldnerens mulighed for at opnå effektiv betaling behandles. Den netop omtalte lovændring, hvor § 222 a blev indsat i konkursloven, har betydet, at bankernes modregningsadgang i modsætning til tidligere er blevet reguleret. Ifølge § 222 a, stk. 4, kan banken ikke foretage modregning efter lovens § 42, stk. 1,[64] i det beløb, der skal komme til udbetaling til fordringshaverne, hvis en pensionsordning helt eller delvis ophæves efter fristdagen som led i skyldnerens gældssanering. Formuleringen af bestemmelsen kan efterlade tvivl om, det alene er den (udvidede) modregningsadgang efter konkurslovens § 42, stk. 1, som udelukkes, eller om det er den tvungne modregning, der som helhed udelukkes. Ordlyden tyder på det første, mens hvis man læser lovforslaget og Pengeinstitutankenævnets praksis, som lovens § 222 a har fundet inspiration i, er det utvivlsomt, at det er tvungen modregning i sin helhed, der udelukkes.[65] Konkursrådet (betænkningen s. 121 ff) var således af den opfattelse, at det ikke burde være muligt for skyldnerens bank eller forsikringsselskab

> »... at modregne i beløb, der kommer til udbetaling fra pensionsordninger, der ophæves efter fristdagen som et led i skyldnerens gældssanering. Den individualforfølgning, som modregning indebærer, er ikke rimelig ved en ophævelse, der skal tjene som en universalforfølgning, der er begæret af kontohaveren selv.
>
> En lovbestemmelse, der udelukker modregning i denne situation, vil være i overensstemmelse med Pengeinstitutankenævnets praksis på området. Da det imidler-

63. Se nærmere herom i *Jens Paulsen*: Insolvensret – Gældssanering (2006) s. 165 ff.
64. Bestemmelserne om krav mod konkursboet i konkurslovens kapitel 6 finder tilsvarende anvendelse på gældssanering, jf. lovens § 201, 1. pkt.
65. Denne forståelse synes også at komme til udtryk i *Lars Lindencrone Petersen* og *Anders Ørgaard*: Konkursloven med kommentarer (10. udg. 2005) s. 903.

tid såvel i dele af den juridiske litteratur som i praksis fortsat synes at være opfattelsen, at der kan ske modregning, er der efter Konkursrådets opfattelse behov for en lovregel, der præciserer retstilstanden i overensstemmelse med Pengeinstitutankenævnets praksis.«

Justitsministeriet tilsluttede sig, at der burde udformes en lovregel, der i overensstemmelse med Pengeinstitutankenævnets praksis udtrykkelig fastslår, at blandt andet banker ikke kan modregne i pensionsordninger, der ophæves som led i gældssanering. Som nævnt er konkurslovens § 222 a, stk. 4, ment som en kodificering af (en efter vor bedømmelse urigtig) praksis – her Pengeinstitutankenævnets praksis. Ankenævnets praksis kan sammenfattes, som følger:
Forudsætter en afsigelse af gældssaneringskendelse, at pensionsopsparingsbeløb realiseres, må det betragtes som ophævelse i utide. Selvom formålsbindingen og kreditorbeskyttelsen ikke længere er til stede, og banken normalt vil kunne modregne ved ophævelse i utide, har Ankenævnet fundet, at det ved gældssanering er en forudsætning, at provenuet fordeles blandt samtlige kreditorer. Banken kan derfor ikke modregne. Det fremgår af Ankenævnets begrundelse i sag *333/1996*, som også omtalt i afsnit 2.2 og kapitel 5, afsnit 2.2.2.:

»I følge § 11 i lov nr. 293 af 24. april 1996 om visse civilretlige forhold m.v. ved pensionsopsparing i pengeinstitutter kan der ikke foretages kreditorforfølgning, herunder modregning, i kapitalpensionsmidler. Kreditorbeskyttelsen ophører bl.a. ved ophævelse af kapitalpensionen i utide. Klagerens ophævelse af kapitalpensionen i utide var begrundet i skifterettens krav herom som betingelse for at afsige kendelse om gældssanering og fandt sted som led i gældssaneringen, idet provenuet forudsattes fordelt blandt samtlige kreditorer. Ankenævnet finder, at indklagede på den baggrund var afskåret fra at foretage modregning i kapitalpensionskontoen. Herved bemærkes, at klageren også under gældssaneringssagen havde været berettiget til at overføre kapitalpensionen til et andet pengeinstitut, hvorved indklagede var blevet afskåret fra at foretage modregning. For så vidt angår Konkurslovens § 201, jf. § 42 stk. 1, bemærkes, at kapitalpensionen ikke var ophævet af klageren på fristdagen den 30. november 1995, og at kapitalpension således ikke pr. fristdagen udgjorde en fordring, som indklagede berettiget kunne modregne i.«

Ankenævnet forstår på lignende måde i sag *440/1995* (ikke fulgt), se kapitel 5 afsnit 2.2.2, skifterettens kendelse om gældssanering og det endelige forslag på den måde, at kontohaverens kapital- og ratepen-

sionskonti skal ophæves, således at det samlede nettoprovenu skal udloddes til samtlige af gældssaneringen omfattede kreditorer. Ankenævnet fandt på den anførte baggrund, at gældssaneringskendelsen alene kan sidestilles med en begæring om ophævelse af kontiene i det omfang, banken undlod at foretage modregning og stillede nettoprovenuet til rådighed til fordeling blandt samtlige af gældssaneringen omfattede kreditorer. Den af banken foretagne ophævelse og modregning var derfor uberettiget.

I to sager har banken uberettiget modregnet inden en (potentiel) gældssaneringssag: I sag *676/1994* havde banken blandt andet modregnet et forfaldent krav mod kontohaverne i deres kapitalpensionskonti, inden gældssaneringssagen blev behandlet. I forbindelse med klagesagen ved Ankenævnet tog banken bekræftende til genmæle. Sagen er også omtalt under selvpensioneringskonti i afsnit 2.2. I sag *23/1994* havde indehaverne af en selvpensioneringskonto, kapitalpension og seks indekskontrakter orienteret banken om, at de overvejede at søge gældssanering, hvorefter de tre pensionskonti blev opsagt. Banken indsatte beløbene fra pensionskontiene på indehavernes lønkonti og modregnede indehavernes udlån. Under sagens forberedelse erklærede banken sig villig til at genetablere selvpensioneringskontoen. Ankenævnet fandt, at banken ikke på baggrund af orienteringen og efter det i øvrigt foreliggende var berettiget til at opsige indehavernes engagement til øjeblikkelig indfrielse. Bankens fordring var ikke forfalden, og modregningerne var allerede af den grund uberettigede. I modsætning hertil fik indehaverne ved *dom afsagt den 1. august 1995 af retten i Nibe i BS 451/95* ikke medhold i, at banken var forpligtet til at udbetale de ved ophævelsen af indekskontrakterne og kapitalpensionen fremkomne nettoprovenuer. I ankesagen nåede *Vestre Landsret – ved dom afsagt den 19. september 1996 af rettens 6. afdeling i ankesag B-1680-95* – dog til et resultat som lignede Ankenævnets, idet banken ikke kunne modregne med den begrundelse, at gældssaneringsforhandling var indledt. Retten fandt, at bankens krav ikke var forfaldent på tidspunktet for modregningerne, hvorfor disse var uberettigede.

Gældssanering har ofte været fremme i forbindelse med, at kunden begærer kontiene *overført* til en anden bank. Sagerne om kapitalpension og ratepension svarer til sagerne om de andre pensionsordninger og er behandlet i kapitel 5, afsnit 2.2.2, se her til illustration sagerne *389/1990*, *31/1991*, *440/1995* (ikke fulgt) og *333/1996*.

Kontohavers død

Ved bedømmelsen af bankernes modregningsadgang ved kontohaverens død må der sondres mellem 1) den situation, at der er truffet ("lovlig") bestemmelse om udbetaling til en begunstiget og 2) andre situationer. Banken vil alene kunne modregne i sidstnævnte tilfælde under forudsætning af, at de almindelige modregningsbetingelser er opfyldt.

Ad 1) Den situation, at der er truffet ("lovlig") bestemmelse om udbetaling til en begunstiget: Efter de civilretlige regler i pensionsopsparingsloven *kan*[66] *kontohaveren ifølge § 2, stk. 1, 1. pkt., både i forbindelse med og efter ordningens oprettelse indsætte en begunstiget.*[67] Den skatteretlige parallel er betingelsen i pensionsbeskatningslovens § 12, stk. 1, nr. 2, 2. pkt., (kapitalpension) og samme betingelse i 11 A, stk. 1, nr. 4 (ratepension), hvorefter der til ordningen *skal* være knyttet bestemmelse om, hvem udbetalingen skal ske til i tilfælde af kontohaveres død.

Selvom begunstigelsesindsættelse er en form for gave, begrænser forsørgelseselementet kredsen af, hvem der kan indsættes som begunstigede.[68] Elementet fremgår blandt andet af pensionsopsparingslovens § 14, som ændrer pensionsbeskatningslovens § 11 A, stk. 1, nr. 6, (ratepension) og § 12, stk. 1, nr. 4 (kapitalpension). Efter disse bestemmelser i pensionsbeskatningsloven kan der ikke ske udbetaling til andre end kontohaverens "nærmeste pårørende", jf. pensionsopsparingslovens § 5 a, eller kontohaverens ægtefælle (herunder fraskilte ægtefælle), livsarvinger, stedbørn eller stedbørns livsarvinger eller en navngiven person, som kontohaver bor sammen med, eller dennes livsarvinger. Kontohavers valg er derfor begrænset til "lovligt" at kunne begunstige ovennævnte personkreds, og han

---

66. Selvom der ifølge bestemmelsen ikke er pligt til at indsætte en begunstiget, vil der i praksis næsten altid være indsat én, idet bankerne som standard i pensionsaftalerne har indsat "nærmeste pårørende" som begunstigede. Kontohaver skal derfor aftale andet for at undgå standardbegunstigelsen. Se *Begunstigelse i pension* s. 58.

67. Begrebet begunstiget er ikke defineret i pensionsopsparingsloven, hvor kapitel 2 alene angår retsvirkningerne af indsættelse af begunstigede. *Begunstigelse i pension* s. 55 definerer ud fra lovens kap. 2 en begunstiget i pensionsopsparingslovens forstand, »som en fysisk, kontohaver nærstående person, der af kontohaver er udpeget til at få udbetalt midlerne fra en kapital- eller ratepension, hvis kontohaver dør, før kontoens indestående kommer til normal udbetaling.«

68. Se *Begunstigelse i pension* s. 56 f med henvisninger.

eller hun kan eksempelvis ikke som begunstigede indsætte sine forældre. Falder en begunstiget uden for denne "lovlige" personkreds, opfylder han eller hun ikke betingelserne for skattemæssig begunstigelse i pensionsbeskatningsloven, og pensionsopsparingsloven finder ikke anvendelse, jf. pensionsopsparingslovens § 1, stk. 1. Hvis kontohaver har foretaget en sådan "ulovlig" bestemmelse, indgår beløbet i kontohaverens bo og vil blive omfattet af de andre situationer, som behandles nedenfor under ad 2).
Falder den begunstigede inden for ovennævnte gruppe, er retsvirkningen, at beløbet udbetales til denne – med fradrag af statsafgift[69] – uden om dødsboet, det vil sige beløbet indgår ikke under skiftet. Det fremgår direkte af pensionsopsparingslovens § 2, stk. 1, 2. pkt., hvorefter indestående betales umiddelbart til den begunstigede ved kontohaverens død. Den begunstigede er i den situation tingligt beskyttet over for kontohavers kreditorer. Banken vil derfor ikke kunne modregne i indestående på kontoen, også selv om den har et forfaldent krav på den afdøde eller mod den begunstigede – det uanset om afdøde var insolvent og skiftet af det øvrige bo. Begunstigede har, som kontohaveren havde det, krav på effektiv betaling, hvilket også er en konsekvens af, at der foreligger en pensionskonto.[70] Det skyldes formålsbindingen og forsørgelseselementet, som foreligger, og støttes af, at pensionsopsparingsloven og pensionsbeskatningsloven ved bestemmelser om begunstigelsesindsættelse udvider kredsen af personer, der kan komme i betragtning til pensionsgodet.

På samme vis som det praktiske bankliv[71] havde retslivet før pensionsopsparingsloven hovedsageligt indrettet sig på den løsning, at banken ikke kan modregne, hvor der er indsat en (lovlig) begunstiget, d.v.s. inden for persongruppen i pensionsopsparingslovens § 14 og i pensionsbeskatningslovens § 11 A, stk. 1, nr. 6, og § 12, stk. 1, nr. 4, udbetales pensionskontoens indestående:[72]

Utrykt dom af 20. oktober 1981, afsagt af Civilretten i Silkeborg: Ved en kontohavers død modregnede en bank et forfaldent krav på afdøde i en kapitalpensionskonto. Ægtefællen var i aftalen indsat som begunstiget. Retten dømte banken til at udbetale kapitalpensionen til enken med følgende begrundelse:

---

69. Se lovbekendtgørelse nr. 971 af 22. september 2006 med senere ændringer (boafgiftsloven), herunder § 6, stk. 1, litra c.
70. Se *Begunstigelse i pension* s. 68 med henvisninger.
71. *Bankretlige emner* s. 66.
72. For følgende, se *Begunstigelse i pension* s. 68-70.

»Da det i pensionsbeskatningsloven er anført som et vilkår for at opnå en skattebegunstiget pensionsopsparing, at der ikke kan træffes bestemmelse om udbetaling til andre end ægtefælle eller livsarvinger, da endvidere en række af de hensyn der ligger bag forsikringsaftalelovens regler tillige gør sig gældende ved denne form for pension, og da det er et ulovreguleret område, samt da der ikke findes afgørende hensyn der taler derimod, findes forsikringsaftalelovens regler om opsparingskontoens unddragelse fra kreditorforfølgning at burde finde analog anvendelse, hvorfor sagsøgerens påstand vil være at tage til følge.«

Utrykt dom af 18. december 1986, afsagt af Civilretten i Kolding: Sagen vedrørte samme problemstilling i forhold til afdødes livsarvinger. Retten dømte banken til at udbetale kapitalpensionskontoen til livsarvingerne med følgende begrundelse:

»Ved den indgåede overenskomst er der truffet bestemmelse om at kontoens nettoindestående skal udbetales til medarbejderens ægtefælle eller, hvis sådan ikke efterlades, dennes livsarvinger. Det på kontoens indestående beløb kan, så længe medarbejderen ikke har fri rådighed over det, hverken overdrages eller gøres til genstand for retsforfølgning fra kreditorers side. For at sikre pensionsformålet efter overenskomsten findes der herefter ikke at burde indrømmes sagsøgte adgang til at modregne for tilgodehavender hos den afdøde, og sagsøgerens påstand, imod hvilken der ikke i øvrigt er rejst indvending, tages herefter til følge.«

Svendborg skifterets dom af 30. oktober 1989 (gengivet i TfS 1990, nr. 18) nåede frem til modsatte resultat. *Torkel Hagemann*, der afsagde dommen, støttede dens resultat i Advokaten 1990 s. 49 ff, hvilket blev imødegået af *Lennart Lynge Andersen* i TfS 1990, nr. 108, og *Jørgen Nørgaard* i Advokaten 1990 s. 189 ff.

Århus skifteret nåede ved *dom af 31. januar 1991* frem til, at der var tale om en begunstigelsesindsættelse i klassik forstand. *U 1992.525 Ø* nåede frem til samme resultat:

»I pensionsaftalens post 4 er der truffet bestemmelse om udbetaling til den efterlevende ægtefælle, der hører til den personkreds, som er nævnt i pensionsbeskatningslovens § 12, stk. 1, nr. 4.

Denne bestemmelse findes at indebære en begunstigelsesindsættelse af en sådan karakter, at det opgjorte beløb på kapitalpensionskontoen efter princippet i forsikringsaftalelovens § 102 skal udbetales uden om dødsboet til ægtefællen... [navnet].

Landsretten stadfæster derfor skifterettens dom.«

Dommen omtales af *Lennart Lynge Andersen* og *Jørgen Nørgaard* i Advokaten 1992 s. 165 og af *Torsten Iversen* i TfR 1994 s. 44 ff.

Udover den foran nævnte litteratur kan nævnes: *Hans Fischer-Møller* i U 1961 B s. 313, *Schlegel* i Festskrift til Borum (1964) s. 462, *Adam Vestberg* i U 1964 B s. 15 f, *Jens Anker Andersen* i Juristen 1972 s. 437.

Ad 2) Andre situationer

I de tilfælde, hvor midlerne tilfalder dødsboet, kan banken modregne under forudsætning af, at de almindelige modregningsbetingelser er opfyldt. Midlerne tilfalder dødsboet[73]: når der ikke er indsat en begunstiget, jf. pensionsopsparingslovens § 5 b, stk. 1, og der ikke er nogen nærmeste pårørende efter § 5 a; når kontohaver har bestemt, at der ikke skal være indsat en begunstiget, jf. pensionsopsparingsloven § 5 b, stk. 2; når en indsættelse af en begunstiget er tilbagekaldt; eller når begunstigede er død. Midlerne tilfalder endvidere boet, når formkravene for indsættelsen i pensionsopsparingslovens § 3, stk. 1, ikke er opfyldt, eller den begunstigede diskvalificeres ved en arveretsforbrydelse (bristede forudsætninger) efter arvelovens § 48. Eksempelvis kan begunstigede ved forsætligt at dræbe kontohaver efter § 48, stk. 1, 1. pkt., fortabe retten til pensioner eller andre ydelser, der var afhængige af kontohavers død. Endelig tilfalder midlerne dødsboet, hvor kontohaver har indsat en "ulovlig" begunstiget, altså en person, som falder uden for den "lovlige" personkreds i pensionsbeskatningsloven. Ordningen er i så fald uden for pensionsopsparingslovens anvendelsesområde, jf. lovens § 1, stk. 1.

Tilfalder midlerne dødsboet og er de almindelige modregningsbetinger opfyldt, kan det ikke afskære banken fra at foretage modregning, at skifteretten har udlagt boet til en person, se sagerne *322/2001* og *64/2002*.[74] I begge sager havde den afdøde kontohaver hverken efterladt sig ægtefælle eller livsarvinger, og sagernes faktum ligner således hinanden. Sag *64/2002* adskiller sig ved, at klager (afdødes

73. For uddybning af de følgende tilfælde, se *Begunstigelse i pension* s. 86 ff med henvisninger.

74. Omtalt i *Bankretlige emner* s. 66. For eksempler på sager, hvor tvisten har været, om en bank kunne modregne, selvom en person (klager) havde fået et dødsbo udlagt til dækning af begravelsesomkostninger, se *Bankretlige emner* s. 48-49.

forældre) gjorde gældende, at aftalen fra før pensionsopsparingsloven burde have været ændret i overensstemmelse med begunstigelsesklausulen "nærmeste pårørende" i pensionsopsparingslovens § 5, stk. 5 (den nuværende § 5 a) i forbindelse med overflytning af kontoen i marts 1996 til banken fra en anden bank. I aftalen var indsat en bestemmelse om, at efterlades der ingen ægtefælle eller livsarvinger, udbetaltes beløbet fra kapitalpensionen til dødsboet, mens at bestemmelsen i pensionsopsparingsloven indebar, at hvis der ikke er nogen livsarvinger, skulle pågældendes arvinger have pensionen udbetalt. Klager argumenterede derfor for, at midlerne skulle tilfalde arvingerne (forældrene) og ikke boet, hvorfor banken ikke var berettiget til at modregne. Ankenævnet fandt ikke, at banken på tidspunktet for overførslen af kapitalpensionen havde særlig anledning til at rådgive kontohaveren om begunstigelsesklausulen. Da kontohaveren ikke havde indsat andre begunstigede i henhold til kapitalpensionen end ægtefælle eller livsarvinger, indgik kapitalpensionen i dødsboet, og banken var berettiget til at modregne, eftersom de almindelige betingelser for modregning i øvrigt var opfyldt. De almindelige betingelser for modregning var tilsvarende opfyldt i sag *322/2001*.

En lignende sag omhandlende bankens vejledningspligt er sag *410/1995*, som stammer fra tiden før samlevere blev omfattet af standardbegunstigelsesklausulen "nærmeste pårørende" i pensionsopsparingslovens § 5, stk. 5, (nu § 5 a) og forsikringsaftalelovens § 105, stk. 5 (nu § 105 a). I sagen var en kapitalpension med tilknyttet gruppelivsforsikring tegnet af en samlever i et forsikringsselskab, som blev ejet af banken og administreret af Forenede Gruppeliv. Ved samleverens død tilfaldt forsikringssummen dennes og samleverskens femårige barn. Samleversken anførte blandt andet, at hun og afdøde havde været overbevist om, at længstlevende ville få udbetalt forsikringssummen ved førstafdødes død. Banken erkendte, at den under rådgivningen i forbindelse med overførslen fra et andet selskab ikke havde vejledt om forståelsen af begunstigelsesbestemmelsen "nærmeste pårørende", og at en samlever ikke var omfattet af begrebet. Alligevel fandt Ankenævnet, at det utvetydigt fremgik af forsikringsbeviserne fra forsikringens etablering, at "nærmeste pårørende" ikke omfatter en samlever. Der var derfor ikke tilstrækkeligt grundlag for at anse denne undladelse for ansvarspådragende. Ankenævnet lagde endvidere vægt på, at de samme regler for begunstigelse gjaldt de forsikringer, som blev opsagt i et tidligere forsikringsselskab ved tegningen hos banken. Ankenævnet synes i sagen at være mild over

for banken. At samlevere ikke er omfattet, synes ikke direkte at fremgå af forsikringsbeviset, men kun ved modsætningsslutning – af bestemmelserne på bagsiden af forsikringsbeviset fremgik:

> »**Hvem sker udbetalingen til**
>
> Forsikringssummen ved død vil blive udbetalt til nærmeste pårørende. Nærmeste pårørende er i loven bestemt som følgende, i den angivne rækkefølge:
>
> 1. Deres efterladte ægtefælle, eller hvis ingen ægtefælle efterlades
> 2. Deres livsarvinger (børn), eller hvis ingen livsarvinger efterlades
> 3. Deres øvrige arvinger ifølge loven.
>
> Hvis De ønsker at begunstige enkeltpersoner, kan dette ifølge pensionsbeskatningsloven kun ske for så vidt angår ægtefælle, tidligere ægtefælle, livsarvinger, herunder stedbørn, og disses livsarvinger.
>
> I disse tilfælde rettes skriftlig henvendelse til Forenede Gruppeliv med angivelse af hvem, De ønsker indsat som begunstiget.«

Banken kan foretage modregning i de tilfælde, hvor det er *aftalt*. I sag *473/1992* var afdødes ægtefælle berettiget til indestående på en kapitalpension med tilknyttet individuelt depot. Ankenævnet fandt, at ægtefællen ved skrivelse fra sin advokat af 28. april 1988 havde accepteret, at nettoværdien af kapitalpension blev afskrevet på det udlånsengagement, som ægtefællen og afdøde hæftede for som selvskyldnerkautionister. Det forhold, at kapitalpensionen var blevet opgjort allerede i februar 1988, og bankens fremgangsmåde i forbindelse hermed, kunne ikke føre til et andet resultat.

Ophævelse i utide

Kontohaver kan egenhændigt ophæve ordningen i utide, medmindre han eller hun har givet afkald på at tilbagekalde en begunstigelse efter pensionsopsparingslovens § 8, stk. 2, – i så fald kræver ophævelse den begunstigedes samtykke.

Forbudet i pensionsopsparingslovens § 11 mod kreditorforfølgning regulerer ikke kontohavers ophævelse af kontoen i utide. Beskyttelsen bortfalder således, hvis kontohaver ophæver kontoen før det fyldte 60. år (ved invaliditet vil der være tale om normal udbetaling),

idet pensionsformålet med kontoen ophører.[75] Udgangspunktet er derfor, at banken har modregningsadgang. Ifølge nedennævnte praksis[76] kan banken modregne i de tilfælde, hvor kunden ikke har anmodet om effektiv betaling, hvilket også kan følge af situationen. Anmoder kontohaver om effektiv betaling, har han eller hun krav på det, medmindre banken straks meddeler, at den vil modregne i provenuet. Agter banken at modregne, kan kontohaver tilbagekalde begæringen om ophævelse. Tilbagekalder kontohaver ikke begæringen, kan banken modregne.
Sagerne *488/1995*, *115/1996*, *143/2001* (ikke fulgt), *340/2002* og *56/2003* angår ophævelse i utide.
I de første tre sager fandt Ankenævnet, at modregning i kapitalpensionskonto, der blev ophævet i utide, var uberettiget. Ankenævnet fandt i sag *488/1995* det ikke for godtgjort, at der ved ophævelsen af kontohavers kapitalpension blev indgået aftale om, at provenuet skulle anvendes til nedbringelse af en anført gæld. I sag *115/1996* fandt Ankenævnet det ubetænkeligt at lægge til grund, at kontohaveren ved anmodningen om ophævelse af kapitalpensionskontoen forudsatte, at nettoprovenuet ville blive udbetalt til ham kontant, og at bankens medarbejder, som kontohaver drøftede spørgsmålet om ophævelse af kontoen med, kendte til forudsætningen. Banken var herefter, og da den ikke i den anledning tog forbehold forud for kontoens ophævelse, afskåret fra at foretage modregning i nettoprovenuet. Ankenævnet fandt med en lignende begrundelse modregning for afskåret i sag *143/2001*, hvor kontohaver havde anmodet om ophævelse af sin kapitalpensionskonto og ønsket nettoprovenuet overført til sin konto i en anden bank. Afgørelsen blev ikke fulgt af banken. En senere *dom fra Retten i Odense af 5. april 2002 (BS 4/3643/2001)* nåede med lignende begrundelse frem til samme resultat – det havde været kendeligt for banken, at kontohaver forudsatte, at provenuet ved ophævelsen af kontoen blev udbetalt til ham. Byrettens dom blev stadfæstet i en *utrykt dom fra Østre Landsret (16. afd. a.s. nr. B-1110-02) afsagt den 6. september 2002*. I præmisserne udtaler Østre Landsret, at:

---

75. Se f.eks. *Lennart Lynge Andersen* i Fuldmægtigen 1997 s. 21, dom fra Retten i Odense af 5. april 2002 (BS 4/3643/2001) og Pengeinstitutankenævnets præmisser i sag *333/1996*, som er omtalt nedenfor under gældsanering.
76. Praksis er sammenfattet i *Bankretlige emner* s. 65.

»På det tidspunkt, hvor indstævnte skriftligt anmodede appellanten om at ophæve kapitalpensionen, havde appellanten ikke adgang til at foretag modregning i kapitalpensionkontoen.

Da indstævntes anmodning i skrivelse af 17. juli 1998 om ophævelse af kapitalpensionskontoen var betinget af, at nettobeløbet blev udbetalt, har appellanten været uberettiget til desuagtet at ophæve kontoen og udnytte den herved opståede adgang til at foretage modregning uden forinden at indhente indstævntes godkendelse.«

I sag *340/2002* fandt Pengeinstitutankenævnet, at der ikke var grundlag for at tilsidesætte modregning foretaget i forbindelse med ophævelse af kapitalpensionsordning. Banken havde ved skrivelse af 3. september 2002 meddelt klageren, at man i forbindelse med ophævelsen ville foretage modregning for kontohavers gæld til banken, medmindre banken inden den 11. september 2002 modtog anden instruktion. Ankenævnet bemærkede, at kontohaver således havde haft anledning til at tilbagekalde anmodningen om ophævelse af kapitalpensionen, såfremt han ikke ønskede, at der skete modregning. Spørgsmålet om banken havde gjort kunden opmærksom på konsekvenserne af ophævelse i utide, var også fremme i sag *56/2003*. Af sagen fremgår, at pensionsmidlerne var anvendt til nedbringelse af saldoen på kontohavers kredit. Kontohaver påstod over for Ankenævnet, at banken skulle betale værdien af pensionsmidlerne med fradrag af 40 procent i afgift. Han argumenterede med, at banken havde ydet mangelfuld rådgivning ved ikke at informere om, at pensionsmidlerne var kreditorbeskyttede i tilfælde af konkurs. At han efterfølgende blev erklæret konkurs, måtte forudses på grund af hans dårlige økonomi. Erklæringerne om udbetaling af pensionsmidlerne blev forelagt til underskrift i forbindelse med, at han "kom forbi" bankens afdeling – uden møderække eller rådgivning af nogen art – hvorefter han underskrev erklæringerne, idet han havde fuld tillid til banken. Kontohaver gjorde endvidere gældende, at banken heller ikke informerede om, at han ved at vente med at ophæve pensionerne i blot fire år kunne spare en væsentlig del af afgiften til staten. Ankenævnet fandt, at det fremgik klart af erklæringerne om udbetaling af pensionsordningerne, som kontohaveren underskrev, at der som følge af udbetaling i utide skulle betales forhøjet afgift til staten. Ankenævnet fandt endvidere, at der ikke var grundlag for at fastslå, at banken på utilbørlig måde pressede kontohaver til at ophæve pen-

sionsordningerne. Spørgsmål om rådgivning i forbindelse med ophævelse i utide har også givet anledning til *andre sager*, hvor spørgsmålet om modregning ikke direkte har været fremme. Som illustration kan nævnes sag *179/1995* om bankens manglende rådgivning om tab af tilkendt boligsikring ved ophævelse af ordningen, og sag *87/1998*, hvor førtidig opgørelse af ordningen skattemæssigt var ufordelagtig. Næsten modsat rådgivning har kontohaver blandt andet i sagerne *380/1996, 267/1997* og *95/1999* følt sig presset af banken. Selv om banken måtte have tilkendegivet, at den kun var villig til at udvide en kredit, medmindre pensionskontiene blev ophævet, var der i sag *380/1996* ikke tale om pression, som kunne medføre, at kontohaver ikke var bundet af ophævelsen. I sag *267/1997* fik kontohaver heller ikke medhold, selv om denne anførte at have følt sig presset til at betale 30.654 kr. fra pensionskontiene til banken, som truede med at lade fogedforretning foretage. Tilsvarende om pression ved ophævelse utide af indekskonto, se afsnit 3.2, hvor sag *95/1999* omtales. For spørgsmålet om, hvorvidt ophævelse af ordningen er aftalt med banken, se *Bankretlige emner s. 72-73* og blandt andet sagerne *113/1996*, *75/1998* og *72/1999*.

Normal udbetaling

"Normal udbetaling" kan tidligst ske ved det fyldte 60. år og senest ved det fyldte 70. år for kapitalpensions vedkommende, mens den sidste rate for ratepensions vedkommende senest skal udbetales i det kalenderår, hvori kontohaveren fylder 85 år. Udbetaling kan dog for begge ordninger ske før, hvis kontohaveren får varigt nedsat arbejdsevne, som berettiger til førtidspension efter reglerne i lov om social pension, og derudover for kapitalpensions vedkommende i tilfælde af livstruende sygdom.

Med hensyn til bankernes modregningsadgang synes det ikke at ændre på adgangen, om pensionsgodet udbetales som én sum eller ratevis. I praksis kan der opstå modregningsspørgsmål i følgende tilfælde:

1) Så længe kontohaveren ikke har begæret kontoen udbetalt, er denne "under forløbet". Kontohaveren kan vente med at begære udbetaling til, han er fyldt 70 år ved kapitalpension og 85 år ved ratepension. Indtil kontohaveren fremsætter en sådan begæring, er modregning udelukket. Som anført i kapitel 3, afsnit 1.1., finder tremåneders-perioden i retsplejelovens § 512, stk. 3, 1. pkt., ikke anvendelse, jf. § 512, stk. 3, 2. pkt.[77]

2) Ved begæringen – såvel ved alder som ved varigt nedsat arbejdsevne/livstruende sygdom – har kontohaveren krav på at få kontoens indestående udbetalt.

Begrundelsen for, at kontohaver har krav på effektiv betaling, er ordningens karakter. Pensionsopsparingslovens § 11 afskærer kun kontohavers kreditorer, herunder den kontoførende bank, fra at fortage retsforfølgning under forløbet. Forsørgelsesformålet[78] er netop blevet aktualiseret.[79] Som vi nærmere har drøftet i kapitel 3, afsnit 4, medfører *formålsbindingen*, at bankerne må respektere de pensionshensyn, som lovgiver har tilgodeset gennem pensionsopsparingsloven og pensionsbeskatningsloven. Det synspunkt er i sig selv tilstrækkelig til at bære resultatet.[80] Retsstillingen ved kontohaverens død har også betydning ved bedømmelsen. Kontohaveren kan efter sagens natur ikke i denne sammenhæng have en dårligere retsstilling end den begunstigede, som efter pensionsopsparingslovens § 2, stk. 1, 2. pkt., umiddelbart skal have indeståendet udbetalt ved kontohaverens død, dvs. uden at banken kan modregne.
Det er efter vores vurdering et falsk lod i vægtskålen, at kontohaverens arbejdsgiver medvirker ved en del af ordningerne. Pensionsbidraget er i vore dage en del af løn- og ansættelsesvilkårene, og den tankegang, man finder i nogle af udtalelserne i dennes bogs kapitel 2, hvorefter arbejdsgiveren ved at yde pensionsbidrag kan knytte arbejdstageren varigt til sig, kan ikke antages at have samme vægt som tidligere. Skattereglerne har på dette punkt ændret sig en del i tidens løb, men efter 1986 står det som fast, at der kan etableres to

---

77. Fra praksis før pensionsopsparingsloven § 15, og hvor retsplejelovens § 512, stk. 3, 1. pkt., ville kunne finde anvendelse på kapitalpension og ratepension, kan nævnes *FM 1995.68/1 VLK*. Kendelsen angik en kontohaver og en bank, som havde drøftet overflytning af indeståendet på en kapitalpensionskonto til en livrentekonto med månedlige udbetalinger. Efterfølgende foretog banken udlæg i det frigivne indestående. Retten ophævede udlægget, eftersom der ikke var disponeret på en sådan måde over indeståendet, at § 512, stk. 3, var uanvendelig.
78. Forsørgelsesformålet er dog ikke det afgørende kriterium for, om kontoen er beskyttet mod kreditorerne, jf. *C.C. Munksgaard Nielsen*: Begunstigelsesinstituttet (2002) s. 134, *Preben Lyngsø*: Forsikringsaftaleloven, 4. udg. (1992) s. 796 og *Henning Jønsson* og *Lisbeth Kjærgaard*: Dansk Forsikringsret, 8. udg. (2003) s. 871 f. Se kap. 2.2.2.
79. *Lars Sandager-Jørgensen* i U 2001 B s. 60.
80. Sml. *Gomard* i Tillæg s. 105 med note 60 og *Bo von Eyben* i U 1982 B s. 221, men herimod *Ole Simonsen* s. 27.

forskellige ordninger. Formålsbindingen slår igennem, uafhængigt af, hvilken ordning der er tale om.

> Der er ikke tilgængelige domme, der belyser modregningsspørgsmålet ved normal udbetaling af kapitalpension og ratepension. Afgørelsen *U 1985.230 V*, der omtales under indekskontrakter, synes dog at kunne overføres til disse pensionskonti. Det medfører efter vores bedømmelse navnlig ingen ændret vurdering, om pensionsgodet udbetales som én sum eller ratevis.

3) I det praktiske liv kan man forestille sig, at en kontohaver begærer udbetaling, men at han ikke møder op i banken netop på dagen. Pensionsopsparingssummen kan først anses udbetalt, når den er modtaget af den berettigede,[81] – i forhold til banker betyder det som nævnt i kapitel 3, afsnit 1.1, givetvis, at kontohaver har modtaget meddelelse om, at midlerne er indbetalt en af kontohavers konti. Er det tilfældet må banken i princippet kunne modregne, hvis kontohaver har begæret udbetaling og ikke møder op på selve dagen – dog må der efter reglerne om effektiv betaling, indfortolkes en rimelig frist, inden for hvilken kontohaveren kan nå at hæve indeståendet, se kapitel 3, afsnit 2. Nøgleordene synes at være de samme som under punkt 2, hvor formålsbindingen medfører, at bankerne må respektere de pensionshensyn, som er tilgodeset via lovgivningen.
4) I praksis sker der – af naturlige årsager – ofte det, at kontohaveren ikke drager bort med kapitalpensionsbeløbet, men at han anmoder banken om at rådgive ham med hensyn til investeringen af midlerne. Hvis denne rådgivning ender med, at kontohaveren sætter (en del af) midlerne ind på en almindelig indlånskonto, opstår spørgsmålet, om banken kan modregne i denne konto.
De pågældende midler er (nu) undergivet kontohaverens frie rådighed, og hans øvrige kreditorer kan foretage udlæg i kontoen. Bankens modregningsadgang er derfor ikke udelukket af de grunde, som vi hidtil har omtalt. Det ville alligevel virke stødende på de fleste, om banken med det samme kunne foretage modregning. I hvert fald hvis modregningen tidsmæssigt sker i tilslutning til rådgivningen om investeringen, er det nærliggende at begrænse bankens modregningsadgang. Det må ligge som et naturalie negotii i parternes aftale, og modregning vil stride imod god skik-kravet i lov om finansiel virksomhed § 43, stk. 1.

---

81. Folketingstidende 1995/96, Tillæg A, sp. 3326.

I sag *236/1989* fra Pengeinstitutankenævnet havde kontohaver og banken indgået en aftale om, at provenuet fra kapitalpensionen ved frigivelsen primært skulle anvendes til indfrielse af kontohavers kassekredit. Pengeinstitutankenævnet fandt dette i strid med kapitalpensionsoverenskomsten, som var tiltrådt af kontohavers arbejdsgiver, hvori det hed (gengivet efter Pengeinstitutankenævnets kendelse) at: »Det på kontoen indestående beløb kan, så længe medarbejderen ikke har fri rådighed over det, hverken overdrages, det være sig til ejendom, sikkerhed eller på anden måde eller gøres til genstand for udlæg eller anden retsforfølgning fra kreditorers side.« Ankenævnet fandt dog ikke, at kontoen kunne kræves retableret på grundlag af, at kontohaver, da han var fyldt 60 år, tiltrådte, at kontoen blev ophævet – herefter benyttede banken provenuet til nedbringelse af saldoen på kassekreditten. Ankenævnet kritiserede ikke bankens fremgangsmåde, som synes at være i strid med god bankskik, se *Bankretlige emner* s. 64.

2. SELVPENSIONERINGSKONTI

2.1. Karakteristik af ordningen

Pensionsbeskatningslovens § 51 har følgende indhold:

»For opsparings- og forsikringsordninger, der udelukkende har alderdoms- eller familieforsørgelse til formål, kan skatteministeren fastsætte, at renter, bonus, udbytter efter ligningslovens § 16 A, afståelsessummer efter ligningslovens § 16 B, gevinst og tab som omhandlet i kursgevinstloven og aktieavancebeskatningsloven samt gevinst og tab, der skyldes kursændringer på beholdninger af værdipapirer, i forbindelse med en opsparings- eller forsikringsordning, ikke skal medregnes i den skattepligtige indkomst.«

Til denne lovbestemmelse knytter sig Skatteministeriets bekendtgørelse nr. 302 af 2. maj 2000 om selvpensioneringskonti oprettet før den 2. juni 1998. Bekendtgørelsen svarer i vidt omfang til de regler, som var i kapitel 2 i bekendtgørelse nr. 683 af 18. september 1998 om børneopsparings- og selvpensioneringskonti.

En person, som var fyldt 18 år, men endnu ikke 50 år, kunne frem til 2. juni 1998 oprette én selvpensioneringskonto. Forinden var muligheden for at trække indskuddene fra i skat ophævet i forbindelse med 1986-skattereformen, som trådte i kraft 1987. Ordningen havde således mistet sin interesse til fordel for kapitalpensioner og (siden 1987) ratepensioner. I modsætning til kapitalpensioner og ratepensioner er

selvpensioneringskonti ikke omfattet af pensionsopsparingsloven, og det er ikke muligt at indsætte en begunstiget.
På en selvpensioneringskonto kan der ifølge bekendtgørelsens § 2, stk. 1, hvert år højst indskydes 3.000 kr., og i alt højst 40.000 kr. Indeståendet (hovedstolen, renter mv.) på kontoen kan tidligst hæves 15 år efter kontoens oprettelse, og kontohaver skal være fyldt 60 år, jf. bekendtgørelsens § 3, stk. 1. Banken skal varsles mindst et år i forvejen. Indeståendet kan dog hæves efter bekendtgørelsens § 3, stk. 3, hvis kontohaveren bliver varigt uarbejdsdygtig eller rammens af en livstruende sygdom som nævnt i kapitel 2 i bekendtgørelse nr. 1031 af 24. oktober 2005 om udbetaling af kapitalpension m.v. ved livstruende sygdom, jf. sidstnævnte bekendtgørelses § 1, stk. 2.
Afgår kontohaver ved døden før udløbet af bindingsperioden, frigives beløbet til den, der ifølge skifteudskriftet er berettiget, jf. bekendtgørelsens § 3, stk. 4.
Indtil det aftalte udbetalingstidspunkt kan indeståendet, herunder renter mv., ikke overdrages til eje eller pant, jf. bekendtgørelsens § 3, stk. 3, men kan godt efter bekendtgørelsens § 4 helt eller delvis udloddes til den anden ægtefælle ved skifte af fællesbo, hvorefter den modtagende ægtefælle anses som kontohaver af den udloddede del.
Der er som nævnt ikke længere skattemæssigt fradrag for indskud. Til gengæld medregnes afkast i form af renter mv., som tilskrives kontoen i bindingsperioden, ikke i den skattepligtige indkomst, jf. bekendtgørelsens § 2, stk. 2.

2.2. Modregning i selvpensioneringskonti
Under forløbet
Bekendtgørelsens § 3, stk. 2, fastsætter, at indeståendet ikke kan overdrages til eje eller pant i bindingsperioden. Bestemmelsen rejser forskellige spørgsmål. Det gælder i første række, at bestemmelsen findes i bekendtgørelsen, og at den "kun" tager stilling til den ene side af båndlæggelsen, nemlig kontohavers råden.
Selvpensioneringskonti har hjemmel i pensionsbeskatningslovens § 51, som er gengivet ovenfor under 2.1. Bestemmelsen taler udtrykkeligt om alderdomsforsørgelse, men i øvrigt giver den efter sin ordlyd alene ministeren bemyndigelse til at fastsætte regler om rent skattemæssige spørgsmål. Ikke mindst, når man tager i betragtning de forarbejder, der findes vedrørende ophævelsen af renteforsikringslovens § 3, stk. 1 – jf. ovenfor kapitel 2, afsnit 1.2 – er det tankevæk-

kende, at man har reguleret (dele af) båndlæggelsesspørgsmålet for selvpensioneringskonti.
Det er vores opfattelse, at ministeren ikke i § 51 har kompetence til at regulere spørgsmålet (og under ingen omstændigheder kompetence til at regulere spørgsmålet med en "halv" løsning), men dette synspunkt har i denne sammenhæng kun teoretisk interesse.[82] Det har sammenhæng med, at lovens sigte »opsparings- og forsikringsordninger, der udelukkende har alderdomsforsørgelse til formål« i sig selv fører til, at kontoen er urørlig under forløbet. Se hertil *U 1986.364 V*: En bank gjorde udlæg i en selvpensioneringskonto, selv om der tidligst kan rådes over kontoen i 1989. Den fordring, for hvilken der begæredes udlæg, var sagsomkostninger pålagt kontohaveren i en retssag om overflytning af (blandt andet) kontoen til en anden bank. Landsretten udtalte følgende:

> »Indkæredes selvpensioneringskonto er oprettet i henhold til § 51 i lov om beskatningen af pensionsordninger m.v. og en i medfør af denne bestemmelse udstedt bekendtgørelse, jfr. nu bekendtgørelse nr. 520 af 20. september 1982 om børneopsparings- og selvpensioneringskonti. Efter lovens ordlyd og forarbejder er ordningens formål alderdoms- eller familieforsørgelse. For at sikre dette formål stilles der i bekendtgørelsen forskellige betingelser, herunder at indskyderen i bindingsperioden på mindst 15 år ikke kan overdrage indestående til eje eller pant. På denne baggrund findes der i hvert fald i almindelighed heller ikke at kunne foretages udlæg i indeståendet i bindingsperioden.
>
> Den omstændighed, at kærendes fordring er sagsomkostninger pålagt indkærede i en retssag angående adgang til at overflytte blandt andet selvpensioneringskontoen til et andet pengeinstitut, findes ikke at kunne begrunde, at reglen om udlægsfritagelse fraviges til fordel for kærende.«

På baggrund af dommen må det konkluderes, at der ikke kan foretages modregning under forløbet. Det gælder såvel hovedstol som renter. For så vidt angår renter er det lagt til grund i Pengeinstitutankenævnets sag *26/1988* (offentliggjort), at undladelse af at tilskrive renter på selvpensioneringskonto er at betragte som modregning i de løbende renter af indeståendet.

---

82. Det samme bemyndigelsesspørgsmål opstår ved administrative bestemmelser, der regulerer overførsel af en konto til en anden bank, jf. nærmere i kapitel 5, afsnit 2.3.

Kontohavers konkurs
Kontoen ophæves ikke ved kontohavers konkurs, og der opstår derfor ingen modregningsspørgsmål. Skattedepartementet har i en skrivelse (nævnt i Revision og Regnskabsvæsen 1986 SM 252) givet udtryk for, at en selvpensioneringskonto kan indgå i et konkursbo, men denne opfattelse må anses for at være fejlagtig.

Kontohavers gældssanering
For selvpensioneringskonti opstår der de samme tre spørgsmål som for kapital- og ratepension i afsnit 1.2, og en række af de samme forhold gør sig også gældende. Spørgsmålene lyder: 1) Kan/skal ordningen inddrages forbindelse med gældssanering? Hvis ja, 2) i hvilket omfang? Og 3) kan den bank, hvor kontoen befinder sig, modregne før andre kreditorer?
Ad 1) Selvpensioneringskonti falder under betegnelsen "pensionsordning" i konkurslovens § 222 a, se nærmere om bestemmelsen i afsnit 1.2. Af lovforslaget[83] fremgår, at: »En sådan overordnet regel bør gælde for alle typer pensionsordninger, uanset de konkrete vilkår i den enkelte pensionsordning. Den praktiske gennemførelse af inddragelsen i gældssaneringssagen vil imidlertid afhænge af, hvilke betingelser, herunder særligt om vilkårene for tilbagekøb, de forskellige pensionsordninger er undergivet.« En selvpensioneringskonto kan først hæves på det tidspunkt, kontohaveren er fyldt 60 år, og der er ikke i loven eller i bekendtgørelsen hjemmel til, at den kan ophæves i utide. Kontoen har derfor ingen genkøbsværdi. Umiddelbart skulle man følgelig mene, at der ikke *inden for bindingsperioden* opstår spørgsmål om kontoens ophævelse og inddragelse under gældssaneringen. Det synes dog at fremgå af lovforslaget, at Konkursrådet var af den opfattelse, at pensionsordninger uden genkøbsværdi også burde være underlagt § 222 a, stk. 1, om, at et uforholdsmæssigt stort indbetalt beløb almindeligvis skal indgå i skyldnerens forslag til gældens sanering. Skyldneren skal derfor ved en ordning, der ikke kan genkøbes, på anden måde tilbyde kreditorerne et beløb som kompensation for de for meget indbetalte beløb.[84]

---

83. Lovforslag nr. L 10 af 23. februar 2004 om ændring af konkursloven og konkursskatteloven, de almindelige bemærkninger pkt. 4.2.2.3.
84. Dette kan ske ved at den periode, hvor skyldneren skal afdrage på den bestående del af gælden, forlænges eller ved, at skyldneren tilvejebringer et (engangs)beløb til kreditorerne på anden måde end ved genkøb af ordningen.

Siden der hvert år højst indskydes 3.000 kr., og i alt højst 40.000 kr. på en selvpensioneringskonti, synes det i forbindelse med gældssanering ikke at være aktuelt at inddrage ordningen efter stk. 1, men skifteretten vil efter stk. 2 under de særlige omstændigheder alligevel kunne inddrage ordningen, dvs. i tilfælde af, at en gældssanering efter en konkret vurdering vil virke stødende.

I modsætning til inden for bindingsperioden kan beløbet udbetales *efter bindingsperiodens* udløb. Indeståendet på selvpensioneringskontoen vil alene kunne inddrages i gældssaneringssagen under forudsætning af, at betingelserne i konkurslovens § 222 a, stk. 1, eller (nok mest aktuelt) stk. 2 er opfyldt. Som anført i afsnit 1.2 var udformningen af disse betingelser tiltænkt at være i overensstemmelse med den seneste retspraksis, og der tilsigtedes heller ikke en ændring af den vurdering, som blev foretaget i retspraksis ved bestemmelsens indførelse. Sammenfatter man retspraksis for selvpensioneringskonti er der generelt ikke blevet stillet krav om, at disse skal inddrages i gældssanering, hvilket i *U 1998.1549 H* og *U 1999.823 V* funderes i ordningens forsørgelsesformål. Det fremgår endvidere af *U 1998.1549 H*, at en sådan konto – under hensyn maksimumet for indskud – normalt ikke vil kunne anses for usædvanlig. I to utrykte landretsafgørelser skulle kontoen ikke inddrages under gældssanering dels under henvisning til *U 1999.823 V* (FM 98.66 VL – VL 3035.97), og dels under henvisning til pensionens "beskedne" størrelse (FM 99.98 ØL – ØL 1274.99). I en tredje utrykt landsretsafgørelse (FM 01.11 VL – VL 0863.00) nåede retten med dissens (2-1) frem til, at skyldneren måtte tilbyde kreditorerne delvis kompensation, dette under henvisning til *U 1998.1582 V* (om kapitalpension), og at skyldneren havde indbetalt på kontoen frem til, at hans ejendom blev solgt på tvangsauktion uden fuld dækning til panthaverne.[85]

Ad 2) Inddrages en selvpensioneringskonto i en gældssaneringssag, vil tilbagekøbsværdien indgå efter en konkret vurdering på samme måde, som vurderingen foretages ved kapital- og ratepensionsordninger.[86] Eftersom spørgsmålet er uden for bogens emne, vil spørgsmålet ikke blive behandlet yderligere.

---

85. De tre afgørelser er gengivet hos *Jens Paulsen*: Insolvensret – Gældssanering (2006) s. 177-179.
86. *Jens Paulsen*: Gældssanering og pensionsordninger – teori og praksis i ET 4/ 2006 s. 292.

Ad 3) Konkurslovens § 222 a, stk. 4, begrænser bankernes modregningsadgang, hvis en pensionsordning inddrages under gældssanering og er ment som en kodificering af *Pengeinstitutankenævnets praksis*, se afsnit 1.2. For selvpensioneringskontis vedkommende har spørgsmålet i Ankenævnets praksis været fremme i forbindelse med varig uarbejdsdygtighed, hvor der må kunne modregnes uanset, at der i bekendtgørelsens § 3, stk. 3, står, at indeståendet *kan* hæves, eftersom indeståendet på selvpensioneringskontoen således er til kontohavers fri rådighed. Modregning skal dog ske under hensyn til, at der ikke kan foretages udlæg efter § 512, stk. 3, 1. pkt., medmindre der er forløbet tre måneder fra den dag, beløbet kunne fordres udbetalt.

Både i sagerne *213/1990, 676/1994* og *333/1996* fandt Ankenævnet, at modregning foretaget efter indledning af gældssaneringssag havde været berettiget. I begge sager var der tale om varig uarbejdsdygtighed, og at modregningen var sket mere end tre måneder efter, at kontohaver havde haft ret til at hæve indeståendet efter den dagældende bekendtgørelses § 10, stk. 4, 2. pkt., svarende til den nuværende bekendtgørelses § 3, stk. 3. Banken var således ikke afskåret fra at modregne efter retsplejelovens § 512, stk. 3, 1. pkt., og var berettiget til at modregne ved gældssanering i medfør af konkurslovens § 201, jf. § 42. De tre sager kan også rubriceres under "normal udbetaling" nedenfor.

I sag *583/1993* fandt Pengeinstitutankenævnet, at modregning havde været uberettiget, idet banken som følge af gældssaneringskendelse fra den 22. marts 1993 ikke havde noget forfaldent krav på kontohaver før 1. februar 1994. Modregningsbetingelserne var således ikke opfyldt, da banken modregnede den 2. august og den 28. september 1993. I sagen er angivet, at klagerens læge i en erklæring af 13. april 1993 anførte, at »... det næppe er sandsynligt, at [klageren] nogensinde kommer tilbage til arbejdsmarkedet.« Ankenævnet nævner ikke dette forhold i sine bemærkninger, men har muligvis lagt til grund, at der var tale varig uarbejdsdygtighed, og at banken ville kunne have modregnet, såfremt den havde haft et forfaldent krav. Tilsvarende i sag *23/1994* og i den efterfølgende *dom afsagt den 19. september 1996 af Vestre Landsrets 6. afdeling i ankesag B-1680-95*, hvor Ankenævnet og Landsretten fandt, at bankens krav ikke var forfaldent, hvorfor modregning havde været uberettiget. Sagen og dommen er omtalt nærmere i dette kapitels afsnit 1.2.

Kontohavers død

Dør kontohaveren før bindingsperiodens udløb, ophører selvpensioneringskontoen på dødsdagen. Da der ved selvpensioneringskonti ikke gælder regler om indsættelse af begunstigede som ved eksempelvis kapitalpension, indgår kontoen ved død i kontohaverens bo og omfattes således af skiftet. Indeståendet frigives ifølge bekendtgørelsens § 3, stk. 4, til den, der ifølge skifteudskrift er berettiget til indeståendet.

Der foreligger ikke trykte overvejelser over udformningen af reglerne for selvpensioneringskonti. I modsætning til detailrigdommen ved reglerne om kapital- og ratepension gælder der kun nogle enkle principper. Når man for eksempel ikke har overført reglerne om indsættelse af en begunstiget til selvpensioneringskonti, skyldes det formentlig, *at* disse konti har haft en langt mindre (politisk) bevågenhed, og *at* indeståendet – højest 40.000 kr. + forrentning – normalt vil ligge under de beløb, man kender fra kapitalpension. Udformningen af § 3, stk. 4, må imidlertid forstås således, at *formålsbindingen ophører ved kontohaverens død* – der er ingen, der har krav på effektiv udbetaling efter kontohaverens død.

Banken kan herefter ved kontohaverens død foretage modregning i selvpensioneringskontoen, såfremt de almindelige betingelser er opfyldt (det vil de normalt være, hvis boet skiftes som insolvent gældsfragåelsesbo). Pengeinstitutankenævnets begrundelse i sag *206/2002* svarer hertil:

> »På modregningstidspunktet havde indklagede et større forfaldent tilgodehavende hos klagerens afdøde ægtefælle, ligesom frigørelsestiden for dennes selvpensioneringskonto var indtrådt. De almindelige betingelser for modregning var således opfyldt, og det forhold, at boet var udlagt til klageren efter reglerne om boudlæg, kan ikke afskære indklagede fra at foretage modregning.«

Sag *466/1997* har en lignende begrundelse. Det forhold, at kontoen af skifteretten blev udlagt til en bestemt person, kunne ikke i sagerne afskære banken fra at foretage modregning, når de almindelige betingelser for modregning var opfyldt. Se også *U 1976.889 Ø* om det tilsvarende problem ved indekskontakter, behandlet i afsnit 3.2. Det forhold at dødsboet af skifteretten blev udlagt til dækning af begravelsen, kunne i sag *422/1996* ikke afskære modregning, når de almindelige betingelser for modregning var opfyldt.

En anden situation forelå i sag *170/1995*, hvor kontohaveren døde

efter bindingsperiodens udløb, og hvor banken havde foretaget modregning tre dage efter bindingsperiodens udløb uden at give afdøde besked herom. Ankenævnet bemærker i sagen »i øvrigt, at klageren som følge af, at kontohaveren ifølge en selvpensioneringskonto ikke har mulighed for at indsætte en begunstiget, til hvem beløbet udbetales ved pågældendes død, ikke ville have haft krav på beløbets udbetaling, da dette rettelig ville tilkomme dødsboet efter hendes ægtefælle.« Sagen er også omtalt nedenfor under "normal udbetaling".

Ophævelse i utide
Der er ikke hjemmel til at ophæve en selvpensioneringskonto i utide, og der opstår ikke modregningsspørgsmål.
Overførsel kan ikke betragtes som ophævelse i utide, se kapitel 5. Ligesådan kan det heller ikke betragtes som ophævelse i utide, at kontohaver begærer kontoen ophævet som følge af, at han er blevet varigt uarbejdsdygtig eller rammes af en livstruende sygdom, se straks nedenfor.

Normal udbetaling
Efter bekendtgørelsens § 3 er der to "normalforløb". Det ene er, hvor der sker udbetaling til kontohaver tidligst 15 år efter kontoens oprettelse, *og* kontohaver er fyldt 60 år, jf. § 3, stk. 1. Det andet er, hvor kontohaver bliver varigt uarbejdsdygtig eller rammens af en livstruende sygdom, jf. § 3, stk. 3.
Reglerne om selvpensioneringskonti adskiller sig på nogle punkter fra reglerne om kapital- og ratepension, som er behandlet ovenfor i afsnit 1.2. Der kan derfor ikke uden videre sluttes fra disse. Også for selvpensioneringskonti er lovens formål imidlertid alderdomsforsørgelse. Det fælles element *formålsbindingen* indebærer derfor, at kontohaver har krav på *effektiv betaling*, *dels* ved udbetaling på grund af varigt uarbejdsdygtighed eller livstruende sygdom, *dels* når de tidsmæssige betingelser i § 3, stk. 1, er opfyldt. Forskellen i reglerne går på, at der ikke som ved kapitalpension er tidsmæssigt spillerum, hvori kontohaver diskretionært kan vælge tidspunktet for udbetaling af kapitalen. Reglen i retsplejelovens § 512, stk. 3, 1. pkt., der også omfatter disse konti, fører til, at kreditorforfølgning og modregning er udelukket i tre måneder fra den dag, hvor kontoens indestående kunne hæves. Efter denne fredningsperiode kan banken foretage modregning i kontoen. Pengeinstitutankenævnets praksis understøtter dette, hvor Ankenævnet flere gange blandt andet har bemærket:

»Indeståendet på en selvpensioneringskonto må anses for omfattet af bestemmelsen i retsplejelovens § 512, stk. 3, således at udlæg i indeståendet først kan foretages, når der er gået 3 måneder efter den dag, hvor kontohaveren kunne kræve indeståendet udbetalt. Herefter må også modregning fra pengeinstituttets side være afskåret indtil dette tidspunkt.«

Det var tilfældet i sagerne *277/1991*, *247/1992*, *670/1992*, *170/1995* (se ovenfor under "kontohavers død"), *7/2000* og *167/2004*, hvor tre-måneders-perioden ikke var udløbet, hvorfor banken var uberettiget til at modregne, og i sag *267/1991*, hvor tre-måneders-perioden var udløbet og modregning derfor berettiget.

Tre-måneders-perioden har også været relevant i en række andre sager fra Pengeinstitutankenævnet og giver anledning til overvejelser om: 1) banken skal underrette om bindingsperiodens udløb og beskyttelsen mod kreditorforfølgning i den efterfølgende tre-måneders-periode; 2) om der kan aftales modregning i tre-måneders-perioden; og 3) det i praksis anvendte, at midlerne overføres til en almindelig indlånskonto efter bindingsperiodens udløb, evt. under bankens rådgivning.

Ad 1) Hvorvidt banken skal underrette om bindingsperiodens udløb og beskyttelsen mod kreditorforfølgning i tre-måneders-periodens, jf. retsplejelovens § 512, stk. 3, 1. pkt., efterfølgende begyndelse er omtvistet i Ankenævnets praksis. I de følgende sager var tre-måneders-perioden udløbet og banken derfor i princippet berettiget til at modregne:

Pligten til at underrette om bindingsperiodens udløb var fremme i sagerne *135/1994*, *212/1995* og *415/2000*. Ankenævnet fandt i sag *135/1994* ikke, at det berørte bankens modregningsret, at banken ikke ved bindingsperiodens udløb gav kontohaver særskilt underretning herom, idet periodens udløb klart fremgik af aftalen om oprettelse af selvpensioneringskonto. I modsætning hertil står sag *212/1995*, hvor *flertallet* (tre medlemmer) anså modregning for uberettiget på grund af manglende meddelelse om bindingsperiodens udløb, og at kontohaver i de to år op til periodens udløb ikke havde modtaget de sædvanlige pensionsoversigter eller andre årsopgørelser, hvoraf indeståendet på selvpensioneringskontoen fremgik. At engagementet var nødlidende, var ikke en rimelig begrundelse for ikke at fremsende sædvanlige meddelelser, og at der heller ikke kunne ses bort fra muligheden af, at det havde været medvirkende årsag til, at kontohaver ikke var opmærksom på indeståendet på kontoen og bin-

dingsperiodens udløb. *Mindretallet* (2 medlemmer) fandt derimod, at modregning var berettiget:

»... Det må lægges til grund, at klageren ved kontoens oprettelse fik udleveret en genpart af aftalen, hvoraf bindingsperiodens udløb fremgik, og indklagede findes ikke at have haft pligt til ved bindingsperiodens udløb at give klageren særskilt underretning herom. Vi finder heller ikke, at modregningen var uberettiget som følge af, at klageren, fordi engagementet var nødlidende, ikke i 1993 og 1994 modtog pensionsoversigter eller andre årsopgørelser, hvoraf indeståendet på selvpensioneringskontoen fremgik, hvorved bemærkes, at bindingsperioden ikke fremgår af disse oversigter og opgørelser. ...«

Kendelsen blev ikke fulgt af banken.

I sag *415/2000* var der også dissens, men her finder flertallet omvendt, at modregning trods lignende omstændigheder var berettiget. – Bindingsperiodens udløb fremgik af en oprettelsesblanket vedrørende kontoen. Kontohaver havde til gengæld ikke modtaget meddelelse ved bindingsperiodens udløb og havde inden modregningen ikke modtaget årsopgørelser i fem år. *Flertallet* (tre medlemmer) fandt, at kontohaver trods dette var klar over bindingsperiodens udløb. Den omstændighed, at kontohaver ikke var klar over og ikke af banken blev gjort opmærksom på, at beskyttelsen mod kreditorforfølgning og dermed mod modregning ophørte 3 måneder efter bindingsperiodens udløb, jf. retsplejelovens § 512, stk. 3, 1. pkt., kunne ikke bevirke, at bankens modregning var uberettiget. *Mindretallet* (to medlemmer) fandt derimod, at banken ved bindingsperiodens udløb burde have givet kontohaver meddelelse om bindingsperiodens udløb og i denne forbindelse tillige om beskyttelsen mod kreditorforfølgning.

Sag *415/2000* udtaler sig således også om pligten til at underrette om beskyttelsen mod kreditorforfølgning i tre-måneders-perioden. Pligten var også fremme i sag *343/1995*, hvor modregning i modsætning til ovennævnte sager blev foretaget ved bindingsperiodens udløb, men *inden for* tre-måneders-perioden. I sagen anså Ankenævnet modregning for uberettiget blandt andet med bemærkningen om, »at indklagede på klagerens forespørgsel vedrørende indeståendet var forpligtet til at oplyse klageren om, at han ved bindingsperiodens udløb havde ret til at få det udbetalt, jf. retsplejelovens § 512, stk. 3.« Ankenævnets praksis er omtvistet. Et afgørende moment, som taler for, at banken kan modregne, er, at bindingsperiodens udløb umid-

delbart fremgår af aftalen om selvpensioneringskonto, i modsætning hertil se ovenfor sag *212/1995*. På baggrund af Ankenævnets praksis synes banken heller ikke forpligtet til at gøre opmærksom på beskyttelsen mod kreditorforfølgning i tre-måneders-perioden, medmindre kontohaver forespørger om dette. Det synes at stemme overens med *Betænkning nr. 634/1971 om udlæg og udpantning* s. 84[87], som blandt andet udtaler: »Henstår pensionen eller understøttelsen i længere tid uden at blive hævet, kan de grunde, der fører til udlægsforbudet, ikke mere anses for at være til stede.«

At der *er* givet meddelelse om bindingsperiodens udløb, synes til gengæld at bestyrke modregningsadgangen. I sag *49/2001* var bankens modregning på en ægtefælles selvpensioneringskonto berettiget, idet der var forløbet mere end tre måneder efter bindingsperiodens udløb. Hertil bemærkede Ankenævnet også, at ægtefællen i årsoversigten og ved særskilt skrivelse var erindret om tidspunktet for bindingsperiodens udløb.

Ad 2) Der kan også være tale om, at banken og kontohaver indgår en aftale om, at indeståendet på selvpensioneringskontoen ved bindingsperiodens udløb skal anvendes til nedskrivning af kontohavers gæld til banken. En sådan aftale vil være i strid med bekendtgørelsens § 3, stk. 2, som fastsætter, at indeståendet ikke kan overdrages til eje eller pant *i* bindingsperioden, og derfor i givet fald vil være ugyldig. Endvidere vil modregning som i de ovenstående sager være afskåret efter RPL § 512, stk. 3, 1. pkt., i tre-måneders-perioden. Ankenævnet fandt ud fra det grundlag, at modregning havde været uberettiget i sag *247/1992*, hvor banken uden at give meddelelse herom havde modregnet cirka en måned efter bindingsperiodens ophør. I sag *153/1991* synes modregning aftalt før bindingsperiodens udløb, og tre-måneders-perioden syntes heller ikke udløbet. Klagen blev dog afvist i medfør af vedtægternes § 7, stk. 1, da stillingtagen til, om en mundtlig aftale var indgået, ville kræve bevisførelse i form af parts- og vidneafhøringer. Det ville nok have været mere naturligt at anvende argumentationen fra sag *247/1992*. I sag *167/2004* argumenterede banken med, at der fire år inden bindingsperiodens udløb var indgået en mundtlig aftale om modregning i forbindelse med, at afdelingsdirektøren telefonisk havde kontaktet kontohaver, som havde ønsket at overføre selvpensioneringskontoen til en anden bank. Ankenævnet fandt det ikke godtgjort, at mundtlig aftale inden

87. Se kapitel 3, afsnit 1.1.

bindingsperiodens udløb var indgået, og at det ville være naturligt, at banken bekræftede en sådan aftale skriftligt, og at modregning foretaget to dage efter bindingsperiodens udløb måtte anses for uberettiget. Det synes at have været mere korrekt, hvis Ankenævnet havde henvist til bekendtgørelsens § 3, stk. 2. Ankenævnet henviste efterfølgende til, at modregning er afskåret indtil tre-måneders-periodens udløb efter retsplejelovens § 512, stk. 3, 1. pkt.
Der synes *efter* bindingsperiodens ophør, men før tre-måneders-periodens ophør, ikke at være noget til hinder for, at kontohaver og banken aftaler modregning. Kontohaver kan frit disponere over midlerne og for eksempel indsætte dem på en lønkonto. Det er også forudsat i Ankenævnets praksis, hvor spørgsmålet har været om aftalernes indgåelse og gyldighed. I sag *523/1992* havde kontohaver efter bindingsperiodens ophør, men før tre-måneders-periodens ophør, erklæret sig indforstået i, at banken modregnede. Kontohaver anførte, at banken ikke ville afgive ordningen, og at han havde følt sig presset til at indgå aftalen. Flertallet (tre medlemmer) fandt ikke, at der var godtgjort omstændigheder, som kan medføre, at kontohaver var bundet af aftalen. Mindretallet (to medlemmer) nåede frem til det modsatte med følgende udtalelse:

> »Vi lægger til grund, **at** klageren ved underskrivelsen af den omtvistede erklæring gik ud fra, at han ved ophævelsen af selvpensioneringsaftalen på grund af varig uarbejdsdygtighed måtte tåle modregning i (en del af) saldoen, til trods for at retsplejelovens § 512, stk. 3, udelukker sådan modregning, og **at** dette var afgørende for, at han underskrev erklæringen. Vi lægger endvidere til grund, at indklagedes medarbejder ikke med føje kunne påregne, at klageren var klar over sin retsstilling. Vi finder derfor ikke, at erklæringen var bindende for klageren, jvf. aftalelovens § 36.«

I sag *343/1995*, som er omtalt ovenfor, havde banken på kontohavers 60 års fødselsdag, overført indeståendet på fra kontohavers selvpensioneringskonto til dennes inkassokonto, hvis saldo var negativ. Banken anførte i kendelsen blandt andet, at den på kontohavers forespørgsel, havde meddelt, at indeståendet ville blive overført til nedbringelse af restgælden. Ankenævnet fandt det ikke godtgjort, at kontohaver på bindende måde havde accepteret, at indeståendet på hans selvpensioneringskonto ved bindingsperiodens udløb »blev anvendt til nedbringelse af hans gæld til banken.« Modregning var blandet andet af den grund uberettiget.

Ad 3) I praksis sker der – af naturlige årsager – ofte det, at kontohaveren ikke drager bort med selvpensioneringsbeløbet, men at han anmoder banken om at rådgive ham med hensyn til investeringen af midlerne. Hvis denne rådgivning ender med, at kontohaveren sætter (en del af) midlerne på en almindelig indlånskonto, opstår spørgsmålet, om banken kan modregne i denne konto.

De pågældende midler er (nu) undergivet kontohaverens frie rådighed, og hans øvrige kreditorer kan foretage udlæg i kontoen. Bankens modregningsadgang er derfor ikke udelukket af de grunde, vi hidtil har omtalt. Det ville alligevel virke stødende på de fleste, om banken kunne foretage modregning. I hvert fald hvis modregningen tidsmæssigt sker i tilslutning til rådgivningen om investeringen, er det nærliggende at begrænse bankernes modregningsadgang. Det må ligge som et naturale negotii i parternes aftale, og modregning vil stride imod god skik i lov om finansiel virksomhed § 43 og god skikbekendtgørelsen udstedt med hjemmel i bestemmelsen.

Naturligvis skal banken opfylde de almindelige modregningsbetingelser. I sag *583/1993* havde banken ikke noget forfaldent krav, se om sagen ovenfor under gældssanering. I en række af de ovenfor gennemgåede sager havde banken ikke givet kontohaver meddelelse om modregning til kontohaver. For eksempel fremgik det i sag *7/2000* af sagens omstændigheder, at kontohaver ikke fik direkte meddelelse om modregningen, men opdagede det ved læsning af et kontoudskrift. I sagerne *277/1991* og *247/1992* kunne banken ikke modregne, da den ikke havde givet kontohaver meddelelse om modregning. I sag *170/1995* havde banken foretaget modregning tre dage efter bindingsperiodens udløb i en selvpensioneringskonto og overført provenuet til et nødlidende engagement uden at give kontohaver besked herom. Trods det ikke fandtes godtgjort, at kontohaveren havde fået meddelelse om modregningen, således at han fik mulighed for at protestere straks efter dennes foretagelse, blev adgangen til at kræve den foretagne modregning tilbageført dog anset for bortfaldet ved passivitet, idet kontohaveren ikke effektivt havde søgt den foretagne modregning tilbageført i forbindelse med efterfølgende samtaler med banken. Ankenævnet synes dog i en række sager at have en forholdsvis liberal indstilling til passivitetsspørgsmålet, se *Bankretlige emner* s. 74 f.

3. INDEKSKONTRAKTER (PRISTALSREGULERET ALDERDOMSOPSPARING)

3.1. Karakteristik af ordningen

Lovgrundlaget er lovbekendtgørelse nr. 724 af 15. september 1999 om pristalsreguleret alderdomsforsikring og alderdomsopsparing. Til loven knytter sig Finansministeriets bekendtgørelse nr. 259 af 13. april 2004 om pristalsreguleret alderdomsopsparing i pengeinstitutter.[88]

Fra den 1. april 1957 til den 24. november 1971 kunne personer, der på oprettelsestidspunktet var fyldt 18 år, men endnu ikke 57 år, oprette indekskontrakter. Ordningen ophørte, eftersom man frygtede, at den ville blive for dyr for staten, som yder et indekstillæg.[89] Trods det er over 35 år siden, at ordningen ophørte, indestår der, som statistikken i kapitel 1, afsnit 2, viser, stadig betydelige beløb på indekskontiene, eftersom mange oprettede kontrakterne lige inden ordningen ophørte. Indekskontrakterne kunne oprettes i tilknytning til et ansættelsesforhold, men hovedsagligt blev kontrakterne indgået af personer på egen hånd uden relation til et ansættelsesforhold. En person kunne højest oprette 6 kontrakter. Kontohaveren – i lovens terminologi »interessenten« – modtager udbetalingen fra det fyldte 67. år. En interessent, der fylder 60 år den 1. juli 1999 eller senere, kan dog efter lovens § 3 a vælge at få udbetalingerne fra det fyldte 65. år – valget skal senest ske, den dag interessenten fylder 65 år, og betyder en (mindre) reduktion af den årlige udbetaling.

Udbetalingen vil ifølge lovens § 4 enten være i form af livrente med løbetid på mindst 10 år eller i form af en årlig ydelse med udbetaling over en aftalt periode af mindst 10 års varighed. Er den aftalte periode længere end 15 år, skal de udbetalinger, som falder herefter, være livsbetingede. Princippet for udbetaling er, at udbetalingen består af interessentens (pristalsregulerede) indbetalinger, hvortil staten yder et indekstillæg, og renterne af kontoen. Indekstillægget bliver først tilskrevet ved udbetalingen. Interessenten kan med varsel ophæve aftalen i utide efter § 21, stk. 1, og ved ophævelsen bortfalder retten til eventuel tilskrevet overrente ifølge § 21, stk. 4, og der skal betales en afgift til staten. Indekskontrakten ophæves altid ved

88. Indekskontrakter kunne også oprettes i forsikringsselskaber. For disse gælder bekendtgørelse nr. 258 af 13. april 2004 om pristalsreguleret alderdomsforsikring i forsikringsselskaber.

89. *Bankretlige emner* s. 78.

interessentens død, og indeståendet med overrenter tilfalder dødsboet efter § 21, stk. 3 og 4. Pensionsopsparingsloven omfatter ikke indekskontrakter, og det er ikke muligt at indsætte en begunstiget.

3.2. Modregning i indekskontrakter
Under forløbet
Lov om indekskontrakter § 11 gør klart op med retsstillingen under forløbet: Der er urørlighed såvel på kontohavers side som på kreditorernes side, og denne symmetri bevirker, at der i praksis ikke opstår realistiske modregningsspørgsmål. Lovens § 11 har følgende indhold:

> »Interessenten kan ikke overdrage, pantsætte eller på anden måde råde over den ham i henhold til en indekskontrakt tilkommende ret. Denne ret kan ikke gøres til genstand for retsforfølgning fra hans kreditorers side. Kommer interessenten under konkurs, finder dog reglen i forsikringsaftalelovens § 117 tilsvarende anvendelse.«

§ 11 stammer fra den oprindelige lov om indekskontrakter (lov nr. 260 af 2. oktober 1956). I forarbejderne udtales følgende:

> »For at sikre, at kun de, der har præsteret den opsparing, som er en forudsætning for hele ordningen, kommer til at nyde godt af denne, er det bestemt, at interessenten ikke kan overdrage sin ret i henhold til kontrakten eller disponere over den på anden måde – bortset fra adgangen til at ophæve den. Med hensyn til spørgsmålet om kreditorforfølgning bemærkes, at det for så vidt angår forsikringer i forvejen i forsikringsaftalelovens §§ 116 og 117 er bestemt, at forsikringstagerens ret ikke kan gøres til genstand for kreditorforfølgning. Hvis forsikringstageren går konkurs, og det godtgøres, at han i løbet af de sidste 3 år inden konkursen har anvendt et uforholdsmæssigt stort beløb til præmiebetaling, kan boet i visse tilfælde forlange det for meget erlagte indbetalt. Man har fundet det rimeligt, at tilsvarende regler kommer til at gælde retten i henhold til indekskontrakter på opsparingsbasis og har derfor i § 11 optaget bestemmelser, der svarer til forsikringsaftalelovens, og som gælder for alle indekskontrakter.«

Konkursreglen behandles straks nedenfor.
Urørligheden såvel på kontohavers side som på kreditorernes side understreges i sag *388/1993* fra Pengeinstitutankenævnet: I januar 1992 bevilligede en bank en kunde et lån til køb af en brugt bil. Ifølge bankens oplysninger havde kunden dér et ikke ubetydeligt

engagement, hvorfor lånet blev bevilget på særlige vilkår. Den 16. januar 1992 udskrev kunden i den forbindelse en erklæring, hvorefter »indekskonto nr. ... opgøres og afskrives på restgælden på øvrigt engagement«. Opgørelsen af indekskontrakterne blev dog stillet i bero, eftersom kunden ønskede at opnå en akkord. Vedkommende, som forestod akkordforhandlingerne på kundens vegne, besvarede den 23. november 1992 en henvendelse fra banken om opgørelse af indekskontrakterne, at med hensyn til disse »... ved vi begge to, at nævnte kontrakter er kreditorbeskyttet, hvorfor de skal holdes uden for aftalen.« I begyndelsen af maj 1993 ønskede kunden, at overføre kontiene til en anden bank, hvilket banken nægtede at efterkomme på grund af den underskrevne erklæring. Den 25. maj 1993 opgjorde banken indekskontoen og overførte nettoprovenuet på ca. 51.000 kr. til kundens lån, hvorefter restengagementet på ca. 201.000 kr. blev overgivet til inkasso. Kunden anførte blandt andet til støtte for sin påstand om tilbageførelse af modregningen, at fuldmagten til ophævelse af indekskontrakterne senere var tilbagekaldt. Banken påstod frifindelse. Ankenævnet fandt, at:

> »Da klagerens erklæring af 16. januar 1992 om ophævelse af indekskontrakterne må anses for tilbagekaldt ved skrivelsen af 23. november 1992 eller i hvert fald ved overførselsanmodningen primo maj 1993, har indklagede ikke været berettiget til at foranstalte indekskontrakterne ophævet den 25. maj 1993.«

Det synes mere nærliggende, hvis Ankenævnet havde anset kundens erklæring for ugyldig.[90]

I sag *35/1989* ophævede banken ved en fejl kundens indekskonto, berigtigede afgiften til staten og modregnede restbeløbet i sit tilgodehavende hos kunden. Indekskontrakterne var på dette tidspunkt misligholdte. Ankenævnet fandt, at kunden havde forholdt sig passiv og allerede af den grund var afskåret fra at gøre krav gældende med banken.

Kontohavers konkurs

Forsikringsaftalelovens § 117 – omtalt i kapitel 2, afsnit 2.1, og kapitel 3, afsnit 5 – er en *omstødelsesregel*, hvilket betyder, at fallentens kreditorer kan kræve usædvanlige dispositioner, som fallenten har foretaget i tidsmæssig tilknytning til konkursen ændret. Bestemmel-

---

90. Se *Bankretlige emner* s. 79.

sen tager sigte på uforholdsmæssigt store beløb, som kontohaver har indbetalt på indekskontoen inden for de sidste tre år før konkursen. Som nævnt i den almindelige karakteristik af ordningen ophørte adgangen til at oprette indekskontrakter i 1971, og det må antages, at § 117 ikke har praktisk betydning i dag på området. En eventuel anvendelse af bestemmelsen betyder imidlertid ikke, at fallenten får fri rådighed over kontoen – lov om indekskontrakter § 11 gælder stadig – og bankens modregning er udelukket.

Kontohavers gældssanering

For indekskontrakter er retsstillingen ved kontohavers gældssanering den samme som for kapitalpension og ratepension og er tilsvarende omfattet af betegnelsen »pensionsordning«[91] i konkurslovens § 222 a. Der henvises derfor til afsnit 1.2, hvor konkurslovens § 222 a behandles nærmere. Indekskontrakter adskiller sig dog ved, at de ikke har kunnet oprettes siden 1971, og at indekstillægget ikke kommer til udbetaling ved førtidig ophævelse.[92] Ifølge *Jens Paulsen* vil skifteretterne givetvis derfor indtage en mere debitorvenlig holdning, når de vurderer om indekskontrakter bør ophæves som betingelse for afsigelse af gældssanering.[93] Er skifterettens konkrete vurdering, at disse skal inddrages i gældssaneringen, vil et alternativ være – i stedet for at lade tilbagekøbsværdien helt eller delvist indgå gældssaneringen – at forsøge at kompensere kreditorerne ved en forlængelse af afdragsperioden for at opnå indekstillægget, når det udbetales til aftalt tid.[94] Som ved de andre pensionsordninger begrænser konkurslovens § 222 a, stk. 4, bankernes modregningsadgang, hvis en pensionsordning inddrages under gældssanering. Bestemmelsen er ment som en kodificering af *Pengeinstitutankenævnets praksis*, og dér har gældssanering især har været fremme i forbindelse med overførselsproble-

---

91. Betegnelsen er nærmere behandlet i afsnit 2.2.
92. En indekskontrakt vil derfor formentlig ved ophævelse i forbindelse med gældssanering have en beskeden værdi, og indbetalingen – reguleret i ovennævnte lov om indekskontrakter § 5 og den tilknyttede bekendtgørelsens kapitel 3 – have været »almindelig«.
93. *Jens Paulsen*: Insolvensret – Gældssanering (2006) s. 182-183.
94. *Jens Paulsen* i ET 4/2006 s. 292. Retspraksis for inddragelse af indekskontrakter i forbindelse med gældssanering før indførelsen af konkurslovens § 222 a er nærmere beskrevet af *Jens Paulsen*: Insolvensret – Gældssanering (2006) s. 180-183; se her bl.a. *U 1988.446 Ø*, *U 1998.496 V* og *U 1998.776 Ø*.

matikken, som behandles i kapitel 5, afsnit 2.2.2; som illustration kan nævnes sagerne *389/1990* (ikke fulgt) og *506/1992*. Af praksis, som ikke angår flyttespørgsmålet, kan nævnes sag *23/1994* og den efterfølgende *dom afsagt den 19. september 1996 af Vestre Landsrets 6. afdeling i ankesag B-1680-95*, hvor Ankenævnet og Landsretten anså, at bankens krav ikke var forfaldent, hvorfor modregning havde været uberettiget. Sagen og dommen er omtalt nærmere i dette kapitels afsnit 1.2.

Kontohavers død

Efter bekendtgørelsens § 21, stk. 3, ophæves en indekskontrakt altid ved interessentens (kontohaverens) død. I modsætning til kapitalpensioner og ratepensioner *tilfalder* det beløb, som indestår på indekskontoen, *dødsboet*. Dette var fremme i Skattedepartementets afgørelse af 1. januar 1979 (j.nr. 7213/137) om arveafgift.

Retsstillingen ved kontohavers død er sammenfaldende med reglerne om selvpensioneringskonti – det vil sige, at der ikke som ved kapital- og ratepension er mulighed for at indsætte en begunstiget. *Formålsbindingen* ophører ved kontohavers død.

Bankerne er herefter berettiget til at foretage modregning ved kontohaverens død, jf. *U 1976.889 Ø*:

> Afdøde havde oprettet seks indekskontrakter i en bank. Hans bo blev taget under skiftebehandling som insolvent gældsfragåelsesbo. Boet protesterede mod, at banken foretog modregning i indekskontoen under henvisning til, at det i bekendtgørelsen og i indekskontrakten var fastsat, at indeståendet skulle tilfalde boet.
>
> Bankens advokat indhentede under sagen en udtalelse fra Finansministeriet, der blandt andet udtalte, at »... finansministeriet ikke mener, --- at modregning i en indekskonto i dødsfaldssituationen forhindres af § 15, stk. 3 i økonomi- og budgetministeriets bekendtgørelse af 5. juli 1972 om pristalsreguleret alderdomsopsparing.
>
> Man har ved formuleringen af den anførte bestemmelse næppe haft modregningssituationen i tankerne, men har villet understrege forskellen mellem indekskontrakter i pengeinstitutter, hvor indekskontoen ligesom den øvrige formue tilfalder boet og indekskontrakter i forsikringsselskaber, som enten bortfalder helt ved død eller som kan have indsat en begunstiget på en sådan måde, at værdien ikke skal medregnes i boet.

> En naturlig fortolkning af bestemmelsen er, at den beskriver en fremgangsmåde ved en indeksinteressents død: først opgøres kontoen, bl.a. betales afgift til statskassen, og herefter indbetales restbeløbet til dødsboet.«
>
> Landsretten frifandt banken med følgende præmisser:
>
> »Ordlyden af bestemmelsen i den mellem afdøde og banken indgåede aftale og i bekendtgørelsen, hvorefter kontoens indestående ved dødsfald« tilfalder boet, findes alene at indebære, at bundne beløb skal frigives ved kontohaverens død. Der findes ikke med hjemmel i denne bestemmelse eller andre bestemmelser i aftalen eller i loven og bekendtgørelsen om pristalsreguleret alderdomsopsparing, herunder ikke i bestemmelserne om båndlæggelse eller om udelukkelse af retsforfølgning, at kunne gøres en sådan indskrænkning som af sagsøgeren påstået i den modregningsadgang, som efter lovgivningens almindelige regler tilkommer sagsøgte efter kontohaverens død. Herefter og da ejheller det af sagsøgeren iøvrigt anførte findes at kunne udelukke modregning, vil sagsøgtes frifindelsespåstand være at tage til følge.«

Lego Andersen udtaler i U 1982 B s. 333, at afgørelsen formentlig har mistet sin præjudikatsværdi ved gennemførelsen af den nye konkurslov. Der er efter vores opfattelse ingen holdepunkter herfor. Pengeinstitutankenævnet er således også nået frem til, at banken kan modregne ved kundens død, hvorfor banken i sag *302/2004* kunne modregne et større tilgodehavende, idet de almindelige betingelser for modregning var opfyldt.

Ophævelse i utide

Indekstillægget bliver først tilskrevet ved ubetalingen og således ikke, når indekskontrakten bliver ophævet i utide.

Ophævelse i utide betyder, at kontohaveren ønsker et beløb udbetalt tidligere end fastsat i indekskontrakten. I det tilfælde ophæves indekskontrakten i sin helhed ifølge bekendtgørelsens § 21, stk. 1, og efter stk. 4 bortfalder retten til den overrente, som eventuelt er tilskrevet i de sidste 5 år. Kontohaveren skal respektere bankens opsigelsesvarsel, dog højst 12 måneder.[95]

Ophævelse i utide er ensbetydende med, at kontohaveren får fri rådighed over midlerne, før pensionsbegivenheden er indtrådt. Der foreligger derfor ikke grunde, der taler for at afskære bankens modregningsret.

---

95. Banken kan ikke ensidigt ophæve indekskontrakter, jf. § 21, stk. 2.

I sagerne *63/1995* og *95/1999* fra Pengeinstitutankenævnet havde kontohaver følt sig henholdsvis presset henholdsvis tvunget til at opsige indekskontoen i utide. Ankenævnet afviste dette i begge sager.

I sag *63/1995* fra Pengeinstitutankenævnet havde banken afslået kundens anmodning om kredit i maj 1992, men accepterede overtræk på økonomikontoen til dækning af husleje. I juli samme år fremsatte banken krav om dækning af overtræk på økonomikontoen på ca. 7.000 kr. Den 9. juli 1992 underskrev kunden en anmodning om ophævelse af sin indekskonto. Banken opgjorde herefter indekskontoen og overførte den til økonomikontoen, som herefter fik en positiv saldo i stedet for den tidligere negative, hvilket må være at betragte som aftalt modregning. Kunden anførte blandt andet, at banken havde presset hende til at opsige indekskontoen i utide med henvisning til tilgodehavende; mens banken blandt andet omvendt anførte, at der ikke blev foretaget modregning i indeståendet, som blev overført til økonomikontoen efter kundens ønske. Ankenævnet bemærkede:

> »Beslutningen om at ophæve indekskontoen blev truffet af klageren selv, og Ankenævnet finder det ikke godtgjort, at indklagedes rådgivning forud herfor har været fejlagtig eller mangelfuld. Det er heller ikke godtgjort, at indklagede på utilbørlig måde har presset klageren til at ophæve kontoen, hvorved bemærkes, at det forhold, at indklagede ikke var villig til at stille yderligere kredit til rådighed for klageren, ikke kan betragtes som en sådan pression.«

Kunderne fik som nævnt heller ikke medhold i sag *95/1999*. Her gjorde et ægtepar gældende, at banken havde undladt automatisk at overføre indbetalinger til deres indekskonti, som således blev uopfyldte, og at banken dermed havde sikret sig, at kontiene ikke kunne forlanges overført til en anden bank. Ægtemanden anførte blandt andet, at han havde følt sig tvunget til at acceptere, at hans kapitalpension og indeksopsparing blev ophævet mod, at han af provenuet fik udbetalt 45.000 kr. til betaling af enkelte kreditorer, så en betalingsstandsning/konkursbehandling blev undgået. Ankenævnet lagde til grund, at ophævelsen af blandt andet mandens kapitalpension og indeksopsparing skete efter hans anmodning og antog, at ophævelsen af hans pensionskonti skete som led i afviklingen af dennes mellemværende med banken. Ankenævnet bemærkede herved, at banken forud for ophævelsen havde tilkendegivet, at den ville modregne i tilfælde af ophævelse.

Tilsvarende om pression ved ophævelse i utide af kapitalpension og ratepension, se afsnit 1.2.

Normal udbetaling
"Normalforløbet" er, at kontohaveren fra sit 65. eller 67. år og i en aftalt periode får udbetalt en månedlig ydelse. Da der er tale om en pensionsydelse, se lovens titel (»alderdomsopsparing«) og citatet ovenfor fra forarbejderne, er det utvivlsomt, at formålsbindingen udelukker, at banken kan modregne i den månedlige ydelse. Det blev også fastslået i *U 1985.230 V*, hvor en bank modregnede i de månedlige udbetalinger fra indekskontoen.[96] Landsretten nægtede banken modregningsadgang med følgende begrundelse:

> »Ifølge lovbekendtgørelse nr. 16 af 12. januar 1972 § 3, jfr. bekendtgørelse nr. 334 af 5. juli s.å. § 1, kunne indekskontrakter på opsparingsbasis kun oprettes i banker og sparekasser (samt Overformynderiet). Lovens formål var gennem skattebegunstiget og inflationssikret opsparing at tilgodese pensions- og alderdomsforsørgelsesmæssige hensyn. De årlige indbetalinger på indekskontrakter kan ikke sidestilles med sædvanlige dispositioner i et løbende kundemellemværende mellem indskyderen og dennes pengeinstitut. Det findes herefter at være en nødvendig følge af det hverv, der ved loven eksklusivt er overdraget de nævnte pengeinstitutter til opfyldelse af lovens formål, og foreneligt med den adgang til modregning, pengeinstitutter i almindelighed har over for deres kunder, at appellanten nægtes adgang til modregning i de beløb, som løbende tilkommer indstævnte i henhold til de af ham oprettede indekskontrakter.«

Det må antages, at retsplejelovens § 512, stk. 3 (omtalt i kapitel 3, afsnit 1.1, og i dettes kapitel, afsnit 2.2) slår igennem, således at modregning er udelukket i tre måneder. Har kontohaver ikke reageret, kan banken modregne, når tre-måneders-perioden er forløbet.

4. INVESTERINGSFONDS OG ETABLERINGSKONTI

Investeringsfonds og etableringskonti har i modsætning til de andre "særlige indlån" erhvervsinvesteringssigte – alligevel findes der enkelte sager fra Pengeinstitutankenævnet. Reguleringen af begge ordninger hører til den skattemæssige regulering. Det gælder for

96. Se også princippet i *U 1986.364 V* om selvpensioneringskonti, se kapitel 2, afsnit 2.

både investeringsfonds og etableringskonti, at anvendes midlerne ikke efter lovens formål, vil der kunne ske efterbeskatning. Eftersom formålsbindingen i disse situationer er ophørt, vil banken under forudsætning af de almindelige modregningsbetingelsers opfyldelse have modregningsadgang, men først når der er sket efterbeskatning, da kontoens indestående sikrer skattekravet og derfor ikke kan hæves før, skatten er betalt.

4.1. Karakteristik af ordningerne

Investeringsfonds

Reglerne om investeringsfonds er i lovbekendtgørelse nr. 933 af 24. oktober 1996 om investeringsfonds, med senere ændringer. Til loven knytter sig bekendtgørelse nr. 22 af 11. januar 1989 om investeringsfonds, med senere ændring, og Skattedepartementets cirkulære nr. 166 af 29. oktober 1984, med senere ændring. Derudover kan henvises til ligningsvejledningen afsnit E.D.1.

Det har fra og med 1998 ikke været muligt at foretage henlæggelse til investeringsfond, eftersom procentgrænsen i lovens § 4, stk. 1, fra da af er nedsat til 0. – Skattepligtige personer, som driver selvstændig erhvervsvirksomhed, var som udgangspunkt berettiget til at foretage henlæggelse til investeringsfond, jf. § 2, stk. 1, op til den i § 4, stk. 1, anførte procentgrænse af overskuddet for den selvstændige erhvervsvirksomhed i det indkomstår, hvor der skete henlæggelse (henlæggelsesåret). Henlæggelsen kunne fradrages den skattepligtige indkomst for henlæggelsesåret, jf. § 1. Som statistikken i kapitel 1, afsnit 2, viser andrager henlæggelse til investeringsfond, ikke en større del af det samlede indestående på de særlige indlånskonti, men omvendt står der stadig beløb på investeringsfondskonti, hvorfor de relevante regler for disse konti kort beskrives.

Lovens § 3 ff indeholder regler om midlernes anvendelse. Hvis en henlæggelse ikke anvendes inden for 6 år efter udløbet af henlæggelsesåret, sker der efterbeskatning, jf. §§ 9, stk. 1, og 6, stk. 2. Det beløb, der står på kontoen, anvendes i så fald primært til betaling af skattekravet og kan ikke hæves, før skatten er betalt, jf. § 9, stk. 3, og bekendtgørelsens § 6.[97]

Hvis kontohaveren (der hedder »den skattepligtige«) dør eller kommer under konkurs, eller hvis hans erhvervsvirksomhed ophører eller afhændes, medregnes ikke anvendte henlæggelsesbeløb med tillæg af tre procent[98] for hvert år fra henlæggelsesårenes udløb og indtil udløbet af døds, konkurs, ophørs- eller afhændelsesåret i den skattepligtige

indkomst for henlæggelsesårene, jf. lovens § 10, stk. 1. Det gælder dog ikke ifølge § 10, stk. 4, i det omfang investeringsfondshenlæggelser overtages på de for afdøde gældende betingelser efter dødsboskattelovens § 39, stk. 1, nr. 2, eller § 45, stk. 1, nr. 2, eller en efterlevende ægtefælle ved kontohaverens død indtræder i afdødes skattemæssige stilling efter dødsboskattelovens § 59, stk. 1, jf. dog § 59, stk. 2, nr. 2, hvorefter den efterlevende ægtefælle kan fravælge at indtræde.
Ifølge lovens § 15 kan kontohaveren hæve renterne af investeringsfondskontoen i overensstemmelse med vedkommende banks fastsatte regler herom. Renten er således til fri rådighed.

Etableringskonti
Det nuværende lovgrundlag for ordningen er lovbekendtgørelse nr. 1012 af 5. oktober 2006 om indskud på etableringskonto.[99] Til loven knytter sig Skatteministeriets bekendtgørelse nr. 927 af 4. oktober 2005 og Skattedepartementets cirkulære nr. 167 af 30. oktober 1984 med samme titel. Derudover kan henvises til ligningsvejledningen afsnit E.D.2.
Eftersom loven er inspireret af den dagældende investeringsfondslov,[100] har reglerne om etableringskonti visse fællestræk med reglerne om investeringsfonds. Forskellen er først og fremmest, at etableringskontireglerne giver lønmodtagere, der er fuldt skattepligtige her i landet, adgang til at indskyde en del af deres lønindtægt i en bank med henblik på etablering af selvstændig virksomhed eller erhvervelse af aktier eller anparter i et selskab, jf. etableringslovens § 1, stk. 1. Indskuddet kan fradrages ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst.
Ordningen blev indført ved lov i 1965 og har siden gennemgået en række ændringer. Tidligere gav loven fradragsret for indskud på en

97. I sag *592/1995* fra Pengeinstitutankenævnet var der sket en fejl i beregningen af skattekravet, hvorefter banken udbetalte kontiene, inden det fulde krav var opkrævet. Banken meddelte i den forbindelse kontohaver, at kontiene var opgjort og vedlagde kvittering for indbetaling af efterbeskatning med samtidig meddelelse om, at efterbeskatning var betalt. Ankenævnet fandt ikke, at banken var erstatningsansvarlig og bemærkede herved, at kontohaver ikke havde lidt noget tab ved, at udbetalingen skete, uden at restskat var fratrukket.
98. Til og med indkomståret 2001 udgør tillægget dog 5 procent.
99. Loven er kommenteret i *Lars Biel*: Etableringskontoloven med kommentarer (2007).
100. Lov nr. 198 af 6. juli 1957.

etableringskonto for lønmodtagere under 40 år med ønsket om at etablere egen virksomhed. I dag er gruppen udvidet til lønmodtagere under 67 år. Derudover er sigtet med loven udvidet til ikke blot at fremme nyopsparing, men også at sikre iværksættere bedre mulighed for at påbegynde egen virksomhed.[101] I 5 år efter, at virksomheden er etableret, kan overskuddet fra denne indsættes på etableringskontoen. Indskuddet skal udgøre mindst 5.000 kr. og maksimalt 40 procent af vedkommendes nettolønindtægt eller overskud; der kan dog altid indskydes 100.000 kr., jf. lovens § 3, stk. 1. Indskud kan hæves, når kontohaveren i henhold til loven etablerer selvstændig virksomhed eller anskaffer aktier eller anparter i et selskab, jf. § 5, som suppleres af § 7. Etablering skal ifølge § 8 ske senest ved udgangen af det indkomstår, hvori kontohaveren når folkepensionsalderen, men det kan dog tillades at fristen forlænges, hvis den manglende etablering skyldes utilregnelige årsager for kontohaver.
Der gælder lignende regler om efterbeskatning i tilfælde af kontohavers manglende etablering, konkurs eller død som for investeringsfondskonti (ovenfor punkt 4.1.). På tilsvarende vis sikrer kontoens indestående skattekravet og kan ikke hæves, før kravet er betalt, jf. lovens § 10, stk. 3, og bekendtgørelsens § 6. Ifølge lovens § 14, 3. pkt., medregnes renter, der ikke indskydes på ny efter de almindelige regler herfor, ikke til etableringskontoens indestående og kan hæves i overensstemmelse med bankens fastsatte regler herom. Renten er således til fri rådighed.

4.2. Modregning i investeringsfonds- og etableringskonti Under forløbet

Investeringsfondslovens § 14 har følgende indhold:

> »**§ 14.** Overdragelse, pantsætning eller andre retshandler med hensyn til foretagne indskud på en konto for investeringsfond kan ikke finde sted, ligesom indskuddene ej heller kan gøres til genstand for kreditorforfølgning, jf. dog § 10.«

Etableringskontolovens § 13 har følgende ordlyd:

> »**§ 13.** Kontohaveren kan ikke overdrage, pantsætte eller på anden måde råde over de på en etableringskonto indskudte beløb. Indskuddene kan heller ikke gøres til genstand for retsforfølgning bortset fra konkurs, jf. § 11, stk. 1.«

---

101. *Lars Biel*: Etableringskontoloven med kommentarer (2007) s. 21-22.

De to lovregler gør klart op med retsstillingen under forløbet: Der er urørlighed såvel på kontohavers side som på kreditorernes side, og der er således symmetri. Der opstår herefter ikke modregningsspørgsmål under forløbet.
Som nævnt i den almindelige karakteristik kan kontohaver frit hæve renten i overensstemmelse med vedkommende banks fastsatte regler. Det betyder, at der kan foretages modregning i renten.[102]

Kontohavers konkurs
I modsætning til pensionskontiene skal investeringsfonds og etableringskonti ophæves ved kontohavers konkurs. Hovedreglen er, at der foretages efterbeskatning i overensstemmelse med lovens almindelige regel, og at saldo herefter indgår i konkursboet.
Det fremgår både af investeringsfondslovens § 14 og etableringskontolovens § 13, som henviser til reglerne om død og konkurs i § 10, at der vil kunne ske kreditor-/retsforfølgning i tilfælde af konkurs. Da etableringskonti og (tidligere) investeringsfonds kan andrage betydelige beløb, har det særlig interesse for den kontoførende bank, at den har modregningsadgang efter skattetilsvaret. Spørgsmålet har flere gange foreligget til prøvelse:
I *U 1980.335 SH* havde et aktieselskab en investeringsfondskonto i en bank. Efter at selskabet var blevet erklæret konkurs, foretog banken modregning i kontoen – med respekt af skattetilsvaret – med forfaldne krav på selskabet. Sø- og Handelsretten udtalte, at spærringen af kontoen ophørte efter, at skattevæsenets krav var opfyldt, og at indeståendet herefter måtte ligestilles med en almindelig indlånskonto i banken. Modregning var derfor berettiget.[103]
I *U 1988.987/2 H* havde et aktieselskab den 30. juni 1982 oprettet en investeringsfondskonto i en bank vedrørende henlæggelsesåret 1980/81. Indskuddet var på 1.900.000 kr., der blev betalt den 1. juli 1982. Den 12. juli anmeldte selskabet betalingsstandsning, og ved dekret af 27. juli 1982 blev selskabet taget under konkurs. Banken forbeholdte

---

102. Se med hensyn til begge spørgsmål *Ole Simonsen* s. 28 og *Lars Biel*: Etableringskontoloven med kommentarer (2007) s. 163 og 165.
103. Afgørelsen tiltrædes af *Bernhard Gomard* i Tillæg s. 105 note 60, *Bo von Eyben* i U 1982 B s. 220, *Stefan Lindskog*: Kvitning (1984) s. 359 og 362, *Ole Simonsen* s. 28, *Kaj Egon Hansen* s. 38 f og *Lennart Lynge Andersen* i Revision og Regnskabsvæsen 1988 nr. 6 s. 47, *Anders Ørgaard*: Konkursret (9. udg. 2006) s. 204, anderledes *Mogens Munch* i U 1983 B s. 159.

sig under den videre udvikling modregningsret i indeståendet efter skattetilsvar. Herefter anlagde boet sag. Østre Landsret frifandt banken med følgende præmisser:

> »Lov om investeringsfonds indeholder ikke bestemmelser om modregning, og det kan ikke antages, at der ved de administrative forskrifter, der er udfærdiget i henhold til loven, er sket en regulering af spørgsmål om modregning, som må afgøres ud fra de almindelige regler herom. At indestående på en investeringsfondskonto ikke kan gøres til genstand for kreditorforfølgning, medfører ikke i sig selv, at modregning i forbindelse med konkursbehandling er udelukket.
>
> Det særlige investeringsformål, der er baggrunden for oprettelse af en investeringsfondskonto, er ikke længere til stede, når kontohaverens bo bliver taget under konkursbehandling, og når skattevæsenets krav på efterbeskatning i medfør af § 10 i lov om investeringsfonds er opfyldt, ophører spærringen af kontoen. Bestemmelserne i lov om investeringsfonds bevirker således ikke, at kontohaverens fordring mod banken på tidspunktet for konkursdekretets afsigelser (jfr. lov nr. 187 af 9. maj 1984 om ændring af konkursloven § 4, stk. 3) var af en sådan beskaffenhed, at modregning var udelukket, jfr. konkurslovens § 42, stk. 1. Der er i denne forbindelse uden betydning, at kontoen først kan opgøres beløbsmæssigt, når der er truffet afgørelse vedrørende efterbeskatning. Herefter og idet der i øvrigt ikke foreligger særlige grunde, der taler for, at netop indestående på investeringsfondskonti skulle være unddraget for modregning i et tilfælde som det foreliggende, tages sagsøgtes påstand til følge.«

Højesteret stadfæstede enstemmigt Østre Landsrets dom.[104]
Lignende omstændigheder kom til udtryk i *U 1996.1219 V* (dissens), hvor selve udsigten til kontohavers konkurs medførte, at banken var berettiget til at nægte overførsel af etableringskonto, da formålet med kontoen var bortfaldet: Da det ikke lykkedes at rekonstruere et anpartsselskab, indgav selskabet den 31. maj 1994 konkursbegæring til skifteretten, hvilket selskabets bank blev underrettet om dagen efter. Den 2. juni anmodede selskabet banken om at overføre indeståendet på en investeringsfondskonto til en anden bank, hvilket blev nægtet med den begrundelse, at der ville kunne modregnes i indeståendet på kontoen med respekt af eventuelt skattekrav. Den 15. juni blev der afsagt konkursdekret. Ligesom byretten fandt *flertallet* (to

104. *Erik Werlauff* udtaler i U 1989 B s. 252, at dommens resultat ikke er ubetænkeligt, i modsætning til *Ernst Polack* i Revisorbladet 1989, nr. 6, s. 47.

dommere) i Vestre Landsret, at banken ikke havde pligt til at overføre indeståendet. Det fremgår af flertallets præmisser, at eftersom det kun var et spørgsmål om tid, før der ville blive afsagt konkursdekret, var formålet med kontoen bortfaldet. Det blev ikke anset for en kreditorbegunstigelse, som kan omstødes efter konkurslovens § 74, at banken sikrede sig adgang til senere at foretage modregning i indeståendet efter opfyldelse af skattevæsenets krav på efterbetaling. *Mindretallet* (en dommer) nåede frem til det modsatte resultat, hvor det i præmisserne blandt andet hedder:

> [...] »Det er ubestridt, at indeståendet på kontoen – i tilfælde af, at anmodningen var blevet efterkommet – fortsat ville have været omfattet af investeringsfondslovens bestemmelser om sikkerhed i indeståendet for betaling af skattekrav. Ved at undlade at overføre indeståendet har indstævnte søgt at sikre sit tilgodehavende hos kontohaveren forud for de øvrige kreditorer, som ikke havde adgang til kreditorforfølgning i indeståendet. Appellanten findes herved på utilbørlig måde at have opnået en begunstigelse på de øvrige kreditorers bekostning, og da det ikke i denne forbindelse findes at kunne tillægges betydning, at formålet med oprettelsen af investeringsfondskontoen var ophørt, må afslaget på anmodningen om overførsel af indeståendet herefter anses for at være en omstødelig disposition, jf. konkurslovens § 74.«

Både præmisserne i *U 1988.987/2 H* og flertallets præmisser i *U 1996.1219 V* kan tiltrædes. Det forekommer ikke relevant, når *Mogens Munch* i U1983 B s. 159 som begrundelse for at afskære modregning i sådanne situationer henviser til, at bankerne selv fastsætter forrentningen af indskud på investeringsfondskonti, hvorved det må antages, at bankerne ved fastsættelsen af vilkårene har taget hensyn til den ulempe, at adgangen til modregning er afskåret, og derfor vil få en fordel af en ret til at modregne ved konkurs, som de ikke kunne forudse. *Erik Werlauff* anfører i U 1989 B s. 256 f, at *U 1988.987/2 H* er et uheldigt præjudikat at drage vidtgående slutninger fra, idet en modregningsadgang reelt medfører, at banken fra kontoens oprettelse nyder godt af en ikke aftalt sikkerhed på de øvrige kreditorers bekostning. Synspunktet kan heller ikke tiltrædes, hvilket også flertallet i *U 1996.1219 V* efterfølgende har understreget.[105] Nok er det almindelig anerkendt, at kreditors adgang til at

105. *Lars Lindencrone Petersen* og *Anders Ørgaard*: Konkursloven med kommentarer (10. udg. 2005) s. 332 tilslutter sig resultatet.

modregne i konkurs rejser nogle principielle spørgsmål, men disse spørgsmål er der gjort op med i konkursloven. "Appelsin i turbanen"-synspunktet rækker ikke langt med lovens udformning. Tilbage bliver, om fordringens »beskaffenhed« udelukker modregning, jf. konkurslovens § 42, stk. 1. Konkursboet ligner i denne sammenhæng et dødsbo, hvor der er trang til et endeligt opgør, og det afgørende moment forekommer at være, at det særlige formål, der begrunder de almindelige regler om investeringsfondskonti, er ophørt ved konkurs eller ved snarlig udsigt hertil. At kontoens indestående tjener som sikkerhed for krav på efterbeskatning ændrer ikke ved, at det er bortfaldet af investeringsformålet, som er afgørende – at indestående tjener som sikkerhed for krav på efterbeskatning, medfører alene, at bankens modregning skal ske med respekt af et sådant krav.

Kontohavers gældssanering

I forarbejderne og i litteraturen har man ikke henvist til investeringsfonds og etableringskonti, og der synes ikke at være afgørelser om betydningen af, at kontohaveren søger gældssanering. Reglerne om henholdsvis investeringsfonds og etableringskonti tager ikke stilling til dette spørgsmål. I afsnit 1.2. blev spørgsmålet behandlet for kapitalpension og ratepension; konkurslovens § 222 a finder dog kun anvendelse for pensionsordningerne.

At investeringsfonds og etableringskonti ikke tjener egentlige forsørgelsesformål taler stærkt for, at man stiller krav om ophævelse, før man tager stilling til gældssaneringsforslaget ved investeringsfonds og etableringskonti. Formålet med disse regler er ikke pension, men erhvervsstøtte. For en gældssaneringssøgende er erhvervsinvesteringer ikke længere aktuelle. En opgørelse vil medføre efterbeskatning af kontohaveren, men det samme gør sig gældende ved kapitalpension m.v. Efter vores opfattelse taler endvidere hensynet til, at det kan virke stødende, hvis den nu gældssanerede kort tid efter i utide kunne ophæve kontoen, for et krav om ophævelse. Kontiene vil derfor kunne inddrages ved gældssanering.[106]

Bankerne er herefter berettiget til at foretage modregning.

Kontohavers død

Hovedreglen ved kontohavers død er, at der foretages en efterbeskat-

106. *Jens Paulsen* når frem til samme resultat i "Gældssanering og pensionsordninger – teori og praksis" i ET 4/2006 s. 292.

ning af de henlæggelser, der ikke er blevet anvendt. Saldoen indgår herefter i dødsboet.
Det fører til, at banken kan foretage modregning i kontoen efter skattetilsvar, dvs. samme resultat som ved kontohavers konkurs.
Der består dog mulighed for, at kontoen videreføres trods kontohavers død efter investeringsfondslovens § 10, stk. 4, og etableringskontolovens § 11, stk. 4. En efterlevende ægtefælle vil således kunne indtræde i afdødes skattemæssige stilling. I disse (særlige) tilfælde fortsætter kontoen "på de for afdøde gældende betingelser", og lovens almindelige regel om urørlighed finder anvendelse. Modregning i kontiene kan herefter ikke finde sted.

Ophævelse i utide
Det følger af investeringsfondslovens § 6, stk. 1, at en henlæggelse til investeringsfond kan benyttes fra og med det indkomstår, der følger efter henlæggelsesåret. Selv om 6-års-fristen i § 6, stk. 2, ikke er udløbet, kan en foretagen investeringsfondshenlæggelse, der ikke anvendes som beskrevet i § 3, stk. 1, hæves efter lovens § 9, stk. 2, hvor der i så fald sker efterbeskatning.
Ifølge etableringskontolovens § 9, stk. 2, sker der efterbeskatning, hvis beløbet hæves, og etablering ikke er sket. Da de beløb, som er indsat på kontoen, sikrer skattekravet, kan de dog ikke hæves, før skatten er betalt.
I de nævnte situationer må banken have adgang til at modregne efter afregning af skattekravet, idet de særlige formål, der begrunder reglerne, er ophørt.

Normal udbetaling
Normalforløbet ved investeringsfonds og etableringskonti er, at indskuddene hæves på kontoen i takt med henholdsvis foretagelse af forlods afskrivning/etablering af selvstændig erhvervsvirksomhed. Kontohaveren har krav på effektiv betaling, når han har foretaget de nævnte dispositioner i overensstemmelse med lovenes formål, og banken kan ikke foretage modregning. Formålsbindingen slår igennem.
Hvis kontohaveren ikke foretager disse dispositioner inden lovens frister, sker der efterbeskatning. Kontoen ændrer herefter status til almindelig indlånskonto, og banken kan frit modregne i kontoens indestående:
For etableringskonti gælder, at etablering skal være foretaget inden

udgangen af det indkomstår, hvori kontohaveren når folkepensionsalderen, jf. etableringskontolovens § 8, stk. 1, se dog § 8, stk. 2, om fristforlængelse; er etablering ikke foretaget inden da, sker der efterbeskatning, jf. § 9, stk. 1. – For investeringsfondskonti gælder der, at henlæggelsen skal være anvendt i sin helhed inden 6 år efter udløbet af henlæggelsesåret, jf. investeringsfondslovens § 6, stk. 2; er det ikke tilfældet vil der ske efterbeskatning efter § 9, stk. 1.
Ved etableringskonti gælder også, at har etablering fundet sted, men indskuddene ikke har kunnet hæves efter etableringskontolovens § 7, vil der ifølge § 10, stk. 1, kunne ske efterbeskatning, når der er forløbet 9 år efter udløbet af det indkomstår, hvor etablering har fundet sted, eller inden udgangen af det indkomstår, hvor kontohaveren fylder 67 år. Disse beløb vil kunne hæves inden udløbet af denne periode, men vil da efterbeskattes, jf. § 10, stk. 2. – Tilsvarende fastsætter investeringsfondslovens § 10 A, bestemmelser om efterbeskatning.
Banken vil kunne pådrage sig ansvar for mangelfuld rådgivning om efterbeskatning og således skulle erstatte kontohavers tab. Det var tilfældet i sag *203/1992* fra Pengeinstitutankenævnet. Tilsvarende kan fejl begået af banken give erstatningsretlige overvejelser. I sag *367/1997* fra Pengeinstitutankenævnet var der oprettet to investeringsfondskonti med to bankbøger, som bar påtegning om henlæggelsesår 1990 og 1991 svarende til de år, hvor kontiene blev oprettet, uanset at de skattemæssige henlæggelsesår var 1989 og 1990. Kontohaveren anvendte ikke henlæggelserne inden seks år fra henlæggelsesåret (1989 og 1990), hvilket medførte efterbeskatning. Ankenævnet fandt ikke, at banken var erstatningsansvarlig for den udløste efterbeskatning, som følge af den fejlagtige angivelse af årstallet på bankbøgerne.

5. BOLIGSPAREKONTRAKTER OG BOLIGOPSPARING

Det har været muligt at oprette to ordninger med bolig som formål – dels ordningen med boligsparekontrakter, som kunne oprettes frem til 1994, og dels ordningen med boligopsparing, som alene kunne oprettes i 1998. Ved den første ordning var incitamentet et præmiebeløb afholdt af statskassen på fire procent pro anno af opsparingen inklusive renter, hvis opsparingen anvendtes til formålet. Ordningen blev i 1993 ændret med begrundelse i dansk økonomi og har bortset fra formålet lighed med uddannelsesopsparing, som med samme

begrundelse også blev ændret. Ved den anden ordning var incitamentet derimod, at renterne mv. af indskuddet blev fritaget for beskatning. Baggrunden for ordningen var at begrænse det private forbrug ved at øge opsparingen.[107] Som statistikken i kapitel 1, afsnit 2, viser, indeholder de to ordninger få midler sammenlignet med de andre ordninger.

5.1. Karakteristik af ordningerne

Boligsparekontrakter

Det nuværende grundlag for ordningen er lovbekendtgørelse nr. 26 af 12. januar 2005 om boligsparekontrakter (boligsparekontraktloven). Til loven knytter sig Bygge- og Boligstyrelsens bekendtgørelse nr. 73 af 27. januar 1994.

Indtil 1. januar 1994 kunne en person, som var fyldt 15 år ved første kontraktmæssige indbetaling, oprette én boligsparekontrakt, jf. lovens § 1, stk. 4, og § 2, stk. 1 og 2. For de konti, som var oprettet inden da, bliver statspræmien på fire procent kun tilskrevet frem til dette tidspunkt, jf. lovens § 5, stk. 3, og bekendtgørelsens § 2, stk. 1, og beregnes kun af den opsparing, som var foretaget inden for de første 10 år efter den første indbetaling, jf. lovens § 5, stk. 2. Den skattefri statspræmie kan dog (stadig) kun opnås, hvis opsparingen anvendes til bestemte boligformål opregnet i lovens § 1, som enten tilvejebringer eller forbedrer kontohavers helårsbolig. – Formål som ifølge stk. 2 omfatter køb af grund til opførelse af bolig, opførelse eller køb af helårsbolig, køb af andelsbolig og indskud eller forudbetaling af leje ved indgåelse af lejekontrakt. Derudover kan opsparingen anvendes til forbedring eller udvidelse af bestående helårsbolig, hvilket må forstås som enhver foranstaltning, som forøger selve boligens brugsværdi. Banken skal kontrollere, at kontohaver har anvendt beløbet til sådanne boligformål, og opsparingen skal forrentes med bankens højeste indlånsrente. Det er muligt at få opsparingen delvist udbetalt til de nævnte formål ved udbetaling af en forholdsmæssig andel af præmien. Kontohaver har endvidere mulighed for at ophæve kontoen og bruge midlerne til andre formål, men mister da statspræmien. Tilsvarende gælder, hvis kontohaveren ikke over for banken dokumenterer, at midlerne anvendes til de i loven nævnte formål.

---

107. Se de almindelige bemærkninger i lovforslag nr. L 28 af 21. oktober 1997 om boligopsparing.

Kravet i lovens § 3 om mindste[108] og højeste årlig indbetaling gælder sammen med kravet om indbetaling i mindst tre og højst ti år ikke længere; desuden er den 3-årige bindingsperiode i boligsparekontraktlovens § 7 ophævet.

Boligopsparing
Grundlaget for ordningen er lovbekendtgørelse nr. 107 af 21. februar 2007 om boligopsparing (boligopsparingsloven). Til loven knytter sig Socialministeriets bekendtgørelse nr. 848 af 2. december 1998 om boligopsparing.
I 1998 var der adgang for personer, som var fyldt 15 år, til at indskyde mindst 1.200 kr. og højst 12.000 kr. på boligopsparingskonti med samme formål som boligsparekontrakterne – formålene fremgår af lovens § 2. Efter 1998 var der ikke adgang til at indbetale på kontoen. I modsætning til boligsparekontrakterne er der som nævnt ikke tale om en skattefri statspræmie, men om at de renter af indskuddet, som tilskrives kontoen i højst 10 år, er skattefrie. Det følger af lovens § 4, stk. 2, at det opsparede beløb tidligst kan udbetales tre år efter den første indbetaling og senest skal udbetales ti år efter den første indbetaling for at opretholde skattefritagelsen. Kontohaveren skal i følge lovens § 4, stk. 3, over for banken dokumentere, at beløbet skal anvendes til de omfattede boligformål. Banken skal efter bekendtgørelsens § 6 meddele skattemyndighederne, hvis den er bekendt med en genbeskatningssituation, som fremgår af ligningslovens § 7 R, stk. 2.

5.2. Modregning i boligsparekontrakter og boligopsparingskonti
Under forløbet
Bankens adgang til at modregne er forskellig afhængig af om, der er tale om en boligsparekontrakt eller en boligopsparingskonto.
For *boligsparekontrakterne* er den 3-årige bindingsperiode i bolig-

108. Kontohaver havde i sagerne *248/1988*, *160/1991*, *251/1992*, *636/1992* og *156/1997* ikke opfyldt kravet om minimumsindskud på 1.200 kr., hvilket medførte, at banken var berettiget til efter udløbet af den 3-årige bindingsperiode at foretage modregning i indeståendet. Det følger af bemærkningerne i sag *221/1992*, at når en bank trods kontraktens misligholdelse ikke i bindingsperioden kan foretage modregning i indeståendet på en boligsparekonto, må det desuden indebære, at banken ikke kan nægte at overføre kontoen til en anden bank med den begrundelse, at man har en fordring mod kontohaveren, for hvilken man har til hensigt at foretage modregning ved bindingsperiodens udløb, eftersom det reelt har karakter af anticiperet modregning.

sparekontraktlovens § 7 som nævnt ophævet.[109] Bestemmelsen udelukkede modregning i kontoen de første tre år ved at indføre urørlighed og indeholdt den symmetri, der kræves ved selvbåndlæggelse: – Kontohaveren kunne hverken hæve, overdrage eller på anden måde råde over de indbetalte beløb før tre år efter den første indbetaling i henhold til aftalen. Tilsvarende kunne der i samme tidsrum ikke foretages udlæg eller arrest i de indbetalte beløb. At midlerne ikke længere er bundet de første tre år, synes dog ikke at have betydning i dag, eftersom de sidste kontrakter blev oprettet i 1993.
Det følger af forslaget til lovændringen, at: »Når opsparede beløb ikke længere skal være bundet 3 år, bortfalder grundlaget for at opretholde begrænsningerne i opsparerens råderet over beløbene, samt beskyttelsen mod kreditorer.« Banken har derfor som udgangspunkt modregningsadgang. Det må dog gælde, som ved uddannelsesopsparing, at banken ikke kan modregne, hvis kontohaveren over for banken dokumenterer, at beløbet skal anvendes til formålet – dvs. de i lovens § 1, stk. 2, nævnte formål. Hvis kontohaveren giver en tilfredsstillende dokumentation, har han eller hun krav på effektiv betaling – lovgiver har foretaget en konkret øremærkning af midlerne. Det indeholder også et holdepunkt for dette resultat, at statspræmien vil tilfalde banken, hvis man anerkendte modregning i denne situation.

I sagerne *289/1993*, *587/1993*, *637/1993*, *54/1994* og *482/1994* fandt Pengeinstitutankenævnet, at banken ikke havde haft adgang til at modregne. Af bemærkningerne til sagerne fremgår sammenfattet, at kontrakten var opfyldt, og kontohaver derfor mod fremlæggelse af dokumentation for anvendelse til et præmieberettiget formål var berettiget til at opnå statens præmie på fire procent pro anno. Modregning ville fratage kontohaver muligheden for at opnå statens præmie samt fortsætte opsparingen.[110] Det betød i sag *54/1994* (dissens), at heller ikke bankens erstatningskrav for vinduer ødelagt i banken af kunden – som følge af bankens opsigelse af kundes engagement – ifølge Ankenævnets flertal (tre med-

109. Disse betragtninger kommer også til udtryk ved *uddannelsesopsparing* i afsnit 6.2, eftersom ordningen var inspireret af boligsparekontrakterne og tilsvarende ændret.

110. I sag *482/1994* udtrykkes direkte, at indeståendet på en konto tilknyttet en opfyldt boligsparekontrakt må anses for øremærket på en sådan måde, at banken ikke er berettiget til at foretage modregning heri, såfremt kunden som følge heraf fratages muligheden for at opnå statens præmie.

lemmer) kunne modregnes i en opfyldt boligsparekontrakt.[111] Tilsvarende bemærkninger som ovenfor sammenfattet kom også til udtryk i sag *587/1993*, hvor banken foretog modregning efter kundens anmodning om at overføre boligsparekontrakten til en anden bank.[112] Kendelsen blev ikke fulgt af banken, og i en senere afsagt *dom af den 2. maj 1995 af Københavns Byrets afdeling L i sag nr. L 542/94* nåede retten tilsvarende frem til, at banken havde været uberettiget til at foretage modregning. Retten fandt, at selv om beskyttelsen mod kreditorforfølgning var bortfaldet, forelå der fortsat en "øremærket" konto, som efter bekendtgørelsen frit kan overføres til en anden bank. I sag *637/1993* havde banken benyttet lovændringen som påskud til at modregne. Ankenævnets bemærkninger svarede til de ovenfor sammenfattede, og banken valgte ikke at følge kendelsen. I den senere dom, *U 1997.28 V*, fandt Vestre Landsret ligesom Ankenævnet, men i modsætning til byretten[113], at banken var forpligtet til at tilbageføre modregningen og genoprette boligsparekontrakten. – Vestre Landsret udtalte blandt andet, at lovændringen ikke ophævede boligspareordningen som sådan og i øvrigt ifølge bemærkningerne til lovændringen ikke tilsigtede at gribe ind i den enkelte kontrakt, som allerede var tegnet. Det havde været en væsentlig forudsætning for kontohaver ved kontoens oprettelse, at kontoens indestående med tillæg af statspræmie skulle stilles til dennes frie disposition til boligformål, og det måtte stå banken klart, at kontoen adskilte sig fra andre konti og dispositioner i det løbende mellemværende mellem banken og kontohaver, og at kontohaver med rette havde en forventning om effektiv betaling af indestående-det. Forudsætningen var ikke bortfaldet ved lovændringen. Kontohaveren havde opfyldt kontraktens vilkår og var berettiget til at opnå statspræmie ved udbetaling til dokumenterede præmieberettigede udgifter. Han havde ej heller krævet beløbet udbetalt til uvedkommende formål, og banken var derfor uberettiget til at anvende indestående til at modregne i kontohaverens gæld til banken.

---

111. Mindretallet (2 medlemmer) fandt ud fra karakteren af bankens erstatningskrav, at banken havde været berettiget til at modregne kravet i indestående på boligsparekontoen, også selvom kunden dermed mistede muligheden for at opnå statens præmie. Banken valgte ikke at følge kendelsen.
112. Med hensyn modregning i renter efter lovændringen fandt Ankenævnet, at modregning i disse beløb var udelukket, idet beløbene betragtes som ekstraordinært indskud og indgik i beregningen af (det tidligere krav om) årlig minimumsindbetaling.
113. *Dom af den 21. februar 1995* afsagt af Horsens Rets 3. afdeling.

I sagerne *289/1993* og *482/1994* fandt Ankenævnet tillige, at banken burde have oplyst kontohaver om, at denne ved fremlæggelse af dokumentation for præmieberettigede udgifter ville kunne opnå statens præmie på 4% p.a.

Hvis kontohaveren hæver midlerne uden dokumentation, er banken omvendt berettiget til at foretage modregning. Statspræmien vil i den situation bortfalde.

I sag *690/1993* anså Pengeinstitutankenævnet blandt andet bankens »[...] modregning i indeståendet ifølge en boligsparekontrakt for udelukket, så længe kontrakten er opfyldt, idet kunden ved modregningen fratages muligheden for at få udbetalt statspræmie i tilfælde af, at udbetaling ønskes til præmieberettigede formål. Når pengeinstituttet bliver anmodet om at udbetale kontoens indestående til ikke-præmieberettigede formål, bortfalder denne modregningsbegrænsning.« Banken havde derfor modregningsadgang, selvom kontohaver havde givet transport til sin kommune i kontoens indestående, og selvom banken var bekendt med transporten inden den modregnede, jf. gældsbrevslovens § 28.

For *boligopsparingskonti* gælder boligopsparingslovens § 5, som i sit indhold svarer til den dagældende boligsparekontraktlovs § 7. Hvad der tidligere gjaldt for boligsparekontrakter, gælder nu i hovedsagen for boligopsparing. Boligopsparingslovens § 5 indebærer, at kontoen er urørlig i *de første tre år* og udelukker modregning i kontoen – dette er dog ikke længere aktuelt i praksis, eftersom alle konti er oprettet i 1998.
For at opretholde skattefritagelsen skal beløb efter § 4, stk. 2, udbetales senest 10 år efter den første indbetaling. *Mellem det tredje og tiende år* (dvs. mellem 2001 og 2008) må det gælde som ved boligsparekontrakter, at banken ikke kan modregne, hvis kontohaveren over for banken dokumenterer, at beløbet skal anvendes til formålet. Hvis kontohaveren ikke giver en tilfredsstillende dokumentation, kan banken omvendt modregne.
Eftersom beløbet højst kan indestå i 10 år, må banken *efter udløbet af 10 års perioden* (dvs. i alle tilfælde efter 2008) kunne foretage modregning på linie med modregning i en almindelig indlånskonto. Der skal ske genbeskatning ved overskridelse af 10 års perioden, hvilket fremgår af ligningslovens § 7 R, stk. 2, nr. 2), jf. stk. 3. Selvom det i modsætning til etableringskonti ikke kommer eksplicit til udtryk i reglerne om boligopsparingskonti, må banken skulle respektere et eventuelt genbeskatningskrav,[114] – dvs. den skattebesparelse og for-

rentningen heraf, som kontohaver har haft ved ikke at betale skat af de tilskrevne renter.

Kontohavers konkurs

For *boligsparekontrakters* vedkommende fulgte det af lovens § 7, stk. 3, at de indbetalte beløb skulle frigives »ved konkurs«. Ophævelsen af bestemmelsen betyder ifølge bemærkningen til forslaget til lovændringen alene, at lovens angivelse af retstilstanden i tilfælde af konkurs og dødsfald ved ophævelsen af bindingsperioden på 3 år er blevet overflødig, da der nu er fri rådighed over beløbet. Banken må derfor stadig have adgang til at modregne ved kontohavers konkurs.
I modsætning til investeringsfonds og etableringskonti opstår der for boligsparekontrakter ikke spørgsmål, om banken skal respektere skattetilsvaret, idet der ikke hviler en latent skattebyrde på kontoen. Derimod bortfalder statspræmien.
For *boligopsparingskontis* vedkommende følger det af boligopsparingslovens § 5, stk. 3, 1. pkt., at i tilfælde af konkurs frigives de indestående beløb til konkursboet. Det indebærer – i overensstemmelse med det, der er anført i afsnit 4.3. om investeringsfonds og etableringskonti – at banken kan foretage modregning i kontoen. Der sker genbeskatning af renterne ved opsparerens konkurs ifølge ligningslovens § 7 R, stk. 2, nr. 3. Banken må derfor kun have adgang til at modregne med respekt af genbeskatningskravet.

Kontohavers gældssanering

Hverken reglerne om *boligsparekontrakter* eller reglerne om *boligopsparingskonti* tager stilling til, hvad der gælder ved gældssanering. At kontiene ikke tjener egentlige forsørgelsesformål taler for, at man stiller krav om ophævelse, før man tager stilling til gældssaneringsforslaget ved boligsparekontrakter og boligopsparingskonti. Efter vores opfattelse taler endvidere hensynet til, at det kan virke stødende, hvis den nu gældssanerede kort tid efter i utide kunne ophæve kontoen, for et krav om ophævelse. Ved *boligsparekontrakter* opstår der ikke – som nævnt ovenfor – spørgsmål om efterbeskatning af kontohaveren. Banken har således umiddelbar adgang til at foretage

---

114. Ligningslovens § 7 R blev indsat ved boligopsparingslovens § 8. Ifølge bemærkningerne til § 8 i lovforslag nr. L 28 af 21. oktober 1997 om boligopsparing, svarer reglerne om genbeskatning til principperne for genbeskatning i etableringskontoloven.

modregning i kontoen, hvis den ophæves.[115] Ved *boligopsparing* må der omvendt opstå genbeskatning ifølge § 7 R, stk. 2, nr. 1, eftersom det frigivne beløb skal anvendes til de andre formål end de, som boligopsparingslovens § 2 nævner. Banken må derfor kun have adgang til at modregne med respekt af genbeskatningskravet.

Kontohavers død

Det fulgte af *boligsparekontrakt*lovens § 7, stk. 4, at kontoen kunne kræves frigivet, hvis kontohaveren dør. Bestemmelsen er nu ophævet af samme årsager som bestemmelsen om frigivelse af indbetalte beløb ved konkurs i § 7, stk. 3.

Efter *boligopsparings*lovens § 5, stk. 4, kan dødsboet kræve, at de indestående beløb frigives, hvis opspareren afgår ved døden.

I lighed med, hvad der eksempelvis gælder ved selvpensioneringskonti, er der hverken for boligsparekontrakter eller boligopsparingskonti mulighed for, at kontohaver indsætter en begunstiget. Det er udtryk for, at formålsbindingen ophæves ved kontohavers død. Bankerne er herefter berettiget til at foretage modregning ved kontohavers død. Det skal for boligopsparings vedkommende ske med respekt af genbeskatningskravet ifølge ligningslovens § 7 R, stk. 2, nr. 4, jf. stk. 3, mens der ikke indtræder noget genbeskatningskrav ved boligsparekontrakter. At formålsbindingen ikke længere er til stede ved død kom til udtryk i Pengeinstitutankenævnets sag *14/1990*, hvor kontohaver døde tre måneder efter oprettelsen af en boligsparekontrakt.

Ophævelse i utide

For *boligsparekontrakters* vedkommende har kontohaver mulighed for at ophæve kontoen og anvende midlerne til andre formål end bolig, men mister derved statspræmien. Kontohaveren opnår ved en sådan ophævelse fri rådighed over kapitalen, og banken kan herved foretage modregning i kontoen.

Ved *boligopsparings*konti har kontohaver ikke adgang til at ophæve

---

115. *Jens Paulsen* når frem til samme resultat for boligsparekontrakter i ET 4/2006 s. 292.
Hvad angår *akkord* var banken i sag *563/1993* berettiget til at modregne i en opfyldt boligsparekontrakt. Kontohaveren havde ved det fremsatte akkordforslag tiltrådt modregning, og klagen fremkom, efter at akkorden var gennemført.

ordningen i de første tre år efter den første indbetaling. – Situationen er som nævnt ikke længere aktuel, da kontiene blev tegnet i 1998.
I modsætning til de andre ordninger, som her behandles, regulerer boligopsparingsloven – ligesom boligsparekontraktloven og lov om uddannelsesopsparing (se afsnit 6.1) tidligere gjorde – nogle specialtilfælde, der kan henføres under "ophævelse i utide". – Ved ophør af skattepligt som følge af fraflytning til udlandet mv. frigives indestående beløb efter boligopsparingslovens § 5, stk. 3, 2. pkt., og under skifte af ægtefællernes fællesbo kan hver af ægtefællerne kræve beløbene frigivet efter § 5, stk. 4, 2. pkt.
I disse tilfælde er der tale om, at kontohaver får fri rådighed over kapitalen, og banken kan herefter foretage modregning i kontoen. Det bemærkes særligt, at kontohavers ægtefælle – i skiftesituationen – ikke kan modsætte sig modregning.
Ved boligopsparing vil der, i modsætning til boligsparekontrakterne, opstå genbeskatning ifølge § 7 R, stk. 2, nr. 1, eftersom det frigivne beløb skal anvendes til de andre formål end de, som boligopsparingslovens § 2 nævner. Banken må derfor kun have adgang til at modregne med respekt af genbeskatningskravet.

Normal udbetaling
Ved *boligsparekontrakter* gør det samme sig gældende som anført under overskriften "Under forløbet". – Hvis kontohaveren over for banken dokumenterer, at beløbet skal anvendes til en præmieberettiget uddannelse, kan banken ikke modregne, og kontohaver har krav på effektiv betaling. Hvis kontohaveren hæver midlerne uden dokumentation, er banken omvendt berettiget til at foretage modregning.
Ved *boligopsparing* gælder også de samme overvejelser som behandlet under overskriften "Under forløbet". – Kontohaver kan hæve det opsparede beløb tre år efter den første indbetaling i 1998. Kontiene har derfor siden 2001 frit kunnet hæves. Banken vil ikke kunne modregne, hvis kontohaveren over for banken dokumenterer, at beløbet skal anvendes til formålet. Hvis kontohaveren ikke giver en tilfredsstillende dokumentation, kan banken omvendt modregne. Eftersom beløbet højst kan indestå i 10 år, må banken med respekt af genbeskatningskravet i hvert fald efter 2008 (dvs. efter udløbet af 10 års perioden fra første indbetaling) kunne foretage modregning på linie med modregning i en almindelig indlånskonto.

6. UDDANNELSESOPSPARING

I perioden fra 1. januar 1987 til 31. december 1993 var det muligt at oprette uddannelsesopsparing. Reglerne var udarbejdet med boligsparekontrakterne som forbillede og blev ændret som et led i skattereformen i 1993. Som det ses af statistikken i kapitel 1, afsnit 2, indestår der stadig beløb på disse konti, hvorfor modregningsadgangen i den nuværende ordning gennemgås.[116]

6.1. Karakteristik af ordningen

Grundlaget for den nuværende udformning af ordningen er lovbekendtgørelse nr. 769 af 17. september 1993 om uddannelsesopsparing. Til loven knytter sig Undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 972 af 13. december 1993 med samme titel.

Indtil den 1. januar 1994 kunne der oprettes uddannelseskonti, jf. lovens § 1, stk. 2. – En konto for et barn under 18 år kunne oprettes i barnets navn af forældre, bedste-, pleje- og stedforældre; og en person kunne fra sit fyldte 18. år oprette sin egen uddannelseskonto. Kravet i lovens § 5, stk. 1, om mindste[117] og højeste indbetaling på kontoen er ophævet sammen med kravet om indbetaling i mindst tre og højst ti år. Der opnås en skattefri statspræmie på fire procent pro anno, hvis opsparingen anvendes til bestemte uddannelsesformål. Statspræmien beregnes for det beløb inkl. tilskrevne renter, som var opsparet den 31. december 1993, jf. lovens § 10, stk. 1, og bekendtgørelsens § 4, stk. 1; – dog beregnes præmien kun af den opsparing, som var foretaget inden for de første 10 år efter den første indbetaling. Præmien tilskrives i forbindelse med udbetaling af opsparingen til uddannelse, som giver ret til præmie, og som er nævnt i bekendtgørelsens bilag eller i øvrigt er godkendt af Undervisningsministeriet, jf. bekendtgørelsens § 4, stk. 2. Banken skal kontrollere at midlerne anvendes til præmieberettiget uddannelse, og opsparingen skal forrentes med bankens højeste indlånsrente[118]. Udbetaling kan tidligst finde sted, når kontohaveren (barnet) fylder 16 år, og uddannelsen – og således også udbetalingsåret – begynder. Udbetalingen kan højst udgøre 24.000 kr. årligt og skal finde sted i 12 månedlige

---

116. Om den tidligere modregningsadgang se 1. udg. af denne bog s. 68 ff.

117. Om manglende mindsteindskud se sag *40/1991*.

118. Om forståelsen af »højeste indlånsrente«, herunder renteændring, se sagerne *174/1997*, *183/1997*, *355/1997* (bank bundet af rentetillæg i brochure) og *39/2004*.

lige store rater, jf. lovens § 6, stk. 2; om udbetaling af opsparing til uddannelse, der er af kortere varighed, finder bestemmelserne i bekendtgørelsens § 1 anvendelse. Det er muligt at ophæve kontoen og bruge pengene til andre formål, men kontohaveren mister da statspræmien. Midlerne på kontoen tilhører kontohaveren (barnet)[119], hvilket illustreres af sag *76/1995* fra Pengeinstitutankenævnet, hvor en far (opretteren) uberettiget havde fået udbetalt indeståendet på sine to børns uddannelsesopsparingskonti og derfor var forpligtet til at reetablere kontiene. Det tilkommer dog indskyder[120] at bestemme, i hvilken bank kontoen skal føres, se sag *558/1992*.

6.2. Modregning i uddannelseskonti

Under forløbet

I juli 1993 blev lovens § 11 ophævet, hvortil der gælder de samme de betragtninger som ved boligsparekontrakter. Bestemmelsen udelukkede modregning i kontoen de første tre år ved at indføre urørlighed og indeholdt den symmetri, der kræves ved selvbåndlæggelse: – Kontohaveren kunne hverken hæve, overdrage eller på anden måde råde over de indbetalte beløb før tre år efter den første indbetaling i henhold til aftalen. I samme tidsrum kunne der ikke foretages udlæg eller arrest i de indbetalte beløb. At midlerne ikke længere er bundet de første tre år, synes dog ikke at have betydning i dag, eftersom de sidste kontrakter blev oprettet i 1993.

Det følger af forslaget til lovændringen, at: »Når de opsparede beløb ikke længere skal være bundet i 3 år, bortfalder grundlaget for at opretholde begrænsningerne i kontohaverens råderet over det opsparede beløb samt beskyttelse mod kreditorer.« Banken har derfor som udgangspunkt modregningsadgang. Det må dog gælde, som ved

---

119. Se *Lennart Lynge Andersen, Bent Iversen* og *Jørgen Nørgaard*: Umyndiges Formue (1988) s. 94.

120. I sag *495/1995* var der ved skilsmisse aftalt fælles forældremyndighed, og at moderen skulle indskyde 500 kr. månedligt på sønnens uddannelsesopsparingskonti. Kontoen blev på foranledning af faderen ophævet 11. oktober 1994. Moderens indskud blev herefter til juni 1995 overført til sønnens indlånskonto uden, at moderen var underrettet om dispositionerne, herunder om en hævning anført som »Told- og Skat«. Et flertal på tre medlemmer fandt, at banken skulle reetablere kontoen, mens et mindretal på to medlemmer nåede frem til modsatte resultat. Kendelsen er omtalt i *Bankretlige emner* s. 85 f.
I sag *257/2001* var opsparingen oprettet af en farfar, som ikke kunne gøre indsigelser mod bankens udbetaling til det 11-årige barns mor i forbindelse af køb af et Yamaha elflygel til barnet.

boligsparekontrakter, at banken ikke kan modregne, hvis kontohaveren over for banken dokumenterer, at beløbet skal anvendes til formålet – dvs. en præmieberettiget uddannelse, som er omfattet af bilaget til bekendtgørelsen eller som i øvrigt er godkendt af Undervisningsministeriet. Hvis kontohaveren giver en tilfredsstillende dokumentation, har han eller hun krav på effektiv betaling – lovgiver har foretaget en konkret øremærkning af midlerne. Det indeholder også et holdepunkt for dette resultat, at statspræmien vil tilfalde banken, hvis man anerkendte modregning i denne situation.
Hvis kontohaveren hæver midlerne uden dokumentation, er banken omvendt berettiget til at foretage modregning. Statspræmien vil i den situation bortfalde.

Kontohavers konkurs
Det fulgte af lovens § 11, stk. 3, at de indbetalte beløb skulle frigives »ved konkurs«. Ophævelsen af bestemmelsen betyder ifølge bemærkningen til forslaget til lovændringen alene, at lovens angivelse af retstilstanden i tilfælde af konkurs og dødsfald ved ophævelsen af bindingsperioden på 3 år er blevet overflødig, da den følger af det almindelige retsgrundlag på dette område. Banken må derfor stadig have adgang til at modregne ved kontohavers konkurs.
I modsætning til investeringsfonds og etableringskonti opstår der ikke spørgsmål, om banken skal respektere skattetilsvaret, idet der ikke hviler en latent skattebyrde på kontoen. Derimod bortfalder statspræmien.

Kontohavers gældssanering
Reglerne om uddannelsesopsparing tager ikke stilling til, hvad der gælder ved gældssanering. At kontiene ikke tjener egentlige forsørgelsesformål taler for, at man stiller krav om ophævelse, før man tager stilling til gældssaneringsforslaget ved uddannelsesopsparingskonti. Efter vores opfattelse taler endvidere hensynet til, at det kan virke stødende, hvis den nu gældssanerede kort tid efter i utide kunne ophæve kontoen, for et krav om ophævelse. Der opstår ikke – som det ellers er tilfældet ved investeringsfonds og etableringskonti – spørgsmål om efterbeskatning af kontohaveren. Banken har således umiddelbar adgang til at foretage modregning i kontoen, hvis den ophæves.[121]
Spørgsmålet synes ikke at have større relevans.

---

121. *Jens Paulsen* når frem til samme resultat i ET 4/2006 s. 293.

Kontohavers død
Det fulgte af lovens § 11, stk. 4, at kontoen kunne kræves frigivet, hvis kontohaveren dør. Bestemmelsen er nu ophævet af samme årsager som bestemmelsen om frigivelse af indbetalte beløb ved konkurs i § 11, stk. 3.
I lighed med, hvad der gælder eksempelvis ved selvpensioneringskonti, er der ikke mulighed for, at kontohaver indsætter en begunstiget. Det er udtryk for, at formålsbindingen ophører ved kontohavers død. Synspunktet træder særlig klart frem ved uddannelsesopsparing. Bankerne er herefter berettiget til at foretage modregning ved kontohavers død.

Ophævelse i utide
Kontohaver har mulighed for at ophæve kontoen og bruge pengene til andre formål end uddannelse, men mister derved statspræmien. I det tilfælde opnår kontohaveren fri rådighed over kapitalen, og banken kan herefter foretage modregning i kontoen.

Normal udbetaling
Uddannelsesopsparingsordninger adskiller sig fra de ordninger, som er behandlet under afsnit 1 til 5. Det skyldes især to forhold, som man genfinder under afsnit 7 om børneopsparing.
For det første var der adgang til at oprette og indskyde midler på en konto i en anden persons navn, hvor den begunstigede ejer midlerne, dvs. opsparing til børns uddannelse. (Forskellen på uddannelsesopsparing og børneopsparing er i denne relation, at reglerne om uddannelsesopsparing også gav mulighed for opsparing til egen uddannelse). De fleste ordninger blev – som tilsigtet – oprettet af forældre eller bedsteforældre. Indskyderens kreditorer (herunder en bank) kan derfor ikke foretage modregning i kontoen.
For det andet har det forhold, at midlerne i en væsentlig periode tilhørte en person under 18 år, indebåret, at en række af de konflikter beskrevet under andre særlige indlån, ikke kunne forekomme ved uddannelsesopsparingsordningen. Der kunne ikke opstå realistiske modregningsspørgsmål, før kontohaveren fyldte 18 år og derved blev myndig. Det må antages, at kontohaverne alle i dag er fyldt 18 år.
Tilbage bliver således spøgsmålet om, hvorvidt kontohaverens bank kan foretage modregning i kontoen efter, at kontohaveren er fyldt 18 år. Her gør det samme sig gældende som anført under overskriften "Under forløbet". – Hvis kontohaveren over for banken dokumente-

rer, at beløbet skal anvendes til en præmieberettiget uddannelse, kan banken ikke modregne, og kontohaver har krav på effektiv betaling. Hvis kontohaveren hæver midlerne uden dokumentation, er banken omvendt berettiget til at foretage modregning.

7. BØRNEOPSPARING

7.1. Karakteristik af ordningen

De nuværende bestemmelser for ordningen er i pensionsbeskatningslovens § 51 og bekendtgørelse nr. 1028 af 24. oktober 2005 om børneopsparingskonti.

Børneopsparingskonti kan oprettes i banker af forældre, bedsteforældre og oldeforældre – stedbarnsforhold og plejeforhold svarer til naturligt slægtskab. For hvert barn kan der kun oprettes én konto, som skal lyde på barnets navn. Den kan senest oprettes i det år, hvor barnet fylder 14 år. Bindingsperioden skal mindst vare 7 år, og midlerne kan tidligst hæves, når barnet fylder 14 år, og senest når barnet fylder 21 år. Barnet kan i modsætning til uddannelsesopsparing anvende midlerne, som ønsket, når bindingsperioden er udløbet.

Hvert år kan der højest indskydes 3.000 kr. og i alt højst 36.000 kr.[122] Børneopsparingen kan ifølge bekendtgørelsens § 3, stk. 2, foruden at være et kontant indskud, nu også placeres i værdipapirer. Renter, udbytter mv., som tilskrives kontoen i bindingsperioden, indgår ikke i den skattepligtige indkomst. Midlerne på kontoen tilhører barnet, og indskuddet betragtes som en gave til barnet. Indskuddet indgår derfor i det beløb på højst 56.800 kr. (2008), som forældre eller bedsteforældre afgiftsfrit kan give til børn og børnebørn.

7.2. Modregning i børneopsparingskonti

En række af de konflikter, som dette kapitel beskriver, kan ikke forekomme ved børneopsparingskonti. Det skyldes, at midlerne tilhører barnet. Herved afskæres indskyderens kreditorer (herunder banken) fra at modregne i kontoen, og andre spørgsmål, der optræder blandt myndige personer som eksempelvis konkurs og gældssanering[123], er udelukket for børn under 18 år og ikke særlig realistisk ved personer under 21 år. Disse situationer beskrives derfor ikke.

---

122. Se sag *374/1997* fra Pengeinstitutankenævnet om meddelelse om, at indskudsgrænse var nået, og om rådgivning om placering af fremtidig opsparing.
123. Ordningen vil i tilfælde af gældssanering skulle behandles på samme måde som selvpensioneringskonti.

Under forløbet
Efter bekendtgørelsens § 4, stk. 3, kan kontoens indestående, herunder tilskrevne renter, ikke overdrages til eje eller pant. – At den sædvanlige symmetri ikke eksisterer, skyldes det ovenfor omtalte forhold. (Kreditorforfølgning kan dog tænkes i barnets 18.-21. år, hvor midlerne som nævnt kan være bundet).
Det synes utvivlsomt, at banken ikke kan modregne i bindingsperioden.
At situationen kan opstå, er sag *231/1988* et eksempel på. Sagen angår overførsel af børneopsparingskonto til en anden bank og er derfor omtalt i kapitel 5, afsnit 2.2.2. I sagen var kontoen bundet til kontohavers 21-års fødselsdag. Banken nægtede at overføre kontoen under henvisning til (den nuværende) § 4, stk. 3, og til at kontohaver ved udstedelse af checks som følge af checkindløsningsaftalen havde opnået et overtræk på ca. 4.000 kr., hvorfor banken fandt sig berettiget til at gøre en helkundebetragtning gældende. Ankenævnet fandt ikke, at banken kunne nægte overførsel.

Barnets død
Kontoen ophører ifølge bekendtgørelsens § 4, stk. 4, hvis barnet dør. Indeståendet frigives til den, der ifølge skifteudskrift er berettiget til indeståendet.
Den model, der er anvendt i bekendtgørelsen, er kendt fra andre indlån, og er udtryk for, at der ikke kan indsættes en begunstiget. Den eneste praktiske situation, hvor banken kan modregne, er den, hvor "barnet" var mellem 18 og 21 år gammel.

Ophævelse i utide
Der er ikke adgang til at ophæve kontoen i utide.

Normal udbetaling
Hvis kontoen frigives ved barnets fyldte 14.-18. år, opstår der som nævnt ikke modregningsspørgsmål, idet barnet ikke vil optræde som debitor i forhold til en bank i denne periode.
Tilbage bliver spørgsmålet, om banken kan modregne, når kontoen frigives ved barnets fyldte 19.-21. år. Man kan forestille sig situationen, at banken straks ved barnets fyldte 18. år yder denne et lån til køb at et forbrugsgode, som værgen hidtil har nægtet barnet, og barnet misligholder lånet. Hvorefter banken ønsker at modregne på kundens 21. års fødselsdag, hvor børneopsparingskontoen ønskes hævet.

Der synes ikke at foreligge den grad af formålsbundethed, som man finder ved de andre former for særlige indlån, og lovgiver har ikke draget omsorg for, at det med sikkerhed kan udledes af regelgrundlaget, at kontohaver har krav på effektiv betaling. Der synes derfor ikke at være grunde, der afgørende taler for at afskære banken fra at modregne i den situation, at "barnet" når at stifte gæld i perioden op til kontoens normale udbetaling.
Spørgsmålet har været oppe i Pengeinstitutankenævnets praksis. Banken kunne i sagerne *150/1989, 170/1989, 357/1989*[124], *139/1993* og *375/1998* efter bindingsperiodens udløb foretage modregning i "barnets" forfaldne gæld til banken. Pengeinstitutankenævnet bemærkede i sag *375/1998*, at kontoens karakter af en børneopsparingskonto efter bindingsperiodens udløb ikke i sig selv udgør en hindring for kreditorforfølgning. I sag *112/2001* gjorde en moder gældende, at et beløb indsat på sin konto, stammede fra sønnens børneopsparingskonto og kun midlertidig var placeret dér. Bindingsperioden på børneopsparingskontoen var udløbet. Beløbet havde nedbragt moderens gæld til banken, og der var ikke i forbindelse med indbetalingen taget forbehold eller indgået særlige aftaler. Ankenævnet fandt, at selv om beløbet måtte have tilhørt sønnen, kunne det ikke efterfølgende pålægges banken at udbetale beløbet til sønnen med den konsekvens, at moderens gæld til banken forøges tilsvarende.
De almindelige modregningsbetingelser skal som i alle andre sammenhænge være opfyldt. Gælden skal således være forfalden til betaling, og indeståendet af på en børneopsparing kan ifølge sag *170/1989* ikke anvendes til ekstraordinær nedbringelse af et ikke misligholdt andet lån.

8. GEVINSTOPSPARING

8.1. Karakteristik af ordningen

Praksis anvender som nævnt i kapitel 1, afsnit 2, også begrebet "særlige indlån" om *gevinstopsparing*. Ordningen blev indført ved lov nr.

---

124. Betingelserne for modregning var ikke opfyldt i sag *357a/1989*, hvor banken kunne forlange restgælden fuldt indfriet efter et aftalt påkrav var afsendt, og skyldneren havde haft senest otte dage efter til at kunne berigtige manglende rettidig erlæggelse af skyldigt beløb. Påkravet blev i kendelsen ikke anset for at være afgivet. Kendelsen blev under dissens ændret i *357b/1989*, hvor det kom frem, at skyldneren havde modtaget påkravet. Restgælden var derfor forfalden til betaling og modregningsbetingelserne opfyldt.

321 om gevinstopsparing af 16. maj 1990 og omfatter i dag Pengeinstitutternes millionærkonti og Nordeas gevinstopsparing (begge omtales som "gevinstopsparingskonto" i det følgende). Banker kan efter lovens § 2, 1. pkt., oprette og modtage indskud på gevinstkonti, hvor kontohaveren i stedet for en del af renteafkastet eller hele afkastet af kontoen opnår mulighed for at vinde en pengepræmie. Indskydere på gevinstkontoen får efter § 4 et antal lodder i forhold til indskyderens indestående på gevinstkontoen. Gevinsten indsættes ikke på kontoen, men udbetales direkte til kontohaver. Gevinster på over 200 kr. beskattes med 15 procent. Midler fra kapitalpension, selvpensionering med videre kan efter normal udbetaling godt placeres på en gevinstopsparing som alternativ til en almindelig indlånskonto. Det må dog forudsættes, at der kun henstår disse midler på kontoen, jf. *TfS 1992. 312 DEP* om etableringskontomidler.
Det er ubegrænset, hvor mange konti en person kan oprette, og opsigelsesvarslet for kontoen er tre måneder. Ordningen svarer således til en almindelig indlånskonto med en indbygget lotteriseddel.[125] Disse konti adskiller sig derfor fra de formål, som normalt kendetegner de særlige indlån og synes ikke i sig selv at være beskyttet mod modregning, hvilket Pengeinstitutankenævnets praksis synes at understrege. Den sondring, som er lagt i de andre forrige afsnit mellem under forløbet, kontohavers død, ophævelse i utide etc., er derfor ikke nødvendig her.

8.2. Modregning i gevinstopsparingskonti

Der kan ske modregning, når kravet er forfaldet og de almindelige modregningsbetingelser ellers er opfyldt: Pengeinstitutankenævnet fandt, at banken var berettiget til at modregne i indestående på gevinstopsparingskonto i sag *1/1996* til inddækning af ubevilget overtræk på girokonto, og i sag *375/2000* (ikke fulgt, senere dom fra *Retten i Næstved af 13. november 2001, BS 1-967/2000*) til nedbringelse af sit forfaldne tilgodehavende; samt i sag *134/2005* til inddækning af overtræk på lønkonto og budgetkonto. Sag *572/1995* angår primært spørgsmål om rentetilskrivning, men *flertallet* (tre medlemmer) fandt blandt andet, at banken var berettiget til at betragte det samlede engagement som forfaldent og derfor var berettiget til at foretage modregning i indeståendet på gevinstopsparingskonto. I sag *68/1997* var banken ifølge akkordaftale forinden udstedelse af saldokvittering

125. *Bankretlige emner* s. 45.

berettiget til at modregne i blandt andet en gevinstopsparingskonto. Ankenævnet fandt på grundlag af aftalen banken berettiget til at modregne i forbindelse med, at engagementet efter kontohavers ønske blev overført til en anden bank.
I sag *106/1993* fandt Ankenævnet ikke at, der forelå forhold, der kunne begrunde, at banken var afskåret fra at foretage modregning i blandt andet en gevinstopsparingskonto. Ligesom der kunne ske modregning i sag *105/1994*. Det var også tilfældet i sag *427/1995*, hvor der ikke fandtes at foreligge omstændigheder, som kunne afskære bankens modregningsret efter almindelige regler. Heller ikke det forhold, at banken havde opnået kravet ved fusionen afskar modregningsadgangen, idet banken havde forbeholdt sig ret til at foretage modregning og spærret indeståendet på gevinstopsparingskontoen på ca. 3.000 kr. længe efter fusionen (og således betydelig længere, end de i sag *473/1990* omhandlede 5 måneder). Tilsvarende havde banken i sag *404/1996* været berettiget til at modregne seks måneder efter fusion, idet Ankenævnet fandt at kontohaver havde haft rimelig tid til at træffe foranstaltninger mod modregning. Ligeledes havde kontohaver i sag *279/1996* haft rimelig tid (mere end fire måneder efter fusionen) til at træffe foranstaltninger mod modregning. Et aftalt opsigelsesvarsel på tre måneder fandt Ankenævnet dog også at gælde banken, som derfor ikke umiddelbart var berettiget til at modregne. Banken ville imidlertid have kunnet foretage modregning efter opsigelsesperiodens ophør, ligesom banken, såfremt kontohaver forinden benyttede sig af sin ret til førtidig opsigelse mod dekort, ville have kunnet foretage modregning i forbindelse hermed. Da banken således under alle omstændigheder havde kunnet og ville kunne gennemtvinge modregningen, fandt Ankenævnet ikke tilstrækkelig anledning til nu at pålægge banken at tilbageføre den foretagne modregning.
I sag *212/1998* fandt et *flertal* i ankenævnet, at banken havde været berettiget til at modregne i gevinstopsparingskonto til nedbringelse af en gæld fra en kassekredit ydet til driften af en butik, som var gået konkurs 17 år tidligere. *Mindretallet* (to medlemmer) udtalte dog:

> »I forbindelse med at klageren i februar 1995 ønskede at oprette en gevinstopsparingskonto, burde indklagede have gjort opmærksom på, **at** hun havde et uafviklet mellemværende hidrørende fra den i december 1978 etablerede kredit, jf. herved Forbrugerombudsmandens etiske retningslinier, pkt. 1.1 og kommentaren hertil, og **at** indklagede ville kunne modregne i kontoens indestående, herunder

fremtidige gevinster. Vi finder desuden ikke, at indklagede uden varsel, og efter at klagerens indlånskonto havde bestået i mere end to år, vil være berettiget til at foretage modregning med den gennem flere fusioner i tiden før 1990 erhvervede fordring på klageren. Vi stemmer derfor for, at klagerens påstand tages til følge.«

I sag *600/1995* var Ankenævnet enigt om, at banken ikke var afskåret fra at modregne, selvom den i mere end 13 år ikke at have mindet kunden om dennes betalingsforpligtelse. (Dissensen i kendelsen angik rentelovens § 3, stk. 5). I sag *124/1997* var modregning berettiget til nedbringelse af en kautionsforpligtelse, som kontohaver havde påtaget sig 13 år tidligere.

Ankenævnets praksis viser således, at gevinstopsparingskonti behandles som almindelige indlånskonti, når der er tale om modregning, og der er ikke forhold, der kan begrunde, at banken er afskåret fra at foretage modregning. Tværtimod har banken i en række af sagerne ikke fortabt sit krav, trods en årrække er forløbet – hverken ved forældelse eller passivitet. Det er da heller ikke gevinstopsparingskontienes "særlige" karakter, som har betydet, at Ankenævnet i få tilfælde har nægtet modregning: I sag *177/1991* var bankens modregning ikke berettiget i beløb, som stammede fra en udbetalt personskade erstatning, og som var holdt adskilt fra kontohaverens øvrige formue. Beløbet var derfor unddraget fra kreditorforfølgning efter retsplejelovens § 513, stk. 1. I sag *403/1999* (offentliggjort) var banken ikke berettiget til at modregne i indeståendet på en gevinstopsparingskonto til indfrielse af sit tilgodehavende hos kontohavers fraseparerede ægtefælle. Det forhold, at såvel kontohaver som dennes fraseparerede ægtefælle var registret som kontohavere, var i denne forbindelse uden betydning. Sag *416/1995* (offentliggjort) omhandler i hvilket omfang banken kan modregne i indestående på millionærkonti, der ved en fejl ikke var medtaget under gældssaneringssag.

KAPITEL 5

OVERFØRSEL AF SÆRLIGE INDLÅNSKONTI

1. PROBLEMSTILLINGERNE

Modregning vil typisk være aktuel i den situation, hvor en kontohaver både har et beløb på sin indlånskonto og forfalden gæld til banken. Forholdet har ud over tilfældegrupperne nævnt i kapitel 4 også haft betydning i forbindelse med "flyttespørgsmålet", hvor kontohaver ønsker at overføre en særlig indlånskonto til en anden bank (eller til tredjemand).[126] Her har muligheden for at foretage modregning været ét af de argumenter, som bankerne har anvendt for at nægte overførsel af de ofte betydelige midler, som indestår på særlige indlånskonti.

Umiddelbart mangler der sammenhæng mellem flytte- og modregningsspørgsmålet, og reguleringen fastsætter da også for de fleste ordningers vedkommende, at overførsel kan ske, se afsnit 2.1. Flyttespørgsmålet gav ved Pengeinstitutankenævnets etablering i 1988 anledning til en række sager, hvor især pensionsordningerne var repræsenteret. Inden var bankerne sammenfattet set kun villige til at medvirke til at overføre en konto, hvis kontohaveren samtidig indfriede eller overførte sin gæld. Skete det ikke, nægtede bankerne at medvirke. Pengeinstitutankenævnet anlagde den praksis, at en bank *i hvert fald i almindelighed* er forpligtet til at efterkomme en begæring om overførsel, hvilket blev fulgt op af Finansrådet, som i 1991 indgik en aftale om fri overførsel af særlige indlånskonti mellem banker. Praksis før og efter Pengeinstitutankenævnets etablering er behand-

126. Behandlingen i det følgende er skrevet med henblik på, at en (pensions)konto i sin helhed bliver overført fra én bank til en anden. Én eller flere overførsler behøver dog ikke at ske "parallelt" mellem to banker. Denne/disse kan også ske "på kryds" mellem bank og forsikringsselskab, pensionskasse med videre. Der kan også enten ske hel eller delvis overførsel af en ordning, dog skattemæssigt med forskellige afgiftsmæssige konsekvenser. En overførsel kan endvidere ske internt i banken – for eksempel fra en kapitalpension til en ratepension.

let i afsnit 2.2. I afsnit 2.3. vurderes samlet reguleringen, praksis og de argumenter, som er blevet gjort gældende i debatten.
Flyttespørgsmålet synes i dag at rejse en ny problemstilling af relevans for kapitalpension og ratepension, som kun indirekte har med bankernes modregningsadgang at gøre. Afsnit 3 omtaler derfor for fuldstændighedens skyld, hvordan en overførsel af en ordning skal kvalificeres. Er der tale om en ny aftale, vil aftalens vilkår – herunder forståelsen af, hvem begunstigede er – blive forrykket som følge af den ny lovgivning, hvilket reelt kan betyde, at kunderne bliver stavnsbundet til den bank, hvori pensionskontoen er oprettet, hvis de ønsker at beholde de gældende vilkår i aftalen og forståelsen heraf.
Spørgsmål om ekspeditionstid og opsigelsesvarsel vil ikke blive behandlet i dette kapitel, smh. *Bankretlige emner* s. 91 ff. Tilsvarende vil bankens gebyr for overførsel af kontoen til en anden bank heller ikke blive behandlet, se hertil *Bankretlige emner* s. 281 ff.

2. FLYTTESPØRGSMÅLET

2.1. Lovreguleringen

Reguleringen af flyttespørgsmålet er ikke konsistent. De steder, hvor lovgivningen og de administrative forskrifter, tager stilling til spørgsmålet om overførsel, synes forudsætningen at være, at overførsel kan ske:
Lovgivningen om *kapitalpension* og *ratepension* indeholder ikke *civilretlige* regler om overførsel af kontoen til en anden bank. *Skattemæssigt* er der via pensionsbeskatningslovens § 41 og de ikke lovfæstede flytteregler, som bygger på praksis, tradition for at anse en overførsel såvel intern som ekstern, som var det den samme aftale. Afgiftsmæssigt behandles flytningen af kontoen således ikke som ophævelse i utide, og der opstår heller ikke fradragsret i anledning af, at beløbet indskydes i en anden pensionsordning.[127] Heraf kan ikke udledes, at det er den generelle regel.
Efter § 1, stk. 2, i Skatteministeriets bekendtgørelse nr. 302 af 2. maj 2000 om selvpensioneringskonti oprettet før den 2. juni 1998, kan indeståendet på en *selvpensioneringskonto* overføres til en anden bank.

---

127. Om pensionsbeskatningslovens § 41, se *Ole Andreasen, Kresten Fonnesbech-Wulff, Hanne Søgaard Hansen, Jesper Hjetting* og *Leif Normann Jeppesen*: Pensionsbeskatningsloven (2005) s. 368 ff.

Med hensyn til *indekskontrakter* fastsætter § 3 i Finansministeriets bekendtgørelse nr. 259 af 13. april 2004 om pristalsreguleret alderdomsopsparing i pengeinstitutter følgende:

> »En i et pengeinstitut oprettet indekskontrakt kan ved overenskomst mellem parterne overflyttes til et andet pengeinstitut, som er omfattet af lov om finansiel virksomhed. Indekskontrakter, der omfattes af samme indeksaftale, skal overflyttes samtidigt.
>
> *Stk. 2.* Et pengeinstitut kan ikke nægte overflytning af indekskontrakter uden påvisning af en særlig interesse ud over den almindelige forretningsmæssige i at bevare indestående så længe som muligt.[128]
>
> *Stk. 3.* Der gives ved overflytning indeksaftalen påtegning herom, og aftaledokumentet oversendes fra det afgivende til det modtagende pengeinstitut. Samtidig med overflytning af det på indekskontoen indestående beløb giver det afgivende pengeinstitut alle nødvendige administrative oplysninger til det modtagende pengeinstitut.«

Der er ikke regler for overflytning af *investeringsfondskonti.* Dog indeholder punkt 30 i Skattedepartementets cirkulære nr. 166 af 29. oktober 1984 om investeringsfonds med senere ændring, en forudsætning om, at overflytning kan ske.
Loven og bekendtgørelsen om *etableringskonti* tager ikke stilling til spørgsmålet. Derimod fastsætter punkt 14, stk. 3, i Skattedepartementets cirkulære nr. 167 af 30. oktober 1984 om indskud på etableringskonto med senere ændring udtrykkeligt, at en kontohaver kan overføre en etableringskonto fra en bank til en anden. Der kan vist ikke gives nogen forklaring på, at samme spørgsmål behandles forskelligt – udover, at cirkulærerne er underskrevet med én dags mellemrum.
Det følger af § 1, stk. 1, i Bygge- og Boligstyrelsens bekendtgørelse nr. 73 af 27. januar 1994 om *boligsparekontrakter* med pengeinstitutter, at indestående på en boligsparekonto frit kan overføres fra en bank til en anden.
Ifølge § 1, stk. 6, i lovbekendtgørelse nr. 107 af 21. februar 2005 om boligopsparing kan indeståendet på en *boligopsparingskonto*, hvorpå

128. Det forekommer meget vanskeligt at finde et eksempel, hvor overflytning kan nægtes.

der i 1998 kunne ske indbetaling af indskud, overføres fra en bank til en anden.
Efter § 2, stk. 1, i lovbekendtgørelse nr. 769 af 17. september 1993 om uddannelsesopsparing kan indestående på en *uddannelseskonto* overføres fra en bank til en anden.
En *børneopsparingskonto* kan overføres efter reglerne i § 1, stk. 2, i bekendtgørelse nr. 1028 om børneopsparingskonti af 24. oktober 2005:

> »Indestående på en børneopsparingskonto kan overføres fra et pengeinstitut eller et livsforsikringsselskab til et andet pengeinstitut eller livsforsikringsselskab som omhandlet i stk. 1. Aftale om overførsel af indestående på en børneopsparingskonto kan kun indgås mellem pengeinstituttet henholdsvis forsikringsselskabet og opretteren af kontoen.«

2.2. *Praksis*

Praksis om flyttespørgsmålet før Pengeinstitutankenævnets etablering adskiller sig som nævnt fra praksis efter dets etablering. For at sætte praksisændringen i perspektiv og for at vurdere de argumenter, som er blevet gjort gældende, er det nødvendigt først at omtale praksis *før* Ankenævnets etablering og dernæst praksis *efter* dets etablering. Praksis for de forskellige typer af særlige indlån behandles samlet; selvom praksis især angår pensionskonti, synes der ikke at være forskel i praksis for de enkelte ordninger.

2.2.1. *Praksis **før** Pengeinstitutankenævnets etablering*

Retspraksis

Domstolene fik ved mange lejligheder i 1980'erne forelagt flyttespørgsmålet.[129] De fleste domme nåede frem til, at banken er berettiget til at nægte overførsel af kontoen til en anden bank, men retspraksis er ikke entydig, og flyttespørgsmålet blev vurderet ud fra forskellige juridiske synsvinkler. Det var selvsagt ikke uden betydning, om man fra rettens side valgte det udgangspunkt, at kontohaveren havde valgretten, *eller* at banken som hovedregel kan nægte overførsel.
I en *utrykt dom af 17. marts 1982* afsagt af retten i Brædstrup havde en bank nægtet at overføre to selvpensioneringskonti, oprettet af et

129. Om praksis før Ankenævnets etablering se også *Ole Simonsen* i Advokaten 1988 s. 45 f og *Kaj Nielsen* i Advokaten 1987 s. 414 f og 1988 s. 169 f.

ægtepar, under henvisning til, at banken havde forfaldne modkrav mod parterne. Bindingsperioden udløb i 1987. Retten frifandt banken med følgende præmisser:

»Da der ikke i den sidstnævnte bestemmelse i bekendtgørelsen fra 1971 er pålagt pengeinstitutterne pligt til at overføre de omhandlede indskud, men alene åbnet adgang dertil, og da der ikke i lovgivningen i øvrigt findes hjemmel, hvorpå sagsøgerne kan støtte deres krav, ligesom der ikke i forarbejderne til lovgivningen om beskatningen af sådanne konti er støtte for, at indskyderne skulle have krav på overførsel til et andet pengeinstitut i tilfælde, hvor der består et anerkendt modkrav fra bankens side, kan der ikke gives dem medhold i deres påstand.«

I en *utrykt Vestre Landsretsdom* af 15. april 1983 ønskede et ægtepar at flytte mandens kapitalpensionskonto og indekskonto samt hustruens indekskonto til en anden bank. Manden skyldte banken cirka 70.000 kr.
Landsretten fulgte hustruens påstand om overførsel, hvorimod banken i øvrigt blev frifundet med følgende præmisser:

»I henhold til § 8 i budgetministeriets bekendtgørelse af 5. juli 1972, der er udstedt i medfør af § 3 i lov om pristalsreguleret alderdomsforsikring og alderdomsopsparing, forudsætter overflytning af en indekskontrakt til et andet pengeinstitut en overenskomst mellem indskyderen og pengeinstituttet som parter i kontrakterne. Efter indholdet af den mellem pengeinstitutterne den 15. april 1957 i forbindelse med lovens ikrafttræden indgåede aftale, sammenholdt med den under sagen fra Tilsynet med banker og sparekasser indhentede udtalelse, findes sagsøgte imidlertid ikke uden påvisning af en særlig interesse ud over den almindelige forretningsmæssige i at bevare indeståendet så længe som muligt, at være berettiget til at modsætte sig en overflytning. En sådan interesse findes ikke at være påvist for så vidt angår sagsøgeren (hustruen), der ikke står i noget gældsforhold til sagsøgte. Overfor sagsøgeren (manden), hos hvem sagsøgte har et anerkendt og forfaldent betydeligt tilgodehavende, findes sagsøgte imidlertid i overensstemmelse med udtalelsen fra Tilsynet med banker og sparekasser at være berettiget til som betingelse for at tillade overflytning, at kræve sig fyldestgjort for dette tilgodehavende.

Som modtager af indskuddene i henhold til overenskomsterne om kapitalpension findes sagsøgte tillige i disse opsparingsordninger at indtage en sådan stilling, at dens samtykke til en overflytning kræves og kan betinges som foran nævnt.«

I en *utrykt Østre Landsretsdom* af 17. oktober 1985 vedrørende overførsel af en selvpensioneringskonto blev banken frifundet med følgende præmisser:

»Der er hverken i pensionsbeskatningsloven, bekendtgørelsen eller parternes aftale hjemmel for, at appellanten kan bringe aftalen om oprettelse af en selvpensioneringskonto, hvor indskuddene med tilskrevne renter er bundet indtil den 3. juli 2005, til ophør før bindingsperiodens udløb. Da den fakultative adgang til at overføre kontoen til et andet pengeinstitut heller ikke kan forstås som af appellanten anført, skal indstævnte ikke tåle en sådan ensidig ændring af retsforholdet. Appellanten har ikke oplyst en retligt anerkendelsesværdig interesse i at flytte sin selvpensioneringskonto til et andet pengeinstitut. Derimod har indstævnte en loyal og anerkendelsesværdig interesse i at fastholde selvpensioneringsindskud i banken i den forud aftalte bindingsperiode. Der findes derfor ikke grundlag for at bringe aftalelovens § 36 i anvendelse i anledning af, at indstævnte har betinget en overførsel af kontoen til et andet pengeinstitut af, at parternes øvrige engagementer afvikles. Den indankede dom vil herefter være at stadfæste.«

En *utrykt dom af 18. juni 1986*, afsagt af retten i Århus, følger en sparekasses påstand om at nægte overførsel af en indekskonto med følgende præmisser:

»Ifølge § 8 i bekendtgørelse nr. 334 af 5. juli 1972 forudsætter overflytning af en indekskontrakt til et andet pengeinstitut en overenskomst mellem indskyderen og pengeinstituttet som parter i kontrakten.

Efter indholdet af den mellem pengeinstitutterne den 9. marts 1981 indgåede aftale findes et pengeinstitut dog ikke uden påvisning af en særlig interesse – ud over den almindelige forretningsmæssige i at bevare indeståendet så længe som muligt – at være berettiget til at modsætte sig en overflytning. Da sagsøgte har et betydeligt tilgodehavende hos sagsøgeren, at det er fastslået i retspraksis (jfr. U.f.R. 1976, side 889), at et pengeinstitut ved kontohaverens død kan foretage modregning i kontoens indestående, findes sagsøgte imidlertid at have en sådan særlig interesse i som betingelse for at tillade overflytning at kræve sig fyldestgjort for sit tilgodehavende. Som følge heraf tages sagtes frifmdelsespåstand til følge.«

Dommen *U 1986.364 V* (refereret flere steder – se navnlig kapitel 4, afsnit 2.2) indeholder referat af en *utrykt Vestre Landsretsdom* af 26. februar 1985 vedrørende samme parter. Banken blev frifundet for en

påstand om at overføre en indekskontrakt og en selvpensioneringskonto til en anden bank med følgende præmisser:

»Bindingsperioden for de indgåede aftaler udløber først om nogle år, og der kan ikke bortses fra, at der i denne periode vil kunne indtræffe begivenheder, som medfører, at betingelserne for at iværksætte modregning for indstævntes (bankens) side vil være tilstede, fordi der ikke længere foreligger noget pensions- eller forsørgelsesformål vedrørende de omhandlede ordninger.«

To afgørelser følger kontohaverens påstand om overførsel af konti til en anden bank. Disse afgørelser lægger en helt anden synsvinkel end de forannævnte sager på flyttespørgsmålet:
I en *utrykt dom af 22. marts 1984* afsagt af retten i Holbæk, havde en sparekasse nægtet at overføre en selvpensioneringskonto og en kapitalpensionskonti til et andet pengeinstitut. Kunden, der havde en milliongæld til sparekassen, oplyste – uomtvistet under sagen – at han var blevet opsøgt af en repræsentant for sparekassen, der foreslog ophævelse af de pågældende pensionskonti. Oprettelsen af kontiene var ikke kædet sammen med kreditgivning, og han havde ikke økonomiske problemer ved oprettelsen af kontiene. Sparekassen udtalte, at »det er et væsentligt led i sparekassens kreditvurdering, at der foreligger indlån af den omhandlede type fra kunden«, og at alle kundens konti i sparekassen måtte betragtes som ét mellemværende. Retten udtalte følgende:

»Retten må lægge til grund, at en kontohaver i en bank eller sparekasse, i mangel af modstående udtrykkelig aftale eller retsregler herom, må være berettiget til at overflytte en indlånskonto fra et pengeinstitut til et andet, hvilket også for så vidt angår selvpensioneringskonti fremgår af bekendtgørelse nr. 520 af 20/9 1982 § 8, stk. 5, og for så vidt angår kapitalpensionskonti af den udtalelse af 12/12 1978 fra Tilsynet med banker og sparekasser citeret i den af sagsøgte påberåbte og som bilag fremlagte dom af 15/4 1983.

Det følger af lovbekendtgørelse nr. 404 af 10/8 1983 § 12 og tidligere ligelydende lovbestemmelser, at det ikke alene er formålet med opsparingsordninger, som de i sagen omhandlede, at sikre pension for den pågældende arbejdstager, men at det også er betingelsen for den slags konti, at de har en sådan form, at pensionsformålet sikres. Det bestemmes således i lovens § 12, at indlånsaftalen skal være formuleret på en sådan måde, at det sikres, at indeståendet efter arbejdstagerens fyldte 60. år bliver udbetalt til ham, og at udbetaling ved arbejdstagerens død kun

må ske til ægtefælle eller direkte descendens. Endvidere bestemmes i § 30, stk. 1, at pantsætning eller andre dispositioner, der medfører, at ordningen ikke længere opfylder de nævnte pensionsformål, medfører ophævelse af ordningen med heraf følgende pligt til at svare en afgift på 40 procent.

Ved at benytte pensionskontiene som kreditgrundlag med senere eventuel modregning in mente vil sagsøgte, hvis dispositionen er holdbar over for sagsøgeren, have foretaget en disposition, som efter lovbekendtgørelsens § 30, stk. 1, sammenholdt med § 12, indebærer, at pensionsordningen allerede fra kontoens oprettelse har været lovstridig. Sagsøgte må ved sin medvirken til oprettelse af pensionsordninger efter lovbekendtgørelse nr. 404 af 10/8 1983 og tidligere tilsvarende love have afskåret sig fra at foretage dispositioner, som medfører, at pensionskontiene ikke tjener pensionsformål, og sagsøgte vil følgelig ikke kunne påberåbe sig en modregningsret som grund til at nægte sagsøgeren ret til at overføre de omhandlede konti til et andet pengeinstitut, vil der være at give dom i overensstemmelse med sagsøgerens påstand.«

I Advokaten 1988 s. 169 oplyser *Kaj Nielsen*, at sagen i 1985 blev forligt ved, at sparekassen erklærede ikke at ville foretage modregning i de pågældende konti, når de frigives til den aftalte pensionsalder.

I en *tilkendegivelse fra 1987* fremsat af Østre Landsret[130] havde en bank afslået at overføre en kapitalpensionskonto til en anden bank under henvisning til sit betydelige forfaldne modkrav. Kontohaver bad herefter om, at kontoen blev overført til et forsikringsselskab. Da også dette blev afslået, anlagde han sag mod banken. Inden sagen kom for landsretten, døde kontohaver, og banken foretog modregning i kontoen. Boet indtrådte herefter i sagen, og samtidig anlagde afdødes sønner sag mod banken med påstand om betaling af indeståendet.
Landsretten tilkendegav, at en dom ville give boet medhold, og banken ønskede herefter ikke en dom i sagen. Det er her af særlig interesse at se punkt 3[131] i rettens tilkendegivelse:

---

130. Se herom *Kaj Nielsen* i Advokaten 1987 s. 414 f og 1988 s. 169 f, W. E. von Eyben: Dommertilkendegivelser (1987) s. 88-89 og *Ole Simonsen* i Advokaten 1989 s. 45 f.
131. Hele tilkendegivelsen er trykt i Advokaten 1987 s. 416 og hos *von Eyben* anf.st. s. 88-89.

»3. Kan banken nægte overførsel?

Det banken har gjort, er at betinge overflytning af kontoens indestående af, at N.N. samtidig »frigjorde banken for sit øvrige engagement med denne«, det vil sige betalte sin gæld til banken. Begæringen angik ikke frigørelse, men overførsel af kontiene, jfr. pensionsbeskatningslovens § 41[132], altså en situation, der ikke ophævede det indestående beløbs beskyttelse mod kreditorforfølgning.

Spørgsmålet er, om banken på noget grundlag har kunnet modsætte sig begæring om overflytning af kontoen.

Banken har erkendt, at den ikke havde en aktuel modregningsret. Det, banken gør, er at udøve tilbageholdsret over indestående på kapitalpensionskontiene med henblik på senere fyldestgørelse ved modregning.

Dette er i strid med aftalens bestemmelse om forbud om kreditorforfølgning. Herefter findes banken, der har været uberettiget til den 11. september 1984 at foretage modregning, at måtte udbetale det på kontiene indestående beløb med tillæg af renter til rette vedkommende.

Det vil sige at banken må aflevere 543.975,45 kr. med procesrente fra den 11. september 1984.«

Administrativ praksis

Finanstilsynet (indtil 1. januar 1988 Tilsynet med banker og sparekasser) fik ved flere lejligheder forelagt spørgsmål om overførsel af særlige indlånskonti til anden bank. I nogle af de retssager, som omtales under *retspraksis* ovenfor, havde den ene af parterne indhentet en udtalelse fra Tilsynet, og i hvert fald ved fire lejligheder fik Tilsynet anledning til at fremkomme med generelle vurderinger af spørgsmålet.

I Tilsynets skrivelse af 12. december 1978 (omtalt i Tilsynets Beretning 1978 s. 24 f) havde en bank klaget over, at en række banker nægtede overførsel af kapitalpensionskonti, uanset at anmodning om overførsel var fremsat af arbejdsgiver og arbejdstager i forening. I den anledning udtalte Tilsynet blandt andet følgende:

»... Da arbejdsgiver og arbejdstager altid kan træffe aftale om undladelse af at foretage yderligere indbetalinger på kapitalpensionskontoen, og da kontrakten al-

132. Se afsnit 2.

tid af arbejdsgiver og arbejdstager kan opsiges med den virkning, at indestående beløb med fradrag af visse skattemæssige refusioner skal udbetales til arbejdstageren, har pengeinstituttet ingen begrundet forventning om eller krav på, at kapitalpensionskontrakten opfyldes efter sin ordlyd.

På denne baggrund finder tilsynet, at der ved løsning af problemet om ophævelse af aftalen mellem på den ene side arbejdsgiver og arbejdstager og på den anden side pengeinstituttet må tages udgangspunkt i dansk rets almindelige regler, hvorefter vedvarende gensidige kontrakter til enhver tid kan opsiges af en af parterne, med mindre andet er aftalt.

Tilsynet er herefter mest tilbøjelig til at mene, at pengeinstituttet er forpligtet til at efterkomme anmodningen, såfremt arbejdsgiver og arbejdstager i enighed anmoder et pengeinstitut om at overflytte det indestående beløb på en kapitalpensionskonto til et andet pengeinstitut.

Under hensyn til pengeinstituttets tilsagn om forrentning af kontoens indestående med højeste indlånsrente samt en overrente, mener tilsynet dog, at pengeinstituttet er berettiget til at kræve et opsigelsesvarsel, som svarer til, hvad pengeinstituttet kræver på andre indlånskonti, der forrentes til samme rentesats som kapitalpensionens grundrente.

Det bemærkes, at tilsynet herefter ikke har fundet anledning til at tage stilling til spørgsmålet om, hvorvidt pengeinstitutternes nægtelse af at tillade overførsel er i strid med bank- og sparekasselovens § 1, stk. 6 [i dag afløst af § 43 i lov om finansiel virksomhed, vor bem.]«

I Tilsynets skrivelse af 5. februar 1979 (omtalt i Tilsynets Beretning 1978 s. 25) udtales:

»... at det ikke er stridende imod redelig forretningsskik og god bank- og sparekassepraksis, at et pengeinstitut gør overførsel betinget af, at kontohaverens lån i pengeinstituttet samtidig indfries eller overføres til det pengeinstitut, hvortil indekskontoen ønskes overført.«

Tilsynets skrivelse af 20. oktober 1980 vedrører en advokats klage over, at en bank, der havde et forfaldent krav på en kunde, havde nægtet at overføre kundens selvpensionerings- og kapitalpensions-

konti til en anden bank. Banken havde udtrykkeligt henvist til, at banken ønskede om fornødent at kunne foretage modregning i indeståendet, når de almindelige modregningsbetingelser er opfyldt. I den anledning udtalte Tilsynet, at man:

> »må anse det for tvivlsomt, hvorvidt et pengeinstitut har den fornødne hjemmel til at foretage en spærring af kapitalpensionskonti og selvpensionskonti med henblik på, når kontiene efter de for disse kontoarter gældende regler bliver frigjort, at foretage modregning med et forfaldent tilgodehavende hos kontohaverne i det beløb, der måtte være til rådigheder for kontohaverne.«

I skrivelse af 21. september 1981 – gengivet i en *utrykt Vestre Landsretsdom af 15. april 1983* (se under retspraksis ovenfor) – udtaler Tilsynet blandt andet følgende:

> »Som det fremgår af bestemmelsen [den dagældende § 8 i bekendtgørelsen af 5. juli 1971], forudsætter en overførsel overenskomst mellem parterne, d.v.s. mellem kontohaveren og pengeinstituttet.
>
> Ifølge en aftale, indgået i 1957 imellem Danmarks Sparekasseforening og Danske Bankers Fællesorganisation, kan indekskonti overføres uden varsel fra et pengeinstitut til et andet, når overflytningen sker til en bank eller sparekasse, som er medlem af fællesrepræsentationen (nu Den Danske Bankforening) og sparekasseforeningen, og når kontohaveren flytter fra et sted i landet til et andet, og lovens betingelser om overflytning i øvrigt er opfyldt.
>
> Tilsynet må som hovedregel anse det for stridende imod redelig forretningsskik og god bank- og sparekassepraksis, jfr. bank- og sparekasselovens § 1, stk. 6, at nægte at overføre en indekskontrakt (pristalreguleret alderdomsopsparing) fra et af de af den nævnte aftale omfattende pengeinstitutter til et andet, når betingelserne i øvrigt er opfyldt.
>
> Det er imidlertid efter tilsynets opfattelse normalt ikke i strid med den nævnte aftale, at et pengeinstitut gør overførsel betinget af, at kontohaverens lån i pengeinstituttet samtidig indfries eller overføres til det pengeinstitut, hvor til indekskontoen ønskes overført (tilsynets beretning 1978, s. 25).
>
> Det tilføjes, at Tilsynet ikke er bekendt med, hvorvidt der udover den nævnte generelle aftale, eksisterer lokale aftaler af videregående indhold. Tilsynet er af den opfattelse, at hvor sådanne aftaler måtte være indgået, vil tilsvarende synspunkter

som ovenfor anført blive lagt til grund ved bedømmelsen f spørgsmålet om eventuel tilsidesættelse af bank- og sparekasselovens § 1, stk. 6.«

Landsrettens dom indeholder i øvrigt følgende referat af udtalelser fra regeringsmedlemmer om spørgsmålet:

»Spørgsmålet om, hvorvidt en borger i forbindelse med skift af bankforbindelse har krav på at få sine indekskontrakter overført til et andet pengeinstitut, har i 1981 af et folketingsmedlem været forelagt Industriministeren. Denne henholdt sig i sin besvarelse af 7. september s.å. til en udtalelse indhentet fra Finansministeriet, som havde tilkendegivet, at der, som det fremgår af § 8 i Budgetministeriets bekendtgørelse af 5. juli 1972 ikke ved indekskontrakt ordningen er pålagt pengeinstitutterne nogen forpligtelse til at efterkomme ønsker om en sådan overflytning. Herefter blev Justitsministeren den 15. september s.å. bedt om at oplyse: »... hvorvidt man finder, det er rimeligt og tilfredsstillende retstilstand i samfundet, at en borger ikke kan få indekskontrakter overflyttet til et andet pengeinstitut, hvis kontrakternes ejere ønsker det og forpligtelserne i øvrigt er opfyldt. Dette blev besvaret den 29. september s.å., hvor ministeren henholdt sig til en ny udtalelse fra Finansministeriet, der gentog, at overflytning kræver enighed og tilføjede:

»Dette hænger sammen med, at en indekskontrakt er en aftale mellem tre parter, hvor staten som den ene part sikrer pristalsregulering efter visse regler af en opsparing, der i øvrigt sker i henhold til aftale mellem spareren og pengeinstituttet. Ved etableringen af en indekskontrakt vil spareren have gjort sig bekendt med eller have haft mulighed for at gøre sig bekendt med de regler, der gælder for denne opsparingsform, og man kan derfor næppe sige, at det er urimeligt, at spareren ikke senere ensidigt kan overføre sin indekskontrakt til et andet pengeinstitut.

Den samme betragtning kan omvendt anføres fra pengeinstitutternes side. Reglen om, at overførelse af en indekskontrakt kræver pengeinstituttets samtykke, er med til at give pengeinstituttet sikkerhed for størrelsen af denne type langvarige indskud og kan derfor hævdes at være en væsentlig forudsætning for pengeinstituttets indgåelse af sådanne aftaler.

Det ville næppe være rimeligt begrundet efterfølgende at ændre bekendtgørelsens bestemmelse, som begge parter har været bundet af fra kontraktens indgåelse, således at en sparer ubetinget skulle kunne kræve sin indekskontrakt overført til et andet pengeinstitut.««

*2.2.2. Praksis **efter** Pengeinstitutankenævnets etablering*

2.2.2.1. En række sager om overførsel ventede Pengeinstitutankenævnet, da det begyndte sit virke den 1. august 1988. Sagerne viste en udbredt praksis med forskellige variationer bygget over samme tema, hvor banken stillede som betingelse, at kontohaver indfriede sin gæld før overførsel af en konto til en anden bank kunne ske. Den første af sagerne i rækken var sag *29/1988* fra Pengeinstitutankenævnet, hvor banken ud fra helkundeprincippet (også kaldet *helkundebetragtningen*) ikke ønskede at overføre en kapitalpensionskonto til en anden bank med mindre kunden også flyttede sit udlånsengagement til den anden bank. I sagen brød Ankenævnet med en stor del af den tidligere praksis nævnt i afsnit 2.2.1. og gav kunden medhold. Siden fulgte lignende sager, hvor bankerne blandt andet gjorde forskellige variationer af helkundebetragtningen gældende.[133] Ankenævnet valgte i sagerne at anlægge den faste praksis, at en bank *i hvert fald i almindelighed* er forpligtet til at efterkomme en begæring om overførsel. Ankenævnet har med udgangspunkt i sag *29/1988* givet klagerne medhold med bemærkninger efter skabelonen:

> »Indklagede har et forfaldent tilgodehavende hos klageren, og indklagedes afvisning af klagerens begæring om overførsel af indeståenderne på hans kapitalpensionskonti til [en anden bank] må antages at være begrundet i et ønske om at sikre sig adgang til at foretage modregning i indeståenderne, såfremt en sådan modregningsadgang senere måtte opstå. Ved afgørelsen af, om indklagedes afvisning af overførselsbegæringen herefter er berettiget, må der lægges vægt på, at indklagede kun i specielle situationer vil få mulighed for at foretage modregning. Indklagede har derfor ikke med føje kunnet anse kapitalpensionskontiene som et kreditgrundlag. Der må endvidere lægges vægt på, at indklagedes tilbageholdelse af kontiene med henblik på at sikre en eventuel fremtidig modregningsadgang vanskeligt lader sig forene med forbudet mod kreditorforfølgning i indeståenderne på kontiene. Modsat findes der ikke at kunne lægges afgørende vægt på det forhold, at klageren efter overførsel af indeståenderne vil have mulighed for at få midler frigivet ved at ophæve den ny pensionsordning i utide, idet dette alene vil indebære, at indklagede sidestilles med klagerens øvrige kreditorer ved som disse at være henvist til i givet fald at foretage sædvanlig retsforfølgning mod de frigivne midler.
>
> Formelt har indklagede ikke nægtet overførsel, men betinget denne af, at klagerens gæld til indklagede samtidig indfries. Dette medfører imidlertid ingen æn-

133. For nærmere om helkundebetragtningen se også afsnit 3.3 nedenfor.

dring i det foran anførte, idet den stillede betingelse netop er udtryk for, at indklagede tilbageholder kontiene med henblik på om muligt herigennem at opnå hel eller delvis fyldestgørelse for sin fordring mod klageren.

Efter det anførte finder Ankenævnet, at indklagede er forpligtet til at imødekomme klagerens begæring om overførsel af indeståenderne på kapitalpensionskontiene til [den anden bank] uden som betingelse herfor at kunne stille krav om, at klageren indfrier sin gæld til indklagede. Denne kan dog forlange, at overførselen sker under iagttagelse af de for kontiene gældende opsigelsesvarsler.

[To medlemmer] ønsker at tilføje, at der ikke af indklagede er anført andre grunde til at nægte overførsel end den almindelige »helkundebetragtning«, og at spørgsmålet efter deres opfattelse ikke er endelig afgjort i retspraksis.«

Skabelonen er ud over sag *29/1988* anvendt i sagerne *103/1988* (indekskonto, offentliggjort), *119/1988* (kapitalpensionskonto og selvpensioneringskonto), *132/1988* (kapitalpensionskonti), *133/1988* (selvpensioneringskonto, en variation af skabelonen), *134/1988* (indekskonto, og kapitalpensionskonti), *162/1988* (kapitalpensionskonti), *183/1988* (kapitalpensionskonto og indekskonti), *184/1988* (indekskonto, kapitalpensionskonto og selvpensioneringskonti), *195/1988* (kapitalpension), *235/1988* (kapitalpensionskonto) og *204/1989* (indekskonto). Sagerne angår, som det ses, de særlige indlån med pensionsformål.[134] I sag *320/1996* (kapitalpensionskonto og selvpensioneringskonto) fandt Ankenævnet ikke grundlag for at fravige denne praksis, men i stedet for at anvende skabelonen bemærkede Ankenævnet:

134. Sag *231/1988* (ikke fulgt af banken) angik *børneopsparing*. Her blev skabelonen ikke anvendt. I sagen var kontoen bundet til kontohavers 21-års fødselsdag. Banken gjorde blandt andet helkundebetragtningen gældende under henvisning mandatsvig, eftersom kontohaver ved udstedelse af checks, som følge af checkindløsningsaftalen, havde opnået et overtræk på ca. 4.000 kr. Et enigt Ankenævn fandt ikke, at banken kunne nægte at overføre børneopsparingskontoen til en anden bank. *Tre medlemmer* fandt, at banken burde have taget forbehold om, at man ville modregne kontohavers gæld, da banken modtog kontoen i forbindelse med en tidligere overførsel. *To medlemmer* fandt ikke, at overtrækket ikke kunne medføre, at banken var berettiget til at nægte overførsel. Sagen er også omtalt i kapitel 4, afsnit 7.2.

»Efter Ankenævnets faste praksis er et pengeinstitut i hvert fald i almindelighed forpligtet til at efterkomme en begæring fra indehaveren af en pensionskonto om overførsel af kontoen til et andet pengeinstitut eller til et forsikringsselskab uden som betingelse herfor at kunne stille krav om, at kunden indfrier en eventuel gæld til pengeinstituttet. Der findes ikke at være grundlag for at fravige denne praksis i det foreliggende tilfælde.«

Ordlyden, at en bank *i hvert fald i almindelighed* er forpligtet til at efterkomme en begæring om overførsel, betyder, at princippet kan brydes i en kommende sag. Pengeinstitutankenævnet sikrer sig således af forsigtighedsgrunde, at der kan være tilfælde, hvor princippet om overførsel bør brydes.[135] *Ole Simonsen* fandt i Advokaten 1989 s. 46 f på grundlag af Ankenævnets praksis, at der i den supplerende begrundelse fra de to medlemmer formentlig ligger, at resultatet kunne være blevet et andet, hvis banken havde haft andre argumenter for at nægte overførsel end "helkundebetragtningen" – eksempelvis bedrageri eller mandatsvig over for banken.

Ankenævnet har fraveget hovedreglen i tre sager – sagerne *401/1991, 506/1992* og *34/1994*.[136] Det er sket til trods for, at Finansrådets medlemmer i 1991 indgik en aftale om, at særlige indlånskonti[137] frit kan overføres mellem banker.[138] To af sagerne peger i retning af den nævnte betragtning, som *Ole Simonsen* angiver, idet bankens tilgodehavende var opstået som følge af en grov berigelsesforbrydelse og en kundes underslæb og dokumentfalsk. I den tredje sag blev overførsel nægtet under hensyn til en særlig form for pengeinstitutvirksomhed. De tre sager behandles straks.

I sag *401/1991* var klageren fratrådt som direktør for en mindre bank på grund af uregelmæssigheder i bankens kundeengagementer og havde i samme anledning fået en fængselsdom. For at afvikle sin gæld til banken, havde klageren blandt andet i en skrivelse anført, at: »Indestående på selvpensioneringskonto er jeg villig til at give

135. *Bankretlige emner* s. 87.

136. I sag *231/1988* (ikke fulgt af banken), se note 134, gjorde banken *mandatsvig* gældende, uden at Ankenævnet af den grund fandt helkundebetragtningen holdbar. Netop mandatsvig er som nævnt en af de undtagelser, som *Ole Simonsen* omtaler i Advokaten 1989 s. 46-47.

137. Omfattende boligsparekontrakter, børneopsparing, etablerings- og investeringsfondskonti, frigørelseskonti, indekskontrakter, kapitalpension, ratepension, selvpension og uddannelsesopsparing.

138. *Bankretlige emner* s. 89.

transport til betaling ved udløb«. Fem år senere ønskede klageren at overføre sin selvpensioneringskonto til en anden bank, hvilket den bank, som den besvegne bank havde fusioneret med, nægtede. Ankenævnet bemærkede:

> »Af § 10, stk. 3 i bekendtgørelse nr. 776 af 20. november 1986 om børneopsparings- og selvpensioneringskonti fremgår, at indeståendet på en selvpensioneringskonto i bindingsperioden ikke kan overdrages til eje eller pant. Uanset om den af klageren underskrevne fremlagte skrivelse fra april 1986 måtte fortolkes som anført af indklagede, må en transport vedrørende selvpensioneringskontoens indestående anses for ugyldig og kan således ikke påberåbes af indklagede.«

Tre medlemmer af Ankenævnet fandt, at der forelå ganske særlige omstændigheder, eftersom bankens tilgodehavende var opstået som følge af en grov berigelsesforbrydelse. To medlemmer fandt omvendt, at kundens besvigelser over for banken ikke i sig selv begrundede en adgang for indklagede til at nægte overførsel af kontoen til en anden bank, og udtalte herefter:

> »Indklagede har da heller ikke støttet sit standpunkt herpå, men – ud over den transport, der hævdes foretaget i 1986, og som i givet fald er ugyldig, jf. ovenfor – på en ret til gennem tilbageholdelsen at sikre en modregningsadgang. Under de foreliggende omstændigheder, hvor der er tale om en selvpensioneringskonto, som ikke kan hæves før bindingsperiodens udløb, hvilket tidspunkt efter det for Ankenævnet oplyste ligger langt ud i fremtiden, hvor indeståendet må antages at være omfattet af 3 månedersreglen i retsplejelovens § 512, stk. 3, og hvor indklagedes mulighed for at søge sig fyldestgjort i kontoens indestående således alene består i, at klageren afgår ved døden inden bindingsperiodens udløb, findes indklagedes interesse i at sikre en eventuel modregningsmulighed ikke at kunne begrunde en nægtelse af at overføre kontoen til et andet pengeinstitut. Vi stemmer derfor for, at klagen tages til følge.«

Flertallets begrundelse var den samme i sag *506/1992*, hvor bankens tilgodehavende især stammede fra kundens underslæb og dokumentfalsk over for banken.

I sag *34/1994* havde en andelskasse ydet et rentefrit lån. Ankenævnet fandt under hensyn til den særlige form for pengeinstitutvirksomhed, at andelskassen var berettiget til at opsige kundens ikke ubetydelige lån i tilfælde af, at klageren anmoder om overførsel af indlånskonti med et væsentligt indestående. Andelskassen nægtede overførsel

under henvisning til, at grundlaget for lånet var, at kunden flyttede hele arrangementet til andelskassen.
Ud over disse tre sager har Ankenævnet ikke fundet grund til at fravige sin faste praksis om fri overførlighed af konti. I sag *154/1989* (ikke fulgt af banken) havde en bank nægtet at overføre en konto tegnet for en medarbejder i banken. Nægtelsen var sket efter, at medarbejderen havde fratrådt stillingen og under henvisning til, at forudsætningerne for pensionsordningen var etablering af kapitalpension hos banken, hvor ordningen skulle forblive, indtil medarbejderen nåede pensionsalderen. Banken anførte til støtte for sin påstand om frifindelse, at banken selv havde bidraget væsentligt til oparbejdelse af indeståendet. Ankenævnet bemærkede:

> »Det forhold, at indklagede har deltaget i kapitalpensionsaftalen som arbejdsgiver, findes ikke at kunne begrunde, at indklagede, efter at klageren er fratrådt sin stilling, i strid med almindelige regler kan modsætte sig, at indeståendet på kapitalpensionskontoen overføres til et andet pengeinstitut. Indklagede kan dog forlange, at overførslen sker under iagttagelse af det for kontoen gældende opsigelsesvarsel.«

Heller ikke det forhold, at kontohaveren i en årrække ikke havde foretaget indbetalinger på en indekskonto, kunne hindre overførsel i sag *167/1989*, hvor Ankenævnet nok anså indekskontrakterne for uopfyldte, men imidlertid ikke for ophævet, og hvor Ankenævnet ikke fandt andre særlige omstændigheder, som kunne begrunde at nægte at overføre kontoen.
2.2.2.2. Spørgsmålet, om en bank kan nægte at overføre typisk en pensionskonto til en anden bank, har ofte været fremme i forbindelse med *gældssaneringssituationen.* Det har blandt andet været tilfældet i en række sager angående pension, som bl.a. omfatter sagerne *389/1990* (ikke fulgt), *31/1991* og *440/1995* (ikke fulgt). Sagerne hviler på det synspunkt, at banken heller ikke i forbindelse med gældssanering kan modsætte sig en overførselsbegæring. Det synes uberettiget, at banken ubegrundet får en særfordel i forhold til andre kreditorer, hvis gældssaneringen åbner mulighed til at foretage modregning i nettoprovenuet af kontiene.
Banken havde i sag *389/1990* (ikke fulgt af banken) i august 1990 afslået overførsel af en indekskonto og selvpensioneringskonto under henvisning til, at der verserede gældssaneringssag. Kontohaver var 63 år, da gældssaneringssagen indledtes i april 1989 og bin-

dingsperioden for selvpensioneringskontoen ophørte december 1990, hvilket var efter, at sagen var anlagt ved Pengeinstitutankenævnet. Til støtte for sin påstand om at kontiene blev overført, angav kontohaver, at skifteretten i forbindelse med den verserende gældssaneringssag havde krævet, at de to konti ophævedes, således at provenuet kunne udloddes til kreditorerne. Banken anførte til støtte for sin påstand om frigivelse, at:

»... klageren har tilkendegivet, at baggrunden for overførselsanmodningen er at ophæve pensionskontiene i utide. Da det i praksis anerkendes, at et pengeinstitut kan modregne ved ophævelse af pensionskonti i utide, idet formålsbindingen for kontiene da ikke kan påberåbes, må det være berettiget, at indklagede nægter at overføre kontiene, da det er klagerens erklærede ønske at ophæve kontiene i utide. Indklagede må således være berettiget til at nægte at overføre kontiene samt til at foretage modregning i indeståendet i forbindelse med, at klageren har indledt gældssaneringssag, jf. herved konkurslovens § 201, jf. § 42, stk. 1.«

Ankenævnet fandt dog ikke grundlag for at fravige sin praksis, hvor kontohaver har ret til at forlange overførsel af en pensionskonto til en anden bank. Banken skulle følgelig uden varsel overføre de to pensionskonti. Det skete med følgende bemærkninger:

»Efter Ankenævnets faste praksis er et pengeinstitut i hvert fald i almindelighed forpligtet til at efterkomme en begæring fra indehaveren af en pensionskonto om overførsel af kontoen til et andet pengeinstitut eller til et forsikringsselskab uden som betingelse herfor at kunne stille krav om, at kunden indfrier en eventuel gæld til pengeinstituttet.

I det foreliggende tilfælde er der under klagerens gældssaneringssag som betingelse for at meddele gældssanering af skifteretten stillet krav om, at klagerens indekskonto ophæves, således at provenuet kan udloddes til de af gældssaneringen omfattede kreditorer, ligesom der er stillet krav om, at indeståendet på selvpensioneringskontoen udloddes til kreditorerne i forbindelse med frigivelsen ved bindingsperiodens ophør i december 1990. Formålet med den begærede overførsel af de to konti er at sikre, at provenuet, henholdsvis indeståendet, kan anvendes på den nævnte made. Dette formål kan ikke betegnes som illoyalt, medens indklagede omvendt ville opnå en ubegrundet særfordel, såfremt konsekvensen af gældssaneringen blev, at indklagede fik adgang til at foretage modregning i provenuet ved ophævelse af indekskontoen, henholdsvis indeståendet på selvpensioneringskontoen.

Pa denne baggrund findes der ikke at være grundlag for at fravige den nævnte praksis om ret til at forlange overførsel af en pensionskonto til et andet pengeinstitut. Selv om der måtte gælde et vist opsigelsesvarsel for de to konti, findes indklagede i den foreliggende særlige situation ikke at burde kunne påberåbe sig dette, og klagerens påstand tages derfor i det hele til følge.«

Ankenævnet udtalte tilsvarende i sag *31/1991*, hvor banken ikke efterkom kontohavers overførselsanmodning, da banken havde i sinde at foretage modregning i en kapitalpension for kontohavers betydelige gæld i banken, såfremt kontohaveren opnåede gældssanering. Der var i øvrigt tale om arbejdsgiveradministreret kapitalpension, sammenhold med *154/1989* ovenfor, hvilket var den oprindelige årsag til, at banken nægtede at overføre kapitalpensionen.
I sag *440/1995* (ikke fulgt) havde kontohaver med henblik på at sikre, at nettoprovenuet kunne udloddes til de af gældssaneringen omfattede kreditorer, anmodet banken om, at kontiene blev overført til anden bank, hvilket imidlertid blev afvist af førstnævnte bank. Som i Ankenævnets bemærkninger i sagerne *389/1990* og *31/1991* kunne det nævnte formål med overførselsbegæringen ikke betegnes som illoyalt, medens banken omvendt ville opnå en ubegrundet særfordel, såfremt konsekvensen af gældssaneringen blev, at banken fik adgang til at foretage modregning i nettoprovenuet ved ophævelsen af kontiene. Der var under kontohavers gældssaneringssag som betingelse for at afsige kendelse om gældssanering stillet det ofte fremsatte krav om, at kapital- og ratepensionskontiene skulle ophæves. Skifteretten havde i gældssaneringskendelsen bestemt, at såfremt »det ved upåankelig dom, indgået retsforlig eller frivillig forlig måtte blive fastslået, at [indklagede] ikke har modregningsret tilfalder provenuet af kapitalpensionsordningen de kreditorer, der er omfattet af gældssaneringskendelsen.« Kendelsen måtte ifølge Ankenævnets bemærkninger forstås således, at klagerens kapital- og ratepensionskonti skulle ophæves, således at det samlede nettoprovenu skulle udloddes til samtlige af gældssaneringen omfattede kreditorer, med mindre banken som påstået havde ret til at foretage modregning i nettoprovenuet. På den anførte baggrund kunne gældssaneringskendelsen alene sidestilles med en begæring om ophævelse af kontiene i det omfang, banken undlod at foretage modregning og stillede nettoprovenuet til rådighed til fordeling blandt samtlige af gældssaneringen omfattede kreditorer. Tilsvarende i sag *333/1996*, måtte skifterettens kendelse om gældssanering forstås således, at kontohavers kapitalpensions-

konto og selvpensioneringskonto skulle ophæves, samt nettoprovenuet udloddes til samtlige af gældssaneringen omfattede kreditorer, med mindre banken som påstået havde ret til at foretage modregning i nettoprovenuet. Hvad angik selvpensioneringskontoen havde banken ret til at foretage modregning, idet der var forløbet mere end tre måneder efter, at kontohaver havde haft ret til at hæve indeståendet på grund af varig uarbejdsdygtighed. I modsætning hertil havde banken ikke ret til at modregne i kapitalpensionsmidlerne. Sagen er omtalt i kapitel 4, afsnit 1.2 og 2.2.

At banken ikke indtager en særstilling i forhold til andre kreditorer kommer også til udtryk i sag *411/1989* (ikke fulgt af banken), som angår *akkordforhandlinger.* Banken nægtede at overføre kapitalpensionskonti og indekskontrakter under henvisning til, at den ved at pensionskontiene forblev dér, ønskede at sikre sig mod skævdeling. Ankenævnet fandt ikke, at der kunne lægges afgørende vægt på det forhold, at kontohaver efter overførsel af de omhandlede pensionskonti ville have mulighed for at få midlerne frigivet ved ophævelse af ordningerne i utide, idet dette blot ville indebære, at banken sidestilledes med kontohavers øvrige kreditorer ved som disse at være henvist til i givet fald at foretage sædvanlig retsforfølgning mod de frigivne midler. Sagen blev ikke fulgt af banken, og kontohaver anlagde sag mod banken, hvor der senere er afsagt *dom af den 10. februar 1992 af Vestre Landsrets 8. afdeling i 1. instanssag B 1402/1990,* hvor retten fandt, at overførsel var berettiget. Under sagen havde banken valgt at tage bekræftende til genmæle, (som eneste årsag hertil) på grund af den aftale om overførsel af særlige indlånskonti med videre som blev indgået i august måned 1991 mellem Finansrådet og en række banker. Banken havde ellers til støtte for sin påstand anført sin »særlige interesse« i at bevare kontiene, da denne havde et tilgodehavende hos kontohaver, der var opstået ved, at denne på retsstridig måde havde misbrugt sine kreditmuligheder hos banken, som derved var påført et formuetab.[139]

2.2.2.3. At flyttespørgsmålet stadig lever, om end et stille liv, kan for eksempel sag *167/2004* tages som udtryk for. Nok omhandlede sagen

---

139. Om overførsel i forbindelse med *konkurs* se *U1996.1219 V,* hvor en bank før afsigelse af konkursdekret var berettiget til at nægte overførsel af investeringsfondskonto, da formålet med kontoen var bortfaldet. Dommen er omtalt i kap. 4, afsnit. 4.3.

modregning i selvpensioneringskonto straks efter bindingsperiodens udløb til nedbringelse af kontohavers forfaldne gæld, hvilket Ankenævnet fandt i strid med retsplejelovens § 512, stk. 3. Af interesse er til gengæld, at banken under bindingsperioden (i 1996) nægtede, at kontoen blev overført til en anden bank. Banken påstod (sic!) endvidere, at modregning var aftalt før periodens udløb – hvilket er i strid med selvpensioneringsbekendtgørelsens § 3, stk. 2, som fastsætter, at indeståendet ikke kan overdrages til eje eller pant *i* bindingsperioden. Aftalen ville derfor i givet fald være ugyldig. Ankenævnet fandt det ikke godtgjort, at kontohaver havde givet et sådant tilsagn, da det ville være naturligt, at banken bekræftede en sådan aftale skriftligt over for kontohaver. Sagen er omtalt i kapitel 4, afsnit 2.2.

2.3. Vurdering

2.3.1. Reguleringen af flyttespørgsmålet er ikke konsistent, men de steder, hvor lovgivningen, herunder administrative forskrifter, tager stilling til spørgsmålet, synes forudsætningen at være, at overførsel kan ske. Hvis dette sker i selve loven – som det er tilfældet for boligopsparingskonti og uddannelseskonti[140] – er spørgsmålet afgjort. Hvor det sker i bekendtgørelse eller cirkulære, opstår der samme hjemmelsspørgsmål som nævnt i kapitel 4, afsnit 2.2, om vedkommende minister har bemyndigelse til at fastsætte regler om overførsel. Det forekommer vanskeligt at se, at der i de forskellige love er hjemmel til at regulere spørgsmålet gennem bekendtgørelser og cirkulærer, men resultaterne forekommer rigtige.

2.3.2. Retspraksis fra før Pengeinstitutankenævnets etablering falder i to grupper med forskelligt udfald. Det hænger sammen med, at de to sidstnævnte afgørelser vælger at lægge en mere traditionel obligationsretlig synsvinkel på det omtvistede spørgsmål, hvor de øvrige domme – der giver bankerne medhold – lægger til grund, at udgangspunktet for bedømmelsen er, at kontoen ikke kan opsiges.

Som fremhævet allerede i Tilsynets skrivelse af 12. december 1978 er udgangspunktet i dansk ret, at en part har adgang til at opsige en aftale, medmindre der er aftalt uopsigelighed.[141] Ligestilles hermed må de tilfælde, hvor uopsigelighed klart er forudsat mellem parterne.

---

140. Lovbekendtgørelse nr. 107 af 21. februar 2005 om boligopsparing § 1, stk. 6, og lovbekendtgørelse nr. 769 af 17. september 1993 om uddannelsesopsparing § 2, stk. 1.

141. Smh. *Henry Ussing:* Almindelig del (1967) s. 46 og 421-422.

Ved særlige indlån – der indgås på standardkontrakter – indgår en aftale af den nævnte karakter ikke, og der er heller ikke holdepunkter for, at det skulle ligge som et naturalia negotii i aftalen. For kapitalpension og ratepension ville dette i øvrigt nærme sig en overtrædelse af pensionsbeskatningslovens § 30, stk. 1, jf. herved bestemmelsens forarbejder i Folketingstidende 1970/71, Tillæg A, sp. 688, der fastslår, at § 30, stk. 1, skal fortolkes rummeligt, således at der indtræder afgiftspligt ved en række dispositioner over kontoen.

2.3.3. Sammenkædningen af flytte- og modregningsspørgsmålet stammede fra bankverden, hvor bankerne naturligvis søgte at inddrive deres tilgodehavender. I almindelighed har de to spørgsmål ikke været kædet sammen. Pengeinstitutankenævnets praksis viser, at der skal helt særlige argumenter til, for at bankerne kan nægte at overføre en særlig indlånskonto. Følgende argumenter kan ikke anvendes for at nægte overførsel:

Et ofte fremført argument har været, *at banken ved sin kreditgivning har lagt vægt på, at kunden havde særlige indlån i banken.* I retlig sammenhæng er argumentet uholdbart, da det er i modstrid med de særlige indlåns struktur, hvorefter de ikke kan benyttes som kreditgrundlag. Som gennemgået i kapitel 4 ved de enkelte indlånsformer er det – bortset fra børneopsparing – fastslået i regelgrundlaget for vedkommende ordning eller direkte i aftalen mellem bank og kunde.

På linie hermed står argumentet, *at banken til sin tid vil foretage modregning i kontoen.* Bankernes vægring angik især pensionskontiene, som er de konti, hvorpå der er betydelige midler. Analysen i kapitel 4 viser, at der ikke er noget at komme efter. Banken har kun i to situationer adgang til at modregne, hvis kontiene ophæves i utide[142] (herunder gældssanering) og dødsfaldssituationen, hvor alle er døde.

Endelig er *"helkundebetragtningen"* blevet påberåbt. Synspunktet dækker som antydet, at alle mellemværender bør betragtes under ét – kunden må tage det sure med det søde. Nogle banker har lavet "totalkonti", hvor for eksempel almindeligt indlån og kassekredit er kombineret. Der er her kun én saldo. Teknisk kan man ikke lave et helkundeforhold med hensyn til de særlige indlån, der skal være adskilte fra almindelige indlånskonti, kassekreditter og lignende. Helkundebetragtningen synes derfor ikke at være relevant i forhold til særlige indlån.

---

142. Selvpensioneringskonti kan ikke ophæves i utide.

Der må derfor anderledes stærke argumenter til for, at en bank kan nægte overførsel af en konto. Pengeinstitutankenævnet har i sag *320/1996* ved i sine bemærkninger at anvende ordlyden, at en bank *i hvert fald i almindelighed* er forpligtet til at efterkomme en begæring om overførsel, åbnet mulighed for at overførsel kan nægtes. Praksis har vist at denne mulighed kun anvendes i ganske særlige tilfælde. – I sag *401/1991* var bankens tilgodehavende var opstået som følge af en grov berigelsesforbrydelse, i sag *506/1992* havde kunden begået underslæb og dokumentfalsk over for banken, og i sag *34/1994* var der tale om en særlig form for pengeinstitutvirksomhed, hvor en andelskasse ydet et rentefrit lån.
I hvert fald i teorien må diskussionen om, hvorvidt en bank kan nægte at overføre en særlig indlånskonto, anses for at være slut. Konklusionen må være, at en bank ikke kan nægte at overføre en særlig indlånskonto, medmindre ganske særlige omstændigheder gør sig gældende.

3. NY AFTALE?

Lovgivningen om *kapitalpension* og *ratepension* indeholder som tidligere nævnt ikke *civilretlige* regler om overførsel af kontoen til en anden bank. *Skattemæssigt* er der via pensionsbeskatningslovens § 41 og de ikke lovfæstede flytteregler, som bygger på praksis, tradition for at anse en overførsel såvel intern som ekstern, som var det den samme aftale. Reglerne bygger i vidt omfang på et hensyn om ikke at stavnsbinde kunderne.
Civilretligt er situationen følgende: Hvis en kunde i A-bank ønsker at skifte til B-bank, foreligger der en ny aftale. Dette følger af alm. obligationsretlige regler. Det samme gælder, hvis en person som følge af jobskifte skal skifte pensionsleverandør. Kunden opsiger ved overførslen sin aftale i bank A og indgår en ny aftale med bank B. Det er samtidig ikke ualmindeligt, at der løbende aftales nye vilkår i en pensionsaftale, eksempelvis forhøjelse af kapitalindskud, ændring af indbetalingsperiode, ændring af en ordnings udløbsdato m.v., samt at en ordning ændres fra at være en arbejdsgiverordning til at være privatordning.
Det har længe været bankpraksis, at der ved sådanne ændringer rutinemæssigt udskrives et nyt aftaledokument.
Hvis reglerne er ens, er problemet mere af ordensmæssig karakter, men i modsatte fald vil der være lagt op til en række tvister. Spørgs-

målet er aktualiseret, efter at der er givet nye begunstigelsesregler i pensionsopsparingsloven og forsikringsaftaleloven med virkning fra 1. januar 2008.[143] Det er en ringe trøst, at disse regler kun omfatter kapital- og ratepension.

143. Smh. *Lennart Lynge Andersen* og *Lisbeth Faurdal* i T:FA 2007 s. 505-512.

FORKORTELSER

Bankretlige emner	Lennart Lynge Andersen og Peter Møgelvang-Hansen: Bankretlige emner (2. udg. 2005)
Begunstigelse i pension	Lennart Lynge Andersen og Lisbeth Faurdal: Begunstigelse i pension og forsikring (2004)
ET	Erhvervsjuridisk Tidsskrift
Gomard, Tillæg	Bernhard Gomard: Obligationsretten i en nøddeskal, Tillæg, 1977
H	Højesteretsdom
Poul Olsen	Poul Olsen: Opsparing i pensionsøjemed m.v. (1971)
Ole Simonsen	Ole Simonsen: Pengeinstitutters modregningsadgang. (Revision og Regnskabsvæsen 1985 s. 24-31)
SH	Sø- og handelsretten
TfR	Tidsskrift for Rettsvitenskap
TfS	Tidsskrift for Skatteret
U	Ugeskrift for Retsvæsen
V	Vestre Landsretsdom
Ø	Østre Landsretsdom

LITTERATUR[144]

Jens Anker Andersen m.fl.: Fogedsager (1979)

Jens Anker Andersen: Tvangsfuldbyrdelse (2. udg. 1988)

Lennart Lynge Andersen og Lisbeth Faurdal: Begunstigelse i pension og forsikring (2004)

Lennart Lynge Andersen og Henrik Juul: Introduktion til kreditretten (2. udg. 2006)

Lennart Lynge Andersen og Peter Møgelvang-Hansen: Bankretlige emner (2. udg. 2005)

Lennart Lynge Andersen, Bent Iversen og Jørgen Nørgaard.: Umyndiges Formue (1988)

Ole Andreasen, Kresten Fonnesbech-Wulff, Hanne Søgaard Hansen, Jesper Hjetting og Leif Normann Jeppesen: Pensionsbeskatningsloven (2005)

Beretninger fra Tilsynet med Banker og sparekasser 1975-1986

Sture Bergstrøm: Skatter og civilrätt (1978)

Betænkning nr. 419/1966 om beskatningen af pensionsordninger m.v.

Betænkning V, nr. 501/1968 om opsparing og kapitalforsikring i pensionsøjemed

Betænkning nr. 716/1974

Betænkning nr. 957/1982 om gældssanering

Betænkning nr. 1293/1995 om fraskiltes pensionsret

Betænkning nr. 1449/2004 om gældssanering

Betænkning nr. 1466/2005 om Ægtefællers pensionsrettigheder

Betænkning nr. 1473/2006 om revision af arvelovgivningen m.v.

Lars Biel: Etableringskontoloven med kommentarer (2007)

O.A. Borum m.fl.: Båndlæggelsesinstituttet i dansk ret (1958)

144. Oversigten omfatter bøger. En række artikler er nævnt i fremstillingen.

Ejler Bruun, Peter Møgelvang-Hansen og Lars Lindencrone Petersen: Fogedsager (3. udg. 2005)
Bo von Eyben, Peter Mortensen og Ivan Sørensen: Lærebog i obligationsret II (2. udg. 2005)
Bo von Eyben og Peter Møgelvang-Hansen: Kreditorforfølgning – materiel foged- og konkursret (5. udg. 2006)
W. E. von Eyben: Dommertilkendegivelser (1987)
Bernhard Gomard, Jens Møller og Oliver Talevski (red.): Kommenteret retsplejelov, EF-Domskonvention (7. udg. 2004)
Bernhard Gomard: Obligationsret (3. Del 1993)
Bernhard Gomard: Privat pension og social forsikring (1968)
Bernhard Gomard: Tillæg til obligationsretten i en nøddeskal (1977)
Moritz Hansen: Skattebegunstigede pensionsordninger (1972)
Hanna Søgaard Hansen m.fl.: Skattereform og pensionsbeskatning (1986)
Merete Hjetting, Thomas Kjøller, Marianne Simonsen og Malene Stadil: Lov om finansiel virksomhed – med kommentarer (2007)
Knud Illum: Modregning i konkurs (1934)
Pia Moltke Jensen: Konneksitet (2007)
Henning Jønsson og Lisbeth Kjærgaard: Dansk Forsikringsret (8. udg. 2003)
R. Kæstel: Bankjura (4. udg. 1981)
Stefan Lindskog: Kvittning (1984)
Preben Lyngsø: Forsikringsaftaleloven (4. udg. 1992)
Mogens Munch: Konkursloven, 5. udg. (1987)
NOU 1994:19: Finansavtaler og finansoppdrag, del utredning nr. 1
C. C. Munksgaard Nielsen: Begunstigelsesinstituttet (2002)
C. C. Munksgaard Nielsen: Fal's begunstigelsesregler i kritisk belysning, FEST I, Forsikrings- og Erstatningsretlige Skrifter (2000) s. 121 ff
Irene Nørgaard: Arveret (2008)
Irene Nørgaard: Pensionsrettigheders behandling ved separation, skilsmisse og død (2007)
Poul Olsen: Opsparing i pensionsøjemed (1971)
Poul Olsen: Pensionsbeskatningsloven m.v. (1990)
Jens Paulsen: Insolvensret – Gældssanering (2006)
Lars Lindencrone Petersen og Anders Ørgaard: Konkursloven med kommentarer, 10. udg. (2005)
Schlegel i Abitz, E. A. (red.): Festskrift til professor, dr. juris O.A. Borum 30. juli 1964

Rune Sæbø: Motregning (2003)
Ivan Sørensen: Forsikringsaftaleloven med kommentarer (2000)
Henry Ussing: Enkelte kontrakter, 2. udg. (1946)
Henry Ussing: Obligationsretten. Almindelig Del (4. udg. 1967)
Anders Ørgaard: Konkursret (9. udg. 2006)

AFGØRELSESREGISTER

Ugeskrift for Retsvæsen

U 1940.1029 H: 39
U 1956.134 V: 39
U 1972.672 Ø: 12, 40
U 1975.973 V: 43
U 1976.889 Ø: 78, 89 f, 126
U 1980.335 SH: 96
U 1985.230 V: 71, 92
U 1986.212 V: 39
U 1986.364 V: 38 f, 74, 92,126

U 1988.446 Ø: 88
U 1988.987/2 H: 96 ff

U 1992.525 Ø: 23, 63
U 1996.1219 V: 97 ff, 140
U 1997.28 V: 105

U 1998.496 V: 88
U 1998.776 Ø: 88
U 1998.779 H: 31
U 1998.1549 H: 76
U 1998.1582 V: 76
U 1998.1715 V: 31

U 1999.823 V: 76

Pengeinstitutankenævnets kendelser

1/1988: 50
26/1988: 74
29/1988: 133 f
103/1988: 134
119/1988: 134
132/1988: 134
133/1988: 134
134/1988: 134
162/1988: 134
183/1988: 134
184/1988: 134
195/1988: 134
231/1988: 115, 134 f
235/1988: 134
248/1988: 103

35/1989: 87
117/1989: 50
150/1989: 116
154/1989: 137, 139
167/1989: 137
170/1989: 116
204/1989: 134
236/1989: 72

357a/1989: 116
357b/1989: 116
411/1989: 140

14/1990: 108
121/1990: 38
213/1990: 77
220/1990: 38
313/1990: 38
389/1990: 60, 89, 137 ff
473/1990: 118

31/1991: 60, 137, 139
40/1991: 110
153/1991: 82
160/1991: 103
177/1991: 119
267/1991: 80
277/1991: 80, 84
401/1991: 135 f, 143

203/1992: 101
221/1992: 103
247/1992: 80, 82, 84
251/1992: 103
473/1992: 66
506/1992: 89, 135 f, 143
523/1992: 83
558/1992: 111
636/1992: 103
670/1992: 80

106/1993: 118
139/1993: 116
289/1993: 104, 106
388/1993: 86 f
563/1993: 108
583/1993: 77, 84
587/1993: 104 f
637/1993: 104 f
690/1993: 106

23/1994: 60, 77, 89
34/1994: 135 f, 143
54/1994: 104 f
105/1994: 118
135/1994: 80
482/1994: 104, 106
676/1994: 60, 77

63/1995: 91
76/1995: 111
170/1995: 78 ff, 84
179/1995: 69
212/1995: 80 ff
343/1995: 81 ff
410/1995: 25, 65 f
416/1995: 119
427/1995: 118
440/1995: 59 f, 137, 139
488/1995: 67
495/1995: 111
572/1995: 117
592/1995: 94
600/1995: 119

1/1996: 117
113/1996: 69
115/1996: 67
279/1996: 118

320/1996: 134 f, 143
333/1996: 59 f, 67, 77, 139 f
380/1996: 69
404/1996: 118
422/1996: 78

68/1997: 117 f
124/1997: 119
156/1997: 103
174/1997: 110
183/1997: 110
267/1997: 69
355/1997: 110
367/1997: 101
374/1997: 114
466/1997: 78

75/1998: 69
87/1998: 69
212/1998: 118 f
375/1998: 116

72/1999: 69
95/1999: 69, 91
403/1999: 119

7/2000: 80, 84
375/2000: 117
415/2000: 80 f

49/2001: 82
112/2001: 116
143/2001: 67
257/2001: 111
322/2001: 64 f

64/2002: 64 f
206/2002: 78
340/2002: 67 f

56/2003: 67 f

39/2004: 110
167/2004: 80, 82, 140 f
302/2004: 90

134/2005: 117

STIKORDSREGISTER

Afviklingsmodenhed 33 f
Anticiperet kreditorforfølgning 103, 133, 142
Arvelovsudvalget 31 f

Boligsparekontrakter 101 ff
- karakteristik 101 ff
- lovgrundlag 102
- modregning 103 ff
- død 108
- gældssanering 107 f
- konkurs 107
- normal udbetaling 109
- ophævelse i utide 108 f
- under forløbet 103 ff
Boligopsparing (se i øvrigt under boligsparekontrakter) 101 ff
Børneopsparing 114 ff
- karakteristik 114
- lovgrundlag 114
- modregning 114 ff
- død 115
- normal udbetaling 115 f
- ophævelse i utide 115
- under forløbet 115

Effektiv betaling 35, 38 f, 62, 67, 70 f, 79, 100, 104 f, 109, 112, 114, 116
Etableringskonti 92 ff
(se i øvrigt under investeringsfonds)

»Flyttespørgsmålet« 13, 121 ff
Forsikringsselskaber 13

Gevinstopsparing 116 ff
- karakteristik 116 f
- lovgrundlag 116 f
- modregning 117 ff

Helkundebetragtning 115, 133, 142

Indekskontrakter 85 ff
- karakteristik 85 f
- lovgrundlag 85
- modregning 86 ff
- død 89 f
- gældssanering 88 f
- konkurs 87 f
- normal udbetaling 92
- ophævelse i utide 90 ff
- under forløbet 86 f
Investeringsfonds 92
- karakteristik 92 ff
- lovgrundlag 93
- modregning 95 ff
- død 99 f
- gældssanering 99 f
- konkurs 96 ff
- normal udbetaling 100 f
- ophævelse i utide 100
- under forløbet 95 f

Kapitalpension 51 ff
- karakteristik 51 ff
- lovgrundlag 51 f
- modregning 54 ff
- død 61 ff
- gældssanering 55 ff
- konkurs 54 f
- normal udbetaling 69 ff
- ophævelse i utide 66 ff
- under forløbet 54

Konkursrådet 53 ff, 75
Kreditorforfølgning 17 ff
- anticiperet 103, 133, 142
- historisk 17 ff
- udlæg 35 ff

Livsforsikringer 25, 45

Negativt afkast 51

Overførsel 13, 121 ff

Ratepension 51 ff
(se i øvrigt under kapitalpension)

Selvbåndlæggelse 20 f
Selvpensioneringskonti 72 ff
- karakteristik 72 f
- lovgrundlag 72
- modregning 73 ff
- død 78 f
- gældssanering 75 ff
- konkurs 75
- normal udbetaling 79 ff
- ophævelse i utide 79
- under forløbet 73 ff
Særlige indlån 11 ff
- begreb 14
- statistik 14 f

Terminskonti 40

Uddannelsesopsparing 110 ff
- karakteristik 110 f
- lovgrundlag 110
- modregning 111 ff
- død 113
- gældssanering 112
- konkurs 112
- normal udbetaling 113 f
- ophævelse i utide 113
- under forløbet 111 f
Udlæg 35 ff
- retsplejelovens regler 35 ff
- betydning for modregning 37 f

Ægtefælleskifte 28

Øremærkede ydelser 34 f